

ДВАЕСЕТ И ВТОРИ ИЗВЕШТАЈ ОД СЛЕДЕЊЕТО НА ПРОЦЕСОТ НА ПРИСТАПУВАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА ВО ЕУ

Суштинска формалност

или

формална суштина

ЕУ агендата во Програмата на Владата 2014-2018

*Дваесет и втори извештај
ог следењето на процесот
на пристапување на
Македонија во ЕУ*

СУШТИНСКА ФОРМАЛНОСТ ИЛИ ФОРМАЛНА СУШТИНА:

ЕУ агендата во Програмата на Владата 2014-2018

август, 2014

СУШТИНСКА ФОРМАЛНОСТ ИЛИ ФОРМАЛНА СУШТИНА: ЕУ АГЕНДАТА ВО ПРОГРАМАТА НА ВЛАДАТА 2014-2018
Дваесет и втори извештај од следењето на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ

Издава:

Фондација Отворено општество – Македонија

За издавачот:

Владимир Милчин, Извршен директор

Подготвил:

Македонски центар за европско образование и
Фондација Отворено општество – Македонија

Лектура:

Абакус

Ликовно-графичко обликување:

Бригада Дизајн

Печат:

Скенпоинт

Тираж:

500 примероци

Бесплатен/некомерцијален тираж

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје
332.1:339.727.22(4-672ЕУ:497.7)

СУШТИНСКА формалност или формална суштина : дваесет и втори извештај од
следењето на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ.

- Скопје : Фондација отворено општество - Македонија, 2014.

- 138, 120 стр.; 18x24 см

Насл. стр. на припечатениот текст: **Essential formality** : twenty second quarterly accession
watch report. - Обата текста меѓусебно печатени во спротивни насоки.

- Текст на мак. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-218-219-3

а) Европска унија - Фондови - Македонија

COBISS.MK-ID 97746186

СОДРЖИНА

I.	КАДЕ СМЕ ВО АВГУСТ 2014 ГОДИНА?	5
1.	ТРЕТМАНОТ НА ЕВРОПСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ ЗА ВРЕМЕ НА ИЗБОРИТЕ ВО 2014 ГОДИНА	7
1.1.	ВМРО-ДПМНЕ: Од семејството не се откажуваме	8
1.2.	СДСМ: Европските интеграции се внатрешна политика	9
2.	ПРИОРИТЕТИТЕ НА СТАРОНОВАТА ВЛАДА	10
3.	СТАРОНОВИОТ ЗАМЕНИК-ПРЕМИЕР ЗА ЕВРОПСКИ ИНТЕГРАЦИИ	10
4.	СТРАТЕГИЈАТА ЈИЕ 2020: АКО НЕ МОЖЕ БРЕГОТ КАЈ МУХАМЕД, МОЖЕ МУХАМЕД КАЈ БРЕГОТ	12
4.1.	Процесот на создавање на ЈИЕ 2020	13
4.2.	Целите на Стратегијата ЈИЕ 2020	14
4.3.	Структура на документот	15
5.	НАЦИОНАЛЕН СТРАТЕГИСКИ ДОКУМЕНТ: НЕОПХОДЕН, НО НЕДОВОЛНА ЗАМЕНА ЗА СЕОФАТНА СТРАТЕГИЈА	16
5.1.	Кои актери го создадоа НСД?	16
5.2.	Процесот на создавање на НСД – два паралелни универзума	17
5.3.	НСД – патоказ за програмирање на ИПА 2	18
5.4.	Како изгледа Националниот стратески документ?	18
6.	МЕТОДОЛОГИЈА	21
II.	АНАЛИЗА	22
1.	СЕКТОР 1 – ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ	24
2.	СЕКТОР 2 – ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА	34
3.	СЕКТОР 3 – ЖИВОТНА СРЕДИНА	49
4.	СЕКТОР 4 – ТРАНСПОРТ	64
5.	СЕКТОР 5 – КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ	80
6.	СЕКТОР 6 – ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ	97
7.	СЕКТОР 7 – ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ	123
III.	ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	133

КАДЕ СМЕ ВО АВГУСТ 2014 ГОДИНА?

Во август 2014 година, нема некакви значајни поместувања на планот на македонските евроинтеграциски процеси. Република Македонија сè уште е во состојба на „лет во место“, со нерешен спор за името со Република Грција и без започнати преговори за членство во Европската унија (ЕУ). Полека, но сигурно, влеговме во групата на таканаречени „незавршени држави“, заедно со Косово и Босна и Херцеговина. За волја на вистината, Косово веќе напредува, така што извесно е дека за кратко, само Македонија и Босна и Херцеговина ќе бидат „проблематичните“ држави на Западен Балкан.

На 30 јуни 2014 година заврши претседателството на Грција, а со тоа и на триото Ирска, Литванија и Грција. Од 1 јули 2014 година, претседателството со Унијата го презеде Италија, а потоа ќе следуваат Латвија и Луксембург. Речиси во истото време, паралелно со предвремените парламентарни избори во Македонија, се одржаа и изборите за Европскиот парламент, а по нивното завршување фокусот на Унијата е свртен кон сопственото институционално функционирање. Конституирањето на Европскиот парламент и Бирото на Парламентот, изборот на кандидат

за претседател на Европската комисија, именувањата на другите врвни функционери на Унијата (претседател на Европскиот совет, висок претставник и потпретседател на Европската комисија и претседавач на Еврогрупата) беа главниот фокус на Унијата и на лидерите на државите-членки, додека единствената тема која се разликуваше од овие теми и која беше разгледувана беше состојбата во Украина и односите на Унијата со Русија.

Сосем разбирливо, последните заклучоци на Советот, кои се однесуваа на политиката за проширување, но и на Македонија, беа усвоени на самитот во декември 2013 година. Во нив, Советот констатира дека „...полицайката криза која следуваше по настаните во Собранието од крајот на минатата година ти покажа длабокото јаз и поделеноста помеѓу политичките партии кои сериозно влијаат врз функционирањето на Собранието и бараат конструктивност во функција на осигурувањето на националните интереси“.¹ Вака опишаната состојба не само што не беше надмината туку со распуштањето на Собранието на 5 март 2014 година и со случувањата за време на изборите, но и по нив, дополнително беше влошена. Имено, изборите на кои, според пратеникот Влатко Ѓорчев, ВМРО-ДПМНЕ не победи само на Месечината и можеби на некоја од планетите во соседните галаксии,² според набљудувачката мисија на ОБСЕ биле единствено „ефикасно спроведени“,³ додека за опозицискиот СДСМ, изборите биле „системски грабеж“.⁴ Веднаш по завршувањето на гласањето, на 27 април 2014 година, претседателот на СДСМ, Зоран Заев, го изнесе ставот на опозицијата дека не ги прифаќа изборните резултати, дека за нив изборите биле системски грабеж и ги објасни следните чекори на коалицијата што ја предводеше.

Следуваше одлуката на партиските тела да не ги признаат изборните резултати, да го бојкотираат работењето на Собранието и да не ги прифатат добиените мандати, која беше потврдена и на постизборниот конгрес на партијата. Спротивно на ваквата одлука на опозицијата, старовониот претседател на Собранието, изгледа, беше решен да ја дисциплинира докрај опозицијата и да ги натера нејзините пратеници да се вратат во собраниските клупи. Најпрво, Комисијата за мандатно-имунитетни прашања одлучи да не ја почитува претходно воспоставената практика за прифаќање на нотарски заверените изјави дека избраните кандидати не го прифаќаат пратеничкиот мандат, со што, практично, сосила ги направи пратеници и ги верификуваше 35-те освоени мандати на опозицијата. Откако сите 35 неволни пратеници поднесоа и писмени оставки, претседателот Трајко Велјановски прво ја принуди архивата на Собранието да им остави простор да одлучат да ги повлечат оставките, а потоа одлучи да ги почека „барем“ до октомври да се кандисаат и да се вратат во Собранието.⁵ На ваков начин и со овие постапки, Велјановски ја злоупотребил службената положба и го оштетил Буџетот на Република Македонија.

Сепак, овој квартален извештај има за цел да направи длабинска анализа на приоритетите во процесот на пристапување на Република Македонија во Европската унија и да се обиде да го начне одговорот на прашањето: Има ли шанса европската агенда со новата Влада? Фокусот на извештајот е опишувањето на актуелната состојба на пристапувањето *vis-à-vis* составот на новата Влада, односно, анализа на Програмата за работа на Владата на Република Македонија наспроти Националниот стратемски документ и Стратегијата за Југоисточна Европа 2020.

¹ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/140142.pdf

² <http://kurir.mk/makedonija/vesti/156207-Gorcev-izrazi-blagodarnost-do-dijasporata>

³ <http://lider.mk/2014/04/28/opseodihr-izborite-efikasno-sprovedeni/>

⁴ <http://brif.mk/?p=149155>

⁵ <http://24vesti.mk/pochnuva-politichkiot-dijalog-v-petok-sredba-gruevski-zaev>

1. ТРЕТМАНОТ НА ЕВРОПСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ ЗА ВРЕМЕ НА ИЗБОРИТЕ ВО 2014 ГОДИНА

За да разбереме како партиите ја третираа европската агенда во предизборната кампања, потребно е прво да се потсетиме како го правеле тоа во минатите изборни циклуси. Повеќе за контекстот во кој темата за евроинтеграциите постепено го губеше своето место во јавниот дискурс можеме да разбереме доколку накратко се потсетиме на заклучоците од мониторингот на медиумските известувања околу прашањата поврзани со евроинтегрирањето кои во 2011 и во 2012 година ги подготвуваше НВО – Инфоцентар во соработка со МЦЕО. Потоа, преку извадоци, односно преку краткото резиме на наодите во студијата „Старо купувам – новата европска приказна за Македонија“, која МЦЕО ја објави во јуни годинава, ќе се обидеме да доловиме како двете најголеми политички партии ги третираа евроинтеграциите во своите изборни програми.

Според овие извештаи, уште во 2011 година било забележано драстично намалување на квантитетот и на квалитетот на **информирањето** за евроинтеграциските процеси во Македонија, при што медиумите и новинарите веќе немале проактивна улога во наметнувањето на агендата. На опаѓањето на интересот не биле имуни ниту останатите чинители, како на пример политичката опозиција која во изборната кампања од таа година не им посветила доволно внимание на овие прашања. Затоа, во овие извештаи било предвидено дека доколку продолжи трендот на недоволно квалитетно известување, ќе порасне евроскептицизмот и ќе се смени јавното мислење. Есента истата година, по објавувањето на Извештајот за напредокот на Република Македонија од страна на Европската комисија, мониторингот покажал дека сите клучни забелешки од Извештајот како: независноста на судството, реформата на јавната администрација, сло-

бодата на медиумите и борбата против корупција, биле засенети од дебатата околу (не)употребата на придавката „македонски“ во него. Во недостиг на рационална дебата за забелешките на ЕУ, медиумите ја врамиле дебатата на таков начин што главна тема станала иницијативата *Манифест на Македониумот* со која низа интелектуалци, здруженија и јавни личности изразиле незадоволство од „преименувањето на македонскиот јазик“ во Извештајот. Имено, проблемот настанал откако се увидело дека во овој Извештај, ЕК ја употребила придавката само неколкупати. Освен тоа, во овој период, медиумите посветиле огромно внимание на интервјуто на премиерот Груевски дадено за МИА во кое тој се обидел да создаде слика дека Европската комисија е недоследна, исполитизирана во нејзиниот однос кон Македонија и дека е раководена од интересите на Грција. Дополнително, медиумите застанале зад острите напади на премиерот Груевски кој во критиките околу слабостите на Македонија од комесарот за проширување, Штефан Филе, препознал „*сџрашџија на ѓрена-џласување на забелешките*“ со цел да се притисне македонската Влада да попусти во спорот за името.

Во 2012 година, пак, отпочна таканаречениот Пристапен дијалог на високо ниво. Целта на овој инструмент на пристапувањето беше да се забрзаат реформите во клучните проблематични области на јавните политики и да се избегне заостанувањето на Македонија во реформите. Дел од медиумите го претставиле овој инструмент како **почеток на преговорите за членство** со ЕУ, односно, како својевидна награда за работата на Владата. На тој начин, медиумите ја поддржале агендата на власта која го претставувала дијалогот како голем успех на Македонија во евроинтеграциите. **Речиси во ниеден од мониторираните медиуми немало текст, односно, анализа со која би се разобличила ваквата манипулација.** Парадоксално, клучната разлика во однос на периодот пред објавувањето на Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Маке-

донија во 2011 година била во изменетиот тон на провладините медиуми кои веќе не ја претставувале ЕУ во негативно светло, туку како партнер кој позитивно ги цени напорите на Владата. Според овој мониторинг, со некритичкото и селективно пренесување на ставовите на политичарите, медиумите го зацврстиле впечатокот што го создавала власта дека ПДВН ќе доведе до започнување на преговорите за членство со Унијата. Со тоа, неоправдано се подигнале оправданите очекувања на граѓаните. Подоцна, во 2012 година, Европската комисија (ЕК) го објавила и својот годишен Извештај за напредокот на Република Македонија кој, како и минатите години, окупирал најголем дел од вниманието на медиумите. Карактеристично за оваа година било тоа што речиси целосно изостанала каква било анализа за напредокот на Македонија во различните области на кои се однесувал Извештајот. Поголемиот дел од медиумите активно ја поддржале агендата на власта која се обидела да го претстави Извештајот како најпозитивен досега, па во новинарските прилози доминирале пораките на политичарите од владејачката гарнитура. Дебатата за неупотребата на придавката „македонски“ од страна на ЕК, во оваа година, се свела само на пофалбите на претседателот Иванов кој си ги присвоил заслугите за „враќањето на придавката“.

1.1. ВМРО-ДПМНЕ: Од семејството не се откажуваме

Во изборната програма за предвремените парламентарни избори од 2014 година, кај ВМРО-ДПМНЕ немаше голема промена во севкупниот дискурс за европските интеграции во однос на претходната програма од 2011 година. Интеграцијата во ЕУ и во НАТО остана меѓу првите стратешки цели на оваа партија. Сепак, главната одредница во програмата на ВМРО-ДПМНЕ останува нагласувањето на неправедноста кон Македонија во однос на спорот за името со Грција, и по пресудата на Меѓународниот суд на правдата во Хаг која била, како што велат, во корист на Македонија. Комплетниот однос кон ЕУ интеграциите се отсликува во следниов пасус:

Како земја која го почитува меѓународното право, Македонија зайочна правен случај против Грција пред Меѓународниот суд на правдата во Хаг. Овој највисок судски орган на Обединетите нации пресуди во декември 2011 година дека јужниот сосед ги прекршил меѓународно преземениите обврски од Времената споразумба со блокадата на македонското членство во НАТО во 2008 година. Воедно, ги отфрли и сите обвинувања против Република Македонија кои нашиот сосед ги изнесе како изговор за прекршувањето на преземениите обврски. Со тоа, сèјана јасно дека меѓународното право е недвосмислено на страната на Република Македонија во поглед на неправедно наметнатото билатерален спор кој е злоупотребен за бесправно покривање на интернационалните процеси во ЕУ и во НАТО.

Единствен новитет во пристапот кон дискурсот на вредности на ВМРО-ДПМНЕ во 2014 година е што одговорот на оваа неправда кон Македонија од ЕУ е претставен со примордијален дискурс на

вредности, при што се вели дека: „ВМРО-ДПМНЕ, и покрај ваквише наметнати пречки, останува силно посветена на процесот на интеграција во семејството во кое припаѓа политички, културно и економски“. Зборот „семејство“, всушност, симболизира примордијален однос на Македонија кон ЕУ и желба на партијата да укаже дека и покрај препреките со кои се соочува, таа не се откажува од „семејството“ бидејќи со него сме, како држава, исконски поврзани и таму природно припаѓаме. Овој примордијален дискурс се враќа по неколку циклуси на негово избегнување во програмата на ВМРО-ДПМНЕ, веројатно, како единствен начин да им се објасни на гласачите зошто Македонија продолжува на патот кон ЕУ, иако таму има огромни наметнати пречки.

1.2. СДСМ: Европските интеграции се внатрешна политика

Пред и по распишувањето на предвремените парламентарни избори во 2014 година, односите меѓу власта и опозицијата беа во длабока криза која се отслика и во предизборните програми на партиите, но и врз целокупниот предизборен амбиент. Дополнителна поларизација и оптоварување на атмосферата предизвика и фактот што истовремено со предвремените парламентарни избори се одржуваа и редовни претседателски избори.

Програмата на СДСМ за предвремените парламентарни избори во 2014 година се обидува да направи две крупни промени во целокупната парадигма за политиката, но и за европските интеграции. Најпрво, СДСМ ја промовираше програмата под мотото „Промени за нов почеток“, со цел да се претстави како реформирана партија со: ново раководство, нови луѓе на изборните листи, нова програма и, всушност, целокупна нова политичка понуда. Натаму, интересна промена на парадигмата е што за првпат, во програмата на партијата се наведува дека: „членството во ЕУ, од прашање на надворешната политика, ќе стане прашање на внатрешната политика бидејќи реформите што мора да се спроведат навлегуваат во секоја џора на општеството“. Во таа смисла, парадигмата дека ЕУ е дел од надворешната, меѓудржавна политика, дека ние итаме, како држава, да влеземе во ЕУ и затоа ни се наметнати некои стандарди, кои мораме да ги спроведуваме, значително се менува со парадигмата дека реформите од ЕУ допираат до целото општество и, всушност, се нераскинлив дел од внатрешната политика, а тоа значи интернализација на целокупниот дискурс за ЕУ интеграциите.

2. ПРИОРИТЕТИТЕ НА СТАРОНОВАТА ВЛАДА

Во Програмата за работа на Владата во периодот 2014–2018 година, наведени се следниве стратешки приоритети и цели:

- Зголемување на економскиот раст и вработеноста, пораст на животниот стандард на граѓаните и подобар и поквалитетен живот.
- **Интеграција на Република Македонија во Европската унија и НАТО.**
- Бескомпромисна борба против корупцијата и криминалот и ефикасно спроведување на правото.
- Одржување на добри меѓуетнички односи врз принципите на меѓусебна толеранција и почитување и спроведување на Охридскиот рамковен договор.
- Инвестирање во образование, иновации и информатичка технологија, како клучни елементи за креирање на општество базирано на знаење.

Овие приоритети, не само во однос на начинот на кој се формулирани туку и според самиот редослед по кој се наведени, се идентични со приоритетите од претходната програма, во која „Интеграцијата на РМ во ЕУ и НАТО“, исто така, беше на второто место. Со ова, Владата сака да укаже на континуитет во работењето и воедно, да сигнализира дека ја смета за успешна својата досегашна работа.

3. СТАРОНОВИОТ ЗАМЕНИК-ПРЕМИЕР ЗА ЕВРОПСКИ ИНТЕГРАЦИИ

За да можеме да согледаме дали политиката на Владата на Република Македонија задржува континуитет во однос на претходниот владин состав или, пак, може да се очекува некоја новина, неопходно е да го искоментираме и кадровското решение за челник на ресорот евроинтеграции, односно, повторниот избор на Фатмир Бесими за заменик-претседател на Владата на Република Македонија задолжен за европски прашања и национален координатор за ИПА.

Секој заменик-премиер за европски интеграции има оставено некаков (независно дали добар или лош) печат за време на својот мандат. Вицепремиерите за европски интеграции во владите на ВМРО-ДПМНЕ од 2006 година, па наваму ги карактеризира, пред сè, краткотрајноста на нивниот мандат. Имено, Габриела Коневска-Трајковска беше на оваа функција од 2006 до 2008 година, кога се повлече од здравствени причини, веднаш по предвремените парламентарни избори одржани во јуни 2008 година. Веднаш по неа, на вицепремиерското место седна Ивица Боцевски во чиј мандат беше нагласено дека Македонија не ги исполнува политичките критериуми поради крвавите инциденти на изборите од 2008 година кои беа причина за воведување на осумте репери на еврокомесарот Оли Рен чие исполнување беше услов за да добие Македонија препорака за преговори за членство од Европската комисија (ЕК). Мандатот на Боцевски траеше само една година, па така, во јуни 2009 година, тој поднесе неотповиклива оставка на местото министер за евроинтеграции, со објаснување дека неговиот „придонес во актуелната Влада е веќе целосно исцрпен“.⁶

⁶ <http://www.dw.de/%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%82-%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D1%86%D0%B0-%D0%B1%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8/a-4444656>

Односите меѓу Македонија и ЕУ беа во очигледен ќор-сокак, а на ова место, Боцевски беше заменет од Васко Наумовски кој ја вршеше функцијата заменик-премиер задолжен за европски интеграции до предвремените парламентарни избори во 2011 година. За време на мандатот на Наумовски, Македонија ги доби препораката за почеток на преговорите за членство од ЕК и визната либерализација за Шенген зоната, но притоа, тој не успеа да овозможи вистински почеток на преговорите поради проблемот со името со Грција, додека проблемите со спроведувањето на визната либерализација започнаа многу бргу по отворањето на границите. Освен овие значајни чекори во пристапувањето кон ЕУ, кои не беа добро искористени во полза на Македонија, мандатот на Наумовски беше карактеристичен и по видливото влошување на односите на Владата со тогашниот амбасадор на ЕУ во Македонија, Ерван Фуере, откако тој отворено зборуваше за проблемите во областите демократија, слобода на изразување, владеење на правото и борба против корупцијата.

Откако ВМРО-ДПМНЕ не успеа да испорача клучни резултати во областа европски интеграции, согласно коалицискиот договор меѓу оваа партија и ДУИ, ресорот европски интеграции ѝ припадна на ДУИ, а на местото вице-премиер надлежен за овој ресор беше назначена Теута Арифи од ДУИ. Таа ја вршеше оваа функција до одржувањето на локалните избори во 2013 година кога најпрво беше кандидатка, а потоа и избрана градоначалничка на Општина Тетово. Поради неспојливоста на овие две функции, на вице-премиерското место ја наследил Фатмир Бесими кој дотогаш беше министер за одбрана во истиот владин состав.

Најзабележителен процес од мандатот на Арифи беше започнувањето на Пристапниот дијалог на високо ниво (ПДВН) инициран од Европската комисија во март 2012 година. Овој процес беше наменет да го заживее реформскиот дух во Владата и да ги одмрзне односите

меѓу Македонија и ЕУ кои беа крајно тензични по критиките во Извештајот за напредокот во 2011 година и по одговорот на премиерот Груевски дека критиките ги сфаќа како притисок за решавање на спорот за името.⁷ Процесот на ПДВН имаше повеќе технички отколку суштински пристап во решавањето на проблемите, па така, како критериум за успех во еден од приоритетите, беше одржана средба меѓу претставниците на Владата и Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ). Најпознатиот резултат од овој процес беше Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета кој произлезе како резултат на преговорите меѓу ЗНМ и Владата, а со овој Закон се декриминализираше клеветата и се роди надеж дека, можеби, новинарите ќе бидат заштитени од кривична одговорност за клевета која им стана важен инструмент на политичарите (особено од власта) за цензура и самоцензура. За жал, ефектите од овој Закон беа лимитирани. По усвојувањето на овој Закон, беше уапсен новинарот Томислав Кежаровски за наводно откривање забранети информации од судски процес, а новинари се тужени и осудувани со високи парични казни. Дополнително на тоа, новинарите беа исфрлени од галеријата на Собранието на РМ на денот на најсериозниот инцидент во оваа институција во историјата кој се случи на 24.12.2012 година кога по налог на власта, полициски сили ги отстранија новинарите и пратениците на опозицијата за да го изгласаат Буџетот за 2013 година.

Со реконструкцијата во февруари 2013 година, Фатмир Бесими стана заменик-премиер за евроинтеграции и ја презеде улогата на Арифи. Бесими е еден од најинтересните кадри на ДУИ бидејќи има убедливо најдолг министерски стаж во повеќе влади и со повеќе премиери од различни политички и идеолошки припадности. Имено, тој за прв пат е назначен за министер за економија во декември 2004

⁷ <http://www.dnevnik.mk/?ItemID=EDBC52ABDC74C3459C701DDA6C153D29>

година кога премиер стана Владо Бучковски, во тоа време, од СДСМ. Бесими не беше тангиран од промената на власта во 2006 година, па тој продолжи да ја врши оваа функција до јули 2011 година кога по одржувањето на предвремените парламентарни избори, беше избран за министер за одбрана. Оваа позиција ја задржа до февруари 2013 година кога по оставката на Теута Арифџи поради неспојливост на функциите градоначалник и заменик-премиер, токму тој дојде на вице-премиерското место.

Неговиот мандат до предвремените парламентарни избори во април 2014 година нема никаков покарактеристичен белег ниту, пак, посебен успех. Како национален координатор за ИПА фондовите, тој учествува во актуелното програмирање на ИПА 2 (2014–2020 година), но затоа, пак, ПДВН е целосно запрен како процес, а препораката за почеток на преговорите сè уште не може да се ефектуира во вистински почеток на преговорите. Односите со соседите не се значително подобрени, а некои области од реформите (владеење на правото, слобода на медиумите и борба против корупцијата) бележат застој или, пак, влошување.

И покрај тоа што Бесими нема прикажано особен успех како министер во својот кус едногодишен мандат, тој е прв заменик-премиер за европски прашања кој е повторно избран на својата функција по предвремените парламентарни избори или реконструкција. Можеби вице-премиерот Бесими ќе ги интензивира своите напори и ќе ги подобри своите резултати, но досегашната работа не ветува премногу на ова поле.

4. СТРАТЕГИЈАТА ЈИЕ 2020: АКО НЕ МОЖЕ БРЕГОТ КАЈ МУХАМЕД, МОЖЕ МУХАМЕД КАЈ БРЕГОТ

Јуџоисточна Европa 2020: Работни места и просперитет во европска перспектива (натаму, ЈИЕ 2020) претставува заедничка стратегија за поголем просперитет на седум држави (Македонија, Србија, Косово, Босна и Херцеговина, Албанија, Црна Гора и Хрватска). Оваа стратегија ја одразува заложбата на владите од Југоисточна Европа за прифаќање на пристапите на храбри политики кои се потребни за достигнување на нивоата на социоекономски раст неопходен за подобрување на просперитетот на сите свои граѓани и за олеснување на конечната интеграција во ЕУ. ЈИЕ 2020 има за цел да создаде шема на раст со многу работни места со која ќе се подобри и ситуацијата на пазарот, но и ќе придонесе за повисок стандард на граѓаните од овој регион. Со реализацијата на оваа стратегија, замислено е да се зајакнат и напорите на земјите за напредување во нивниот пат кон приклучување во ЕУ. Некои од целите и мерките опфатени со Стратегијата ЈИЕ 2020 се веќе присутни во постојаните регионални договори, како што се ЦЕФТА и Договорот за енергетската заедница, а со нејзина помош, овие договори само дополнително ќе се развиваат. И покрај тоа што во последните две децении, Југоисточна Европа забележа напредок во одредени полиња, овој регион сè уште се соочува со сериозни предизвици, и токму оваа стратегија треба да помогне да се надминат тие предизвици.

Иако развојот на Стратегијата ЈИЕ 2020 во голема мера беше инспириран од Европа 2020, очигледно е дека регионалната стратегија се разликува од пошироката европска рамка. Главната разлика е во столбовите за раст кои се замислени да ги отсликуваат специфичните регионални приоритети. Освен трите столба на кои се заснова Европа 2020 (*Иамешен, одржлив и инклузивен раст*), во ЈИЕ 2020 се додадени уште два нови столба: *интегриран раст* и *владеење за раст*.

На 19 јуни 2014 година во Букурешт се одржа првиот состанок на управниот одбор на ЈИЕ 2020 при Советот за регионална соработка (СРС) на кој претставниците од сите држави и институции се договорија дека еден од главните инструменти кои ќе им бидат на располагање за спроведување на ЈИЕ 2020 ќе биде инструментот ИПА 2 преку кој во следните седум години ќе бидат обезбедени 11,7 милијарди евра за исполнување на условите договорени во оваа стратегија. На истиот состанок, генералниот секретар на Советот за регионална соработка (СРС), Горан Свилановиќ, истакнал дека од посебна важност за успешноста на оваа стратегија ќе биде постигнување рамнотежа меѓу амбицијата и реалноста.

4.1. Процесот на создавање на ЈИЕ 2020

Идејата за создавање на Стратегијата ЈИЕ 2020 се појавува на почетокот на 2010 година, непосредно по потпишувањето на Стратегијата Европа 2020. Во текот на февруари 2010 година, Советот за регионална соработка (СРС) го организираше првиот настан кој беше посветен на регионалниот пристап во Европа 2020 кој беше наречен *Зајпаген Балкан во 2020: Надминување на кризата и развивање конкурентни економии* каде беше јасно нагласено дека се потребни поголема регионална соработка во овој регион и создавање стратегија што ќе наликува на Стратегијата Европа 2020. Оваа идеја беше потврдена и од страна на претседавачот на средбата на високо ниво која се одржа на 2 јуни 2010 година во Сараево, на која посочи дека треба да се цели кон регионално здравување од кризата втемелено на стратегија за развој која ќе ги следи главните параметри на Стратегијата Европа 2020.

Сите овие повици, заедно со сличните повици кои беа испраќани од Процесот за соработка во Југоисточна Европа (SEECF), како главен регионален политички форум за соработка, беа доволна препорака за тоа дека стратегија слична на Европа 2020 може да се спроведе и во регионот на Југоисточна Европа.

За таа цел, беше организирана министерската конференција *Градење на визијата за 2020 за Југоисточна Европа*, која ги собра министрите за економија од ЈИЕ во седиштето на ОЕЦД во Париз. Визијата беше засилена во текот на 2012 год. кога министрите за економија од ЈИЕ повторно се состанаа за да ги усвојат 11-те регионални и 77-те национални главни цели и да конципираат сеопфатна агенда за соработка. Советот за регионална соработка го доби мандатот да ја развие Стратегијата Југоисточна Европа 2020 како регионален одраз на Европа 2020, а овој мандат беше потврден од Процесот за соработка на министрите за надворешни работи на Југоисточна Европа, на нивната средба на 31 мај 2013 год. во Охрид.

Во табелата се наоѓаат сите поважни датуми кои доведоа до потпишување на Стратегијата ЈИЕ 2020.

ноември 2011 год.	Усвоена е визијата на ЈИЕ од страна на министрите.
април 2012 год.	Инвестицискиот комитет на Југоисточна Европа (ИКЈИЕ) поставува работна група да ги разгледа целите.
јули – септември 2012 год.	Работната група на ЈИЕ одржува средба со цел развивање на целите.
октомври 2012 год.	Инвестицискиот комитет на Југоисточна Европа (ИКЈИЕ) ги прифаќа целите.
ноември 2012 год.	Министрите на ЈИЕ ги поддржуваат предложените цели.
декември 2012 – ноември 2013 год.	Развивање стратески план за дејствување и давање предлог за управување.
јуни 2013 год.	Одржани се годишен состанок на СРС и самит на ЈИЕКП за поддршка на стратегијата на СРС 2014–2016 со димензија ЈИЕ 2020.
ноември 2013 год.	Министрите на ЈИЕ ги поддржуваат стратегијата и целиот механизам на управување.

На 21 ноември 2013 година, на конференцијата на министри на Инвестицискиот комитет на Југоисточна Европа одржана во Сараево, претставниците на Македонија, Србија, Косово, Босна и Херцеговина, Албанија, Црна Гора и Хрватска конечно ја усвоија сеопфатната стратегија наречена *Југоисточна Европа 2020: Работни места и просперитет во европска перспектива*. Стратегијата ја подготви Секретаријатот на Советот за регионална соработка во консултација со владите на земјите од Југоисточна Европа, Европската комисија и соодветните регионални и меѓународни институции.

4.2. Целите на Стратегијата ЈИЕ 2020

Стратегијата ЈИЕ 2020 го става целокупниот акцент на решавање на некои од клучните хронични социјални и економски проблеми во регионот. Имајќи предвид дека слабиот раст и невработеноста се најголемите проблеми со кои се соочува регионот, Советот за регионална соработка ја подготви Стратегијата ЈИЕ 2020 со цел да им помогне на владите во нивните напори да се посветат на економијата, отворањето работни места и на квалитетното управување со економијата. Токму затоа, како клучни цели во Стратегијата ЈИЕ 2020 се поставени следниве активности:

- Да се зголеми регионалниот бруто домашен производ и паритетот на куповната моќ по глава на жител од 38% на 46% од просекот на 27 држави-членки на ЕУ.
- Да се зголеми вкупната вредност на трговија со стоки и услуги во регионот за повеќе од 130%.
- Да се намали трговскиот дефицит на регионот од 14,1% на 11,6% од регионалниот БДП.
- Да се зголеми БДП по вработен за 32%.
- Да се зголеми бројот на високообразовани луѓе за 300.000 во вкупната работната сила на регионот.
- Да се унапреди ефикасноста на владите измерена според Индексот за владеење на Светска банка од 2,33 на 2,9 до 2020 година.
- Да се зголеми нето бројот на новосоздадени претпријатија (годишен број нови претпријатија) од 30.107 на 33.760.

- Да се зголеми извозот на стоки и услуги по глава на жител од регионот од 1.780 на 4.250 евра.
- Да се зголеми вкупната стапка на вработени како процент од популацијата постара од 15 години од 39,5% на 44,4%.
- Да се зголеми трговијата со стоки во рамките на регионот на ЈИЕ за повеќе од 140%.
- Да се зголеми вкупниот годишен прилив на директни странски инвестиции во регионот за најмалку 160%.

Во стратегијата е планирано да се спроведат 86 заеднички мерки со кои државите би требало да успеат да ги отстранат трговските бариери, заеднички да го промовираат регионот пред странските инвеститори, да финансираат истражувачки програми, да развијат енергетска и транспортна инфраструктура, да овозможат мобилност на работниците на целата територија на Балканот, да ги подобрат владините услуги, како и амбиентот за водење бизнис.

Со успешна реализација на овие цели треба да се создадат 1 милион нови работни места во Југоисточна Европа до 2020 година.

4.3. Структура на документот

Стратегијата ЈИЕ 2020 се состои од извршно резиме, пет поглавја и анекс. Во извршното резиме накратко се опишани значењето на оваа стратегија и целите кои се планирани да се постигнат со неа. Во поглавјата 1 и 2 се спомнуваат проблемите и кризите со кои се соочил овој регион во минатото и идните визии за регионот доколку успеат да се реализираат целите од оваа стратегија.

Во поглавјето 3 многу поопширно и подетално се објаснети петте столба за раст на кои се заснова целата стратегија.

- 1. Паметен раст** – главна цел на овој столб е да се унапредат иновациите и да се негува раст кој се заснова на знаење во регионот. Притоа, се наведува дека доколку регионот сака да има успешна иднина, треба да се воспостават поволна средина и соодветни услови за поддршка на забрзаниот развој на економијата што се темели на знаење. Клучни димензии за овој столб се: образование и компетенции, истражување и развој и иновации, дигитално општество, културниот и креативниот сектор.
- 2. Одржлив раст** – како главни цели на овој столб се спомнуваат годишното зголемување на бројот на нови бизниси, како и зголемувањето на извозот на стоки и услуги од регионот по глава на жител. Како клучни димензии во овој столб се спомнуваат: енергија, транспорт, животна средина и конкурентност.
- 3. Инклузивен раст** – главното залагање кај овој столб е да се зголеми вработувањето преку развивање способности кај граѓаните, преку создавање нови работни места во кои ќе бидат вклучени сите граѓани, меѓу кои и ранливите групи малцинствата. Како две клучни димензии во овој столб се спомнати вработувањето и здравството.
- 4. Интегриран раст** – во овој столб, стратегијата се залага за поизразена регионална трговија и инвестициски врски, со цел да се зголеми протокот на инвестиции, луѓе и стоки во овој регион. Поизразена регионална соработка може да придонесе и за поголема интеграција на регионот во меѓународните

синџири на снабдување. Овој столб се дели на три клучни димензии: зона за слободна трговија, конкурентна економска средина и интеграција во глобалната економија.

- 5. Владеење за раст** – овој столб се смета како основен предуслов за исполнување на целите од стратегијата и воедно, за ефектно спроведување на мерките и инструментите за политики во сите столбови. Во стратегијата се разработени три главни димензии за добро владеење: ефективни јавни политики, спречување на корупцијата и правда.

Во поглавјето 4 се разработени начинот на кој се планира да се спроведе стратегијата, како и начинот на кој ќе се мониторираат четирите главни актери што учествуваат во управувачката структура: националните влади, регионалните структури, кои функционираат како координатори на соодветните стратегиско-политички димензии, Советот за регионална соработка и управниот одбор на ЈИЕ 2020. Во поглавјето 5 накратко се објаснува генералната слика што треба да се добие по завршувањето на оваа стратегија.

Во анексот табеларно е презентираан целосен преглед на клучните стратегиско-политички мерки и инструменти на ЈИЕ 2020 расчленети според столбови и стратегиско-политички димензии. Во табелите се прикажани главните оперативни карактеристики на инструментите на ЈИЕ 2020, како што се: временскиот период до кога треба да се спроведе, телата кои ќе бидат задолжени за спроведување, средствата со кои ќе се оствари спроведувањето, како и регионалните структури во состав на управувачката структура на Стратегијата ЈИЕ 2020 коишто ќе ја координираат имплементацијата.

5. НАЦИОНАЛЕН СТРАТЕГИСКИ ДОКУМЕНТ: НЕОПХОДЕН, НО НЕДОВОЛНА ЗАМЕНА ЗА СЕОПФАТНА СТРАТЕГИЈА

5.1. Кои актери го создадоа НСД?

Националниот стратегиски документ е рамковен документ кој ги утврдува приоритетите за реформирање на земјата и за усогласување со правилата и стандардите на ЕУ, односно, тој е патоказ за наредните седум години по кој подоцна детално ќе се испланираат и програмираат средствата од ИПА 2 наменети за Македонија. Согласно Регулативата за ИПА 2 (Регулатива бр. 231/2014), целта на ваквиот финансиски инструмент е да „ги поддржи корисниците при имплементацијата на политички, институционални, правни, административни, социјални и економски реформи, со цел да се усогласат со вредностите на Унијата и прогресивно да се усогласуваат со правилата, стандардите, политиките и практиките на Унијата, со крајна цел членство во Унијата“. ИПА 2 треба да ги постигне следниве четири цели: **(а)** поддршка на политичките реформи; **(б)** поддршка на економскиот, социјалниот и територијалниот развој; **(в)** зајакнување на капацитетите на државата-корисничка за исполнување на (идните) обврски кои произлегуваат од нејзиното членство во Унијата преку поддршка на прогресивното усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ; и **(г)** зајакнување на регионалната интеграција и територијалната соработка. Националниот стратегиски документ е изработен од Европската комисија, односно од Генералниот директорат за проширување, во тесна соработка со државите-кориснички на ИПА фондовите.

Процесот на создавање на НСД е долг, макотрпен и инклузивен и ги вклучува сите засегнати страни што можат во наредните седум години да придонесат во креирањето на приоритетите на државата при пристапувањето кон ЕУ. Така, за да се изработи овој документ, спроведени се консултации со финансиски институции, државите-членки на ЕУ, меѓународни организации, граѓанското општество. Освен консултации со сите релевантни фактори кои можат да дадат значаен придонес во креирањето на овој документ, предвид се земаат и Извештајот за напредокот на РМ подготвен од Европската комисија, најновата Стратегија за проширување, националните стратески документи, како НППА (Национална програма за усвојување на правото на ЕУ), Програмата на Владата 2014–2018, информациите за тековната и минатата финансиска помош од ЕУ, како и помошта од други донатори.

5.2. Процесот на создавање на НСД – два паралелни универзума

Во Македонија се одвиваа два паралелни процеса на создавање на Националниот стратески документ. Едниот инициран од Владата на РМ, кој ги вклучи единствено државните актери, и вториот инициран од Делегацијата на ЕУ во Македонија која им овозможи на граѓанските организации да учествуваат во процесот на креирање на НСД преку консултации и пишани коментари.

За да ги дефинира приоритетите на Македонија, Владата формираше 7 секторски работни групи во кои беа вклучени надлежните министерства (односно, нивни претставници), агенции (Агенцијата за ветеринарство, ИПАРД агенцијата итн.), Секретаријатот за европски прашања и националниот координатор за ИПА. Седумте сектори дефинирани од Владата се:

- Развој на бизнисот, науката и иновациите;
- Развој на човечки ресурси;
- Земјоделство и рурален развој;
- Животна средина и климатски промени;
- Транспорт;
- Правда и внатрешни работи;
- Реформа на јавната администрација.

Од консултациите со недржавните чинители (најчесто, граѓански организации) произлегоа следниве приоритети, односно, сектори: 1) Развој на приватниот сектор; 2) Социјален развој и развој на човечки ресурси; 3) Земјоделство и рурален развој; 4) Животна средина и климатски промени; 5) Транспорт и енергија; 6) Правда, внатрешни работи и темелни права; 7) Реформа на јавната администрација; и 8) Поддршка за хоризонталните програми.

По овие два процеса, Генералниот директорат за проширување, земајќи ги предвид двата паралелни процеса, ги издвои следниве сектори во НСД: 1) Демократија и владеење; 2) Владеење на правото и темелни права; 3) Животна средина; 4) Транспорт; 5) Конкурентност и иновации; 6) Образование, вработување и социјални политики; 7) Земјоделство и рурален развој; и 8) Регионална и територијална соработка.

Иако ова треба да биде инклузивен процес кој ќе ги вклучи сите чинители во општеството, и со тоа, ќе се добие сеопфатен документ што ќе одговара на потребите на македонското општество, мислења-та и сугестиите на недржавните чинители беа делумно прифатени и вметнати во крајната верзија на НСД единствено поради иницијативата на Делегацијата на ЕУ во Македонија.

5.3. НСД – патоказ за програмирање на ИПА 2

Националниот стратески документ е основата за натамошното програмирање на средствата од ИПА, мапа според која се распоредуваат средствата согласно приоритетите и секторите дефинирани во НСД. По донесувањето на НСД, надлежните министерства од осумте сектори, кои се дефинирани како приоритети во документот, ги донесуваат таканаречените Повеќегодишни акциски програми (Multiannual Action Programmes). Ваквите акциски програми се донесуваат со широки консултации внатре во министерствата, но и пошироко, со сите актери (како локалната самоуправа, граѓанското општество итн.) кои можат да придонесат во процесот.

Делегацијата на ЕУ во Македонија придонесува во овој процес преку одржување консултативни средби каде сите заинтересирани страни, најчесто граѓански организации, можат да дадат свој придонес со коментари и со сугестии во акциските програми. Ваква последна консултација беше закажана на 15 јули 2014, во однос на 4 сектори: правда, транспорт, животна средина и локален и регионален развој. Досега, постојат акциски нацрт-програми за секторите транспорт, правда и животна средина. Врз основа на овие акциски програми и на овластувањата доделени на Европската комисија со Регулативата за ИПА 2 (Регулатива бр. 231/2014), таа ги преточува овие програми во финансиски одлуки, односно, одлука за доделување на средствата.

ИПА 2, генерално, е пофлексибилна во однос на ИПА 1. Со ИПА 2 ќе се кофинансираат јавните политики одредени во секој од осумте дефинирани сектори, а не поединечни проекти како што беше случајот со ИПА 1. ИПА 2 овозможува и резервен дел, прераспределба на средствата помеѓу секторите, односно, стратеските цели, како и прераспределба на средствата помеѓу државите.

Средствата од ИПА 2 може да бидат управувани директно од Комисијата или индиректно од државата-корисничка или одредена институција овластена од државата-корисничка. Како индиректни управители на ИПА фондовите може да се јават и агенции формирани од државата-корисничка, меѓународни организации или специјализирани агенции на ЕУ.

5.4. Како изгледа Националниот стратески документ?

Во воведот на документот најпрво е опишано која е неговата цел и како е создаден, при што е нагласено дека се поставени реални и значајни цели кои со очекуваните резултати, ќе послужат како основа за новата седумгодишна рамка за ИПА 2.

Понатаму следуваат анализа на политичкиот и економскиот контекст во кои се наоѓа државата во моментот, како и анализа на административните капацитети за спроведувањето и апсорбирањето на средствата од ИПА 2. Овој стратески документ создава и врска со Програмата на Владата за 2014–2018, потенцирајќи ги петте стратески определби на Владата кои соодветствуваат со приоритетите воспоставени со НСД.

Повикувајќи се, пак, на последната Стратегија за проширување 2013–2014 и на Извештајот за напредокот на РМ, НСД ги поставува

следниве генерални приоритети за наредните седум години:

- Демократија и владеење;
- Владеење на правото и темелни права;
- Конкурентност и економски раст;
- Земјоделство;
- Животна средина и климатски промени.

Во делот 4 од НСД се разработуваат и продлабочуваат општите приоритети кои се утврдени. Имено, приоритетите се преточени во 8 сектори на кои Македонија треба да работи во наредните седум години, и тие детално се разработуваат. Така, секој од осумте сектори е разработен преку: потребите и капацитетите на секторот, понатаму, целите на секторот, посакуваните резултати, акциите со кои би се постигнале овие резултати. За да се измери постигнатиот успех во реформите, вметнати се индикатори, како одредени индекси на Светска банка, Извештаите за напредокот на Република Македонија што ги подготвува ЕК, кои би овозможиле мерење на постигнатите резултати. Исто така, дел од НСД се и дополнителните извори на финансирање од други донатори во однос на конкретните политики во секторот, како и превидувањето на можните ризици и начините за нивно отстранување. Со сите овие информации се добива целосната слика за секторот и со тоа се создава можност за паметно идно планирање на средствата од ИПА.

Во однос на првиот сектор кој е утврден како приоритет, **демократија и владеење**, средствата од ИПА во наредните седум години ќе бидат посветени на: реформа на јавната администрација, децен-

трализација, економско управување, развој и зајакнување на улогата на граѓанското општество, реформи поврзани со пристапувањето, развој на демократските институции.

Секторот **владеење на правото и темелни права** ќе биде зајакнат преку насочување на средствата за: јакнење на судскиот систем, градење на капацитетите на институциите кои се занимаваат со борба против корупцијата, промоција и унапредување на темелните човекови права, азилот, имиграционите политики, ефикасно справување со организираниот криминал.

Како посебен сектор на кој му е потребна финансиската помош од ИПА за неговиот развој е секторот **животна средина и климатски промени**, со посебен акцент на усогласувањето на легислативата со правото на ЕУ, инвестициите во инфраструктурата за здрава животна средина, итн.

Инвестирањето на средствата од ИПА 2 во секторот **транспорт** треба да ги даде следниве резултати:

- Намалена емисија на CO₂;
- Зголемена соработка со соседните земји во однос на транспортните прашања;
- Зголемена безбедност на патиштата;
- Зголемен административен капацитет и имплементација на националната легислатива поврзана со транспортот, како и усогласување со правото на ЕУ во оваа област.

Во однос на исполнувањето на економските критериуми, **социоекономскиот развој** ќе се постигне со фокус на: подобрување на правната и институционалната средина, подобрување на бизнис средината, зголемување на конкурентноста на приватниот сектор преку развој на малите и средните претпријатија и вметнување нови иновативни практики и средства за развој на одржливи регионални претпријатија способни да го издржат притисокот на регионалниот пазар, надминување на локалните и регионалните диспаритети кои постојат преку ставање акцент на локалниот и регионалниот развој.

Една од приоритетните области на ИПА 2 ќе биде и **намалување-то на невработеноста** преку креирање ефективен и инклузивен пазар на трудот кој ќе одговара на потребите на бизнисот и развој на образованието. Од друга страна, ќе се работи и на социјална заштита на работната сила и на подобрување на положбата на вработените.

Земјоделството, како една од најважните гранки во македонската економија, ќе се развива преку натамошно усогласување на националното законодавство со Заедничката земјоделска политика на ЕУ, како и преку натамошно инвестирање во основни средства и развој на малите земјоделски задруги, овозможувајќи им да го издржат притисокот на пазарот кој доаѓа однадвор.

Средствата од ИПА ќе помогнат и во развојот на **прекуграничната соработка** и ќе бидат насочени кон надминување на административните, правните и физичките пречки, ќе придонесат за негување на добри односи меѓу регионите и земјите, запознавање на идните држави-членки со правилата и процедурите со кои се регулира европската територијална соработка во рамките на структурните фондови на ЕУ, како и промоција на одржливиот локален развој.

6. МЕТОДОЛОГИЈА

Целта на овој извештај е да направи длабинска анализа на приоритетите во процесот на пристапување на Република Македонија во Европската унија во дадениот контекст, и тоа врз основа на достапните официјални документи. Притоа, извештајот ќе ја опише актуелната состојба во однос на пристапувањето, ќе го анализира начинот на кој ова прашање го третираат главните политички партии во текот на предвремените парламентарни избори од мај 2014 година и, најважно, ќе направи анализа на Програмата за работа на Владата на Република Македонија наспроти Националниот стратески документ и Стратегијата Југоисточна Европа 2020. Анализата е табеларна, заснована на докази, со цел на читателот да му понуди податоци, а тој самиот да донесе свои заклучоци. Затоа, коментарите на авторите се кратки.

Причината поради која одлучивме анализата на Програмата на Владата да ја направиме наспроти двата наведени документа, а не наспроти некој друг национален документ, лежи во фактот што Република Македонија сè уште нема свој национален сеопфатен документ во кој стратески би биле содржани развојните цели на државата. Во отсуство на ваков документ, единствените документи кои содржат стратески насоки за развојот на државата и во чијашто подготовка Владата дала свој придонес се, всушност, наведените два документа.

Појдовна основа за оваа анализа се документите што ги изработуваат Владата на Република Македонија, ЕУ, и медиумското покривање на настаните поврзани со изборите и именувањето на новата влада. Главни документи што се анализираат се: нацртот на *Националниот стратески документ 2014–2020 за финансиската помош на ЕУ за Република Македонија* подготвен од Европска-

та комисија, *Стратегијата Југоисточна Европа 2020* од октомври 2013 година, *Програма за работа на Владата на Република Македонија 2014–2018* од јуни 2014 година.

За целите на овој извештај се користеше институтот слободен пристап до информации од јавен карактер, а беа користени и интервјуа и деск-истражувања. Исто така, користени беа и медиумски известувања од широк спектар на медиуми.

АНАЛИЗА

Анализата во овој извештај е направена според секторите одредени во Националниот стратегиски документ 2014–2020 за финансиската помош на ЕУ за Република Македонија,⁸ односно, **1) Демократија и владеење; 2) Владеење на правото и темелни права; 3) Животна средина; 4) Транспорт; 5) Конкурентност и иновации; 6) Образование, социјална политика и вработување; и 7) Земјоделство и рурален развој.** Воедно, Националниот стратегиски документ е земен и како основа за табеларната анализа бидејќи дава преглед на приоритетите кои ЕУ има намера финансиски да ги поддржи и кои ќе значат забрзување на темпото на реформи во насока на пристапувањето на Република Македонија во ЕУ. Јасно е дека листата на приоритети и акции утврдени во НСД не ги исцрпува обврските што Македонија ги има согласно Пристапното партнерство и Спогодбата за стабилизација и асоцијација, но сепак, правилното финансиско планирање налага здружување на ресурсите за постигнување подобри резултати.

⁸ http://www.tacso.org/doc/mk_csp_draft.pdf

Во компаративната анализа, Националниот стратегиски документ го поврзуваме со Стратегијата ЈИЕ 2020 која беше усвоена во рамките на Советот за регионална соработка (СПС).⁹ Оваа стратегија се надоврзува на глобалната Стратегија Европа 2020 и притоа поставува цели и утврдува приоритети кои треба да помогнат во подобрувањето на условите за живот на луѓето од регионот, како и да го вратат фокусот на регионот кон подобрувањето на конкурентноста и на економскиот развој. Според стратегијата, целта на државите од Југоисточна Европа е да отворат 1 милион нови работни места до 2020 година, да го поттикнат растот на вработеноста, двојно да ја зголемат трговската размена во регионот, да го зголемат БДП по глава на жител како процент од просекот на Европската унија, и да обучат нови висококвалификувани кадри.

Третиот дел на компаративната анализа ги содржи планираните цели и активности на Владата на Република Македонија за периодот 2014–2018 год. согласно Програмата за работа поднесена до Собранието на Република Македонија при нејзиниот избор.¹⁰ Имајќи го предвид фактот дека обете стратегии се компатибилни, како и тоа дека севкупното планирање во ЕУ, вклучувајќи ја тука и претпристапната помош од ИПА 2, се прави врз основа на целите поставени во Стратегијата Европа 2020, повеќе од јасно е зошто е потребно и Програмата за работа на Владата на Република Македонија да биде компатибилна со Стратегијата ЈИЕ 2020, односно, со Националниот стратегиски документ. Оттаму, при спроведувањето на анализата, Македонскиот центар за европско образование ја гледаше Програмата за работа на Владата на Република Македонија наспроти овие два документа, а своите наоди ги понуди како коментари пред секој од секторите.

⁹ <http://www.rcc.int/pages/62/south-east-europe-2020-strategy>

¹⁰ <http://sobranie.mk/materialdetails.nsp?materialId=ec3053dd-710c-466b-bab7-dc31fabadc6>

1. СЕКТОР 1 – ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

Споредбата на Програмата на Владата со првиот сектор од Националниот стратешки документ може да ни помогне да утврдиме дека во програмата постојат посебни делови за две од четирите предвидени акции: реформата на јавната администрација (*Информатичка технологија и реформа на јавната администрација, стр. 20-24*) и децентрализацијата (Децентрализација и регионален развој, стр. 72-74). Програмата, меѓутоа, не споменува ништо за управувањето со јавните финансии (на пример, *големиот дел од системот за внатрешна контрола и ревизија*), а не постои ниту посебен дел за граѓанското општество, кое како чинител се споменува само еднаш во овој документ.

Генерално гледано, значаен дел од програмата отпаѓа на редовните активности, законските обврски и на тековните проекти, а премногу внимание се посветува на таксативно набројување на различните проекти, без да се зборува за нивната суштина, односно за целите кои Владата сака да ги постигне. На сличен начин се третирани и средствата од ИПА, иако приодот кон нив треба да биде стратешки, односно тие да се третираат како хоризонтално прашање и инструмент комплементарен на владините заложби.

Првиот сектор од Националниот стратешки документ се нарекува *Демократија и владеење*, но во Програмата на Владата, зборот демократија не е споменат ниту еднаш. За волја на вистината, двапати се користи придавката „демократски“.

Интересен е и фактот што во Програмата на Владата не се третираат ризиците, иако тие се доволно добро, но и детално разработени во Националниот стратешки документ. Јасно е дека и Владата учествувала во изработката на овој документ, но сепак, останува

прашањето зошто програмата, која е основен и автентичен документ на Владата, не ги антиципира ризиците. Во Националниот стратешки документ, како ударен ризик се споменува демотивацијата на политичарите и на администрацијата за спроведување реформи, која, според него, ќе се третира со креативни решенија, како Приспајниот дијалог на високо ниво. Натаму, се споменува и непостоенето секторски стратегии како предуслов за спроведување реформи и за користење на средствата, што, според авторите, како ризик може да се надмине со инсистирање тие да се донесат за потребите на помошта обезбедена преку ИПА. Во продолжение, како ризик е наведена и недоволната посветеност на утврдувањето на среднорочната рамка за јавни расходи. Се предвидува овој ризик да се надмине преку поголема поддршка за управување со расходите. За крај, како ризик се наведува и непостоењето средина која овозможува учество на граѓанското општество во донесувањето на одлуки. Според НСД, овој ризик може да се надмине со партиципативни процеси на одлучување.

Како заклучок, Програмата на Владата повеќе наликува на конгломерат од акции, без јасна кохерентност и поставени цели. Не постои јасна национална развојна стратешка рамка, единствените документи наспроти кои можеме да ја оценуваме конзистентноста се Националниот стратешки документ, како и Стратегијата Југоисточна Европа 2020. Меѓутоа, иако Владата учествувала во изработката на овие документи, во нејзината програма не е сосема видливо како владините приоритети се усогласени со акциите, приоритетите и целите содржани во нив.

ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ОПИС НА СОСТОЈБАТА ВО СЕКТОРОТ</p> <p>Реформата на јавната администрација и доброто владеење се клучни елементи во процесот на пристапување, и тие се дефинирани како приоритетни области во Пристапниот дијалог на високо ниво (ПДВН). Коленхашките критериуми за членство во ЕУ налагаат функционални институции, со соодветни ресурси и доволни административни капацитети за ефективно транспонирање и спроведување на законодавството на ЕУ.</p> <p>Децентрализација (ОРД, фискална автономија), економско владеење (јавни финансии, контрола врз текови, ревизија), силно граѓанско општество.</p>	<p>СТОЛБ 5: ВЛАДЕЕЊЕ ЗА РАСТ</p> <p>ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ЕФЕКТИВНОСТА НА ВЛАДАТА (ИНДЕКС ЗА ВЛАДЕЕЊЕ НА СВЕТСКА БАНКА ОД 2,3 НА 2,9 ДО 2020 ГОД.)</p> <p>Во рамките на Стратегијата ЈИЕ 2020, столбот наречен владеење за раст се смета како хоризонтално прашање и е предуслов за постигнување на целите на стратегијата, за ефективна имплементација на мерките на политиката и инструментите во сите столбови.</p>	
<p>ЦЕЛ</p> <p>Целта на финансиската помош од ИПА 2 во областа добро владеење и реформа на јавната администрација е воспоставување попрофесионална, транспарентна, отчетна и независна јавна администрација на централно и на локално ниво, водејќи грижа за принципите на заслуги и правична застапеност. Поддршката од ИПА 2 за реформата на јавната администрација ќе вклучи поддршка за спроведување на владината политика за децентрализација која е клучен елемент на Охридскиот рамковен договор и е соодветно одразена во Програмата за спроведување на процесот на децентрализација и развој на локалната самоуправа (2011–2014) и во Стратегијата за рамномерен регионален развој (2009–2019). Исто така, ИПА 2 треба да ги поддржи реформите во економското владеење преку подобрување на системот за управување со јавните финансии. Посебно внимание треба да се посвети на соработката со недржавните чинители, како хоризонтално прашање за сите сектори.</p>	<p>ДИМЕНЗИИ</p> <p>Ефективни јавни услуги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зголемена ефикасност (модернизација). - Подобрување на квалитетот. - Професионализација. - Намалување на дискреционите права. 	<p>Услугите на администрацијата и нејзината сервисна ориентација се од суштинска важност за граѓаните и компаниите поради што неопходно е да се изгради високо стручна и професионална јавна администрација. Ваквата администрација, која претставува основа на целокупниот јавен сектор од кој зависат демократските процеси, бизнис климата, економскиот развој и интеграцијата на земјата во ЕУ, ќе обезбеди ефикасно креирање политики во корист на граѓаните и фирмите и нивна доследна примена.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Тестови за процена на интелектуалниот и стручниот капацитет на кандидатите - Алатка 360° - Систем на доживотно учење <p>Согласно веќе донесените законски решенија, ќе се подигнат и транспарентноста и објективноста на постапките за избор на кандидати за вработените и за раководните лица во институциите. Тие ќе се избираат преку фер и конкурентна постапка, на јавен оглас, и покрај работното искуство, тие ќе треба да ги докажат својата стручност и компетентност, познавањето странски јазик, високата професионална етика, интегритет, совесност и непристрасност.</p>

ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>РЕЗУЛТАТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Подобрена ефикасност и квалитет на услугите на сите нивоа (вклучувајќи и е-влада услуги) преку отчетна, деполитизирана јавна администрација која го почитува принципот на заслуги. - Соодветна имплементација на децентрализацијата, зголемени капацитети за собирање приходи, финансиска одржливост и буџетска автономија на општините. - Стабилно управување со јавните финансии. - Независно, отчетно и професионално граѓанско општество кое соодветно ја врши својата улога во решавањето на предизвиците со кои се соочуваат државата и нејзините граѓани. - Зајакнати капацитети на институциите вклучени во процесот на пристапување во ЕУ и поголема сообразност со законодавството на ЕУ. 		
<p>АКЦИИ</p> <p>1. Реформа на јавната администрација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Помош и поддршка за спроведување на новите закони во секторот кои водат до подобро стратегиско планирање, буџетирање и реализација. - Поддршка за континуиран развој на е-услугите за граѓаните и за бизнисите, е-набавки, статистички податоци и слободен пристап до информации од јавен карактер. - Мониторинг на јавните политики кои се однесуваат на мнозинските локални власти и заедници. - Продолжување и зајакнување на соработката со социјалните партнери и со граѓанското општество. 	<p>МЕРКИ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Јасна суисидијарност</i> 2. <i>Надградба на квалитетот на регулативите</i> 3. <i>Подобрени компетенции</i> 4. <i>Е-владеење</i> 	<p>АКЦИИ</p> <p>1. Проекти од областа на јавната администрација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Координативно тело за управување со човечки ресурси во државните институции (континуирано). - Барометарот на квалитет преку специјалните пунктови поставени во државните институции и на www.uslugi.gov.mk (Граѓански дневник, Оцени ја администрацијата – семафор, Таен клиент, Анкета за задоволството на корисниците). - Проекти Менаџмент етика и Работна етика (континуирано). - Проект Нема погрешна врата (континуирано). - Анкета за работната ангажираност и задоволството на вработените во државната администрација (континуирано). - Надградба на функционалностите на порталот ЕНЕР (http://ener.gov.mk), (континуирано).

ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>2. Економско владеење и стабилно управување со јавните финансии</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поддршка на мерки за ефикасно, ефективно и транспарентно управување со јавните финансии и со финансиската помош од ЕУ. - Поддршка на мерки за подобрување на капацитетите и системите за управување со јавните финансии и за внатрешна контрола на јавните финансии, вклучувајќи и внатрешна и надворешна ревизија и подобро управување со јавните приходи. - Воведување среднорочни буџетски рамки и спроведување на законодавството за фискалната политика, онака како што е дефинирано во поглавјата 17 и 18. - Поддршка за учество во мултилатералното следење на фискалните движења во рамките на ЕУ. <p>3. Децентрализација и локална самоуправа</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поддршка за подготовка и спроведување јавни политики и закони за процесот на децентрализација и за регионален развој и појаснување на соодветните улоги на централните и на локалните власти. - Поддршка на заложбите за зајакнато градење капацитети на општините за собирање на сопствените приходи, подобрена испорака на услуги за граѓаните и за транспарентна и отчетна координација со другите општини и со другите нивоа на власт. - Поддршка на мерки за одржлива и рамномерна распределба на ресурсите до општините. 		<ul style="list-style-type: none"> - Отворени владини податоци – продолжување со активностите за обезбедување пристап на приватниот сектор и на граѓаните до информации од отворен карактер преку Интернет (2016-2019). - Имплементација на Законот за воведување систем за управување со квалитетот и заедничка рамка за процена на работењето и давањето услуги во државната служба преку воведување на основниот стандард ИСО 9001 (континуирано). - Имплементација на Законот за прибавување и размена на докази и податоци по службена должност со кои институциите се обврзани меѓусебно да разменуваат податоци и документи по службена должност (континуирано). - Имплементација на новиот Закон за општа управна постапка (континуирано). - Јакнење на административните капацитети за стратегиско планирање преку спроведување обуки, подобрена координација во министерствата, воведување писмени процедури и учество на јавноста во процесот на креирање политики (континуирано). - Спроведување на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор за периодот 2012-2017 година во сите општини во Македонија, што е во согласност со Стратегијата Европа 2020 (континуирано). - Креирање стандарди за професионални компетенции за 25 различни професии на административните службеници кои ќе се користат за процена на стручноста при вработување, за унапредување и дополнително усовршување и развој (2015). - Воведување стандарди за проектно работење во јавен сектор. - Изградба на информацискиот систем за управување со човечки ресурси за вработените во јавниот сектор (2017).

ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>4. Поддршка за граѓанското општество и за недржавните чинители</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поддршка за спроведувањето на Стратегијата за соработка со граѓанскиот сектор, со фокус на новото советодавно тело што треба да се формира во 2015 година. - Поддршка за развивање соодветни механизми за соработка меѓу граѓанското општество/недржавните чинители и јавните институции и подобрен пристап до информации од јавен карактер. - Вклучување на граѓанското општество/недржавните чинители во процесот на развивање, спроведување и мониторинг на секторските стратегии за финансиската помош од ЕУ. - Поддршка за креирање јавна политика и создавање правна и финансиска средина за независноста и одржливоста на граѓанските организации за да можат да работат на репрезентативен, транспарентен и отчетен начин. <p>5. Помош поврзана со управувањето во ЕУ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поддршка за натамошно транспонирање и спроведување на законодавството на ЕУ во сите релевантни области. - Зајакнување на административните капацитети на институциите вклучени во планирањето, подготовката и спроведувањето на помошта од ЕУ. 		<ul style="list-style-type: none"> - Надградба на системот за микроучење и учење на далечина, со изработка на нови функционалности и модули заради спроведување генерички и специјализирани обуки (континуирано). - Обуки за административни службеници (континуирано). - Програма за талентирани млади и нивна подготовка за раководни функции во јавен сектор (FastTrack) (2017). - Изработка на портал за вработените во државните институции – администрација.мк (2016) <p>2. Проекти од областа на информатичката технологија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Воведување работа на владините институции во облак технологија – (GCloud) (јануари 2016 - јануари 2017). - Воведување Национална рамка за интероперабилност 2.0 со која ќе се прецизираат стандардите и насоките за јавните институции како да комуницираат меѓусебно при размена на податоци (септември 2014). - Проект Интероперабилност 2.0 со кој ќе се поврзат државните институции во системот на интероперабилност, за што се обезбедени средства од ИПА (2015–2018). - Воспоставување централно координативно тело за координација на ИКТ проектите во државната администрација (октомври 2014). - Изготвување краткорочна и долгорочна стратегија за развој на ИКТ индустријата во РМ (2016–2017). - РКІ инфраструктура за администрацијата преку обезбедување дигитални сертификати за вработените во јавната администрација (2015–2017).

ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Поврзување на државните институции со VoIP централа (2015–2016). - Надградба на националниот портал за е-услуги, uslugi.gov.mk, во централизиран и стандардизиран портал за сите владини е-услуги (2016–2018). - Воспоставување систем за управување со корисниците на услуги (CRM) (2016–2018). - Една точка за услуга – канцеларии во поголемите градови каде граѓаните ќе може да се обратат за која било услуга што ја нудат државните институции во РМ (2016–2018). - Автомати за издавање документи (документи од Централниот регистар, Царинската управа, Управата за јавни приходи, Агенцијата за катастар на недвижности) (2018). - Мултиплатформски систем за е-седница кој ќе овозможи забрзување на процесот на креирање и менаџирање на информации и елаборати за седниците на Владата (ноември 2014). - Изработка на софтвер за интегрирано финансиско планирање и управување со ресурси во министерствата (2017–2018). - Изработка на системи за електронско аплицирање за: 1) пензиско осигурување; 2) социјална помош и детски додаток; 3) пријава во полиција (2015–2016); 4) промена на адреса (2018); 5) визи и дозволи за странци (2015–2018); и 6) упис во образовни институции - Проект е-судство - скенирање на сите предмети кои влегуваат во судовите и нивно дигитално пребарување (2017–2018). - Проект е-инспекторати - централен систем за планирање, евидентирање, следење и координација на инспекциските надзори (2016–2018). - Зголемување на искористеноста на електронскиот шалтер 24 часа катастар онлајн преку поврзување на сите субјекти кои креираат документи за АКН (септември 2014).

ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Е-пријава на податоци до Државниот завод за статистика (eSTAT) (2015–2016). - Едношалтерски систем за претприемаштво e-VEM преку кој ќе се обезбедат информации за поддршка на идните претприемачи (2017). - Управување со кибер-кризи – воспоставување ЦЕРТ тим во Македонија (CERT - Computer Emergency Readiness Team) (јуни 2015). - Поврзување на државните универзитети на мрежата на MAP-нет (2017–2018). - Интернет во руралните средини преку Wi-Fi киосци (2015–2018). - Едукација на населението во руралните средини за користење Интернет (крај на 2017). - Отворање нови интернет-клубови (2016). - Обезбедување помошни уреди за користење компјутери за лицата со посебни потреби и примена на стандарди за веб-пристапност на лицата со посебни потреби (континуирано). - Иницијативи за промоција на Македонија на познати дигитални сервиси како што се Google maps/Street view, Apple maps итн. (2016). - Иницијативи за креирање македонски содржини на Wikipedia (континуирано). - Поддршка на натпревари и настани од областа на ИКТ (континуирано). - Воспоставување систем за обука на ученици за програмирање и нивна подготовка за учество на врвни меѓународни натпревари (2015). - Опременување на кабинетите по информатика во средните училишта (2018).

ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Е-учење во основното и средното образование (2016–2018). Политиките на Владата на Република Македонија и во следниот период ќе бидат насочени кон рамномерен регионален развој и кон унапредување на сите региони во земјата. - Спроведување на Стратегијата за рамномерен регионален развој на Република Македонија во осумте плански региони. - Советот за рамномерен регионален развој ќе продолжи да има значајна улога како промотор на партнерството помеѓу регионите/општините и Владата. - Продолжување на поддршката за единиците на локалната самоуправа за поттикнување на локалниот развој и создавање услови за поактивна, поефективна и поиновативна улога на локалните власти во остварувањето на националните цели за раст и развој. <p>3. Проекти за децентрализација и регионален развој</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проект Подобрување на општинските услуги, во соработка со Светска банка (поволни заеми за сите општини во Македонија наменети за финансирање инфраструктурни инвестициски зафати во согласност со општинските приоритети) (2014–2017). - Продолжување со фискалната децентрализација согласно воспоставената законска и институционална рамка и продолжување со активностите за јакнење на капацитетите на општините за прибирање на сопствените приходи, особено на приходите од даноци на недвижен имот. - Условено зголемување на делот од ДДВ што ќе оди за општините. - Продолжување на пренесувањето на надлежностите за управување со градежното земјиште и за третман на бесправно изградени објекти (2014–2018). - Реализација на Стратегијата за рамномерен регионален развој.

ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Во рамките на Програмата за рамномерен регионален развој, ќе продолжи финансирањето проекти насочени кон зголемување на економскиот развој на планските региони, развивање на компаративните предности и кон подобрување на условите за живот, за што во наредниот период ќе се финансираат околу 200 проекти (2014–2018). - Проект Општински обврзници. - Компонента за прекугранична соработка на ИПА преку која на располагање ќе бидат ставени 40 милиони евра од ЕУ наменети за зголемување на конкурентноста и развојот на македонските општини (2014–2020). - Изработка на регионални стратегии за иновации за зајакнување на соработката помеѓу научноистражувачкиот и бизнис секторот, со фокус на развојот на малите и средните претпријатија согласно спецификите и потребите на регионите (2015). - Избор на најиновативен проект за рамномерен регионален развој (континуирано). - Развој и поддршка на руралниот туризам заради заживување на економскиот развој (2015–2016). - Проект Виртуелни регионални мрежи за партнерства меѓу единиците на локалната самоуправа, претпријатијата и граѓанските организации (2014–2015). - Подготовка на нови програми за развој во планските региони за наредниот петгодишен период, преку интерактивно програмирање во соработка со бизнис заедницата и невладиниот сектор (крај на 2014). - Проект Размена на иновативни практики (2014–2015). - Заради зајакнување на финансиската стабилност на воспоставените центри за развој на планските региони, ќе се извршат законски измени во делот на нивното функционирање и финансирање, при што ќе се уреди и организационата структура на центрите (2014–2015).

ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>РИЗИЦИ</p> <p>Демотивацијата на политичко и на административно ниво поради отсуството на напредок во процесот на пристапување може само делумно да се реши со креативни решенија како што е ПДВН. Непостоенето секторски стратегии, што влијае врз кохерентноста на реформските процеси, може да се реши преку инсистирање тие да бидат донесени за потребите на ИПА. Недоволната посветеност на развивањето среднорочна рамка за јавните расходи и недоволните ресурси распределени за таа цел, кои влијаат на капацитетот и на независноста на институциите, може да се решат преку поддршка на управувањето со јавните финансии, преку политички дијалог и преку релевантна помош. Непостоенето средина која овозможува учество на граѓанското општество може делумно да се реши со поддршка на партиципативни процеси за донесување одлуки. Ризиците за појава на корупција може да се намалат преку поддршка на спроведувањето на Националната стратегија за борба против корупцијата.</p>		

2. СЕКТОР 2 - ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

Структурата на овој сектор во НСД, но и во Програмата на Владата и во Стратегијата ЈИЕ 2020, во голема мера е истоветна со структурата на Извештајот за напредокот на РМ што го подготвува Европската комисија (ЕК) во делот оценување на напредокот во Поглавјето 23: Судство и темелни права. Бидејќи според оваа структура, темите се поделени во три основни групи, токму во тие три групи (судство, антикорупција и човекови права) ќе се групираат и коментарите заради подобра споредливост.

Во делот за **судството** може да се каже дека мерките предвидени во Програмата на Владата само навидум се во согласност со акциите предвидени во НСД. Имено, НСД се фокусира на барањата за акции во суштинските елементи од функционирањето на судството, како што се заштитните мерки за независноста на судството, преку подобрување на системот за оценување, дисциплинска одговорност и разрешување. Од друга страна, пак, Програмата на Владата повеќе се фокусира на техничкиот аспект на унапредувањето на судството, без никаква посериозна или суштинска грижа за вистинска независност на судската власт, квалитетот на правдата и за еднаквата примена на законите како суштински елементи на независното судство во едно демократско општество. Програмата се фокусира, пред сè, на уставните измени со кои се определува позицијата на Судскиот совет, без конкретно појаснување како овие уставни измени воопшто би придонеле за независност на судството и за „целосно исполнување на препораките на Европската комисија, Советот на Европа, ГРЕКО и усогласување со меѓународните стандарди“. Во однос на ефикасноста на судството, се предлагаат мерки кои, пред сè, значат дигитализација на судството, без никаква проценка на досегашниот процес на дигитализација и на ефектите врз брзината на судските

постапки. Ова е особено значајно затоа што најголем дел од тужбите на македонските граѓани против државата пред Европскиот суд за човекови права се однесуваат токму на правото на фер постапка и судење во разумен рок. Мерките предвидени во Програмата на Владата остануваат на техничко ниво, како што се намалена такса за електронско поднесување поднесоци, повторни законски измени во управносудската и граѓанскосудската област или електронско полагање на испитите во надлежност на Министерството за правда.

Важните приоритети утврдени во НСД не се целосно или, пак, не се воопшто опфатени со Програмата на Владата. На пример, конкретни мерки за зголемување на пристапот на граѓаните до правда (особено во делот за бесплатна правна помош); не се предвидува ниту сериозна програма за подобрување на материјално-техничките услови на релевантните институции. Никаде не се споменуваат ниту посуштински мерки за зајакнување на спроведувањето и извршувањето на пресудите и законите, а особено паѓа во очи целосното занемарување на барањето на НСД за акција која ќе значи поддршка за сите државни и недржавни чинители кои работат на унапредувањето на владеењето на правото, вклучувајќи ги и невладините организации, различните здруженија на правници и академските институции.

Во делот за **борба против корупцијата**, исто така, приоритетите и мерките на Владата само навидум се во согласност со барањата на НСД. Имено, во НСД прецизно се наведуваат неколку клучни акции кои треба да ги преземе државата со помош на европските пари. Меѓу нив, највпечатливи се подобрување на резултатите од истражните и обвинителските постапки и подобрување на извршувањето на судските пресуди; натамошно развивање на концептот за интегритет во јавниот и во приватниот сектор, но и зајакнување на механизмите за транспарентност и отчетност во јавниот и во при-

ватниот сектор и меѓу политичките партии. Важен дел од акциите предвидени со НСД заземаат механизмите за граѓанска контрола врз борбата против корупцијата и за вклучување на недржавните чинители во тој процес (на пример, зајакнување на граѓанскиот надзор врз судските органи и органите за спроведување на законите; подобрување на соработката меѓу различните органи вклучени во борбата против корупцијата; вклучување на невладиниот сектор и граѓаните во спроведувањето на антикорупциската политика, подобро креирање јавни политики, во мониторингот и евалуацијата на релевантните државни и недржавни институции).

Од друга страна, пак, граѓанскиот надзор врз борбата против корупцијата е целосно занемарен во Програмата на Владата, со спомнување на апстрактната обврска за воспоставување систем за мониторинг на антикорупциските политики до 2017 година. Техничко-бирокарскиот пристап во спроведувањето на антикорупциските политики се гледа и во штурото наведување дека во 2015 година ќе се реализираат препораките на ГРЕКО и ќе се следи имплементацијата на активностите предвидени во Државната програма за превенција и репресија на корупцијата и во Државната програма за намалување на појавата на судир на интереси со Акцискиот план 2011–2015 година. Прашањето за развивање на концептот на интегритет, кој во НСД има значајно место, во Програмата на Владата се сведува само на донесување на Законот за изменување и дополнување на Законот за спречување корупција во 2015 година, во насока на воведување систем на интегритет во сите институции во јавниот и приватниот сектор и заштита на лицата кои пријавуваат сомневање или сознание за случаи на корупција и друго незаконито и недозволиво постапување. Имајќи ги предвид практиките на Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) и нејзиното селективно спроведување на прописите, како и инертната позиција на јавното обвинителство во процесуирањето на наводните коруп-

тивни скандали од висок ранг кои беа актуализирани во последниве две години (на пример, случајот Актор, со потенцијалната злоупотреба на европските пари за изградба на делницата од автопатот Демир Капија – Смоквица, но и други), тешко дека борбата против корупцијата ќе даде објективни резултати, и покрај сите законски измени, усвоени стратегии и работни планови утврдени од Владата на Република Македонија.

Укажувањата во НСД, всушност, ја потенцираат улогата на граѓанскиот сектор, но и на други фактори (Јавното обвинителство, судството, ДКСК и други независни тела) во борбата против корупцијата и во мониторингот врз власта и нејзините практики. Слободното надгледување на можната корупција и на антикорупциските политики на власта е предуслов за успешна и ефикасна борба против корупцијата. Токму затоа е проблематично што во Програмата на Владата не постои заложба ниту сериозен план за оваа димензија на борбата против корупцијата.

Во однос на областа **човекови права** НСД опфаќа суштински полиња кои се сметаат за проблематични во Република Македонија, како и барања за нивно решавање. Така, на пример, во акциите кои го покриваат овој дел, се бара спроведување на Европската конвенција за човековите права (ЕКЧП) и на судската практика на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП), вклучувајќи и заштита од дискриминација, гарантирање на слободата на изразување и мерки за заштита на процедуралните права на приведените лица; ефективно спроведување на политиките за заштита на ранливите групи, вклучувајќи ги и лицата со попречености (и ментални болести), децата и малцинствата, и зајакнување на услугите во заедницата за ранливите групи; спречување малтретирање на приведените лица и на затворениците и спречување на неказнивоста на прекршителите; подобрување на условите, стратешкото планирање и на управувањето со затворите;

зајакнување на институцијата надлежна за заштита на правата на граѓаните (Народен правобранител); зајакнување на заштитата на личните податоци и сл. Исто така, впечатливо е укажувањето на потребата за зголемување на учеството и вклученоста на недржавните чинители во унапредувањето на почитувањето на темелните права како област каде граѓанските организации имаат сериозен интерес и како поле за дејствување за мониторинг на законодавството и на институционалните практики.

Наспроти ваквиот пристап во НСД (патемот речено, овој документ се усвојува со заедничка согласност на Европската комисија и Владата на Македонија), во Програмата на Владата постои, пред сè, декларативна заложба за заштита на човековите права и слободи како врвен приоритет на Владата на Република Македонија. Оваа заложба е дополнета со една убава приказна дека *целосношо почитување на човековиите права согласно меѓународниите конвенции, а особено Конвенцијата за заштитата на основните човекови права и слободи, претставува основен предуслов за развојот на демократско општество*. Како клучни мерки за унапредување на системот за заштита на човековите права се наведуваат: воведување на уставната жалба како нов правен лек за заштита на човековите права и основни слободи (2016); понатамошно доближување на праксата на Европскиот суд за човекови права до релевантните домашни органи (континуирано); проверка на усогласеноста на домашните законски прописи со Европската конвенција за човековите права и слободи (2014); подобрување на системот на извршување на одлуките на Европскиот суд за човекови права во Република Македонија (2014); унапредување на системот за бесплатна правна помош (2014-2015). Ова не значи дека овие мерки, сами по себе, ќе придонесат за подобра заштита на човековите права во Македонија, па затоа, неопходни се објаснување на содржината на овие мерки и проценка на нивниот ефект. Ова е особено важно доколку имаме

предвид дека Македонија е држава која има сериозни влошувања на ранг-листите на сите релевантни меѓународни организации и владини извештаи за надгледување и оценување на состојбата со човековите права во државите на глобално ниво (Владата на САД, Freedom House, Репортери без граници, Amnesty International и сл.). Во Програмата на Владата нема појаснување на содржината и на начините за спроведување на овие апстрактни мерки во практика и на можноста за суштинска промена на влошената состојба со гарантирањето и заштитата на човековите права во државата. Токму затоа, не може да се каже дека оваа програма ќе одговори на предизвиците во оваа област и ќе им излезе во пресрет на акциите предвидени со Националниот стратески документ. Имајќи ги предвид досегашното искуство и ефекти од ваквите програми и планови на Владата, можеме само да очекуваме натамошно влошување на и онака неповолната состојба со човековите права која подразбира споеност на партијата на власт со државата, проблематични избори, нееднаква примена на законот, означени политички затвореници и сл.

Целокупниот дел кој ги засега владеењето на правото и човековите права покажува најмалку две работи. Прво, дека Европската комисија се обидела да ги внесе во НСД сите суштински забелешки и проблеми кои се идентификувани во оваа област. Второ, во својата програма, Владата континуирано се залага за решавање на овие проблеми и дури ги означува како приоритетни, но во практика, нема предвидено суштински мерки кои ќе покажат промена во политичката волја и подобрување на состојбата со институциите, примената на законите и со заштитата на човековите права што се веќе утврдени со законодавството на Република Македонија.

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ОПИС НА СОСТОЈБАТА ВО СЕКТОРОТ</p> <p>Во последната деценија, важните структурни реформи беа поддржани со значителна помош од ЕУ, особено во областите судство и полиција. Достигнувањата на државата во оваа сфера ги вклучуваат воспоставувањето на Академијата за обука на судии и јавни обвинители, системот на управни судови и органи, реформата на системот за кривично право и спроведувањето на Стратегијата за реформа на полицијата. Покрај тоа, поддршката во конкретните сектори обезбеди помош и опрема за областите како што се борбата против корупцијата и организираниот криминал, заштитата на сведоци и управувањето и контролата на границите. Во областа на темелните права, помошта се фокусираше на: спроведувањето на реформите во сферата на малолетничката правда, реформата во затворите (вклучително и изградба и реконструкција на затворите), поддршката на канцеларијата на Народниот правобранител, почитувањето на човековите права во постапувањето и третманот со затворениците и притворениците, спроведувањето на Националната стратегија за Ромите и заштитата на личните податоци.</p> <p>Идната помош е програмирана во областа слобода на изразување и недискриминација. Во рамките на ИПА 1, овој сектор беше поддржан со околу 60 милиони евра (10% од вкупната финансиска рамка).</p>	<p>СТОЛБ 5: ВЛАДЕЕЊЕ ЗА РАСТ</p> <p>ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ЕФЕКТИВНОСТА НА ВЛАДАТА (ИНДЕКС ЗА ВЛАДЕЕЊЕ НА СВЕТСКА БАНКА ОД 2,3 НА 2,9 ДО 2020 ГОД.)</p> <p>Во рамките на Стратегијата ЈИЕ 2020, столбот наречен <i>владеење за раси</i> се смета како хоризонтално прашање и предуслов за постигнување на целите на стратегијата за ефективна имплементација на мерките на политиката и инструментите во сите столбови.</p>	

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Покрај помошта од ЕУ, овој сектор го поддржаа и следниве билатерални донатори: Холандија (владеење на правото, човекови права, борба против корупцијата, медиуми), Обединетото Кралство (внатрешни работи, ЛГБТ), Норвешка (борба против корупцијата, миграција), Германија (правда, човекови права), Италија (човекови права), САД (владеење на правото, медиуми, човекови права, ЛГБТ), ОБСЕ (реформи и обуки во судството и во полицијата), Меѓународната организација за миграција (миграција и работна сила), УНИЦЕФ (детски и човекови права), УНХЦР (миграција, бегалци и азил) и УНДП (борба против корупцијата).</p> <p>И покрај постигнатиот напредок и значителната помош за овој сектор, областа правда и внатрешни работи сè уште се соочува со предизвици што треба да бидат решени со сеопфатни мерки.</p> <p>Во периодот 2004–2010 год., во секторот Правда се спроведени долгорочни законски и структурни реформи, но потребни се заложби за решавање на предолгите судски постапки, зајакнување на системот за вработување во судството врз основа на заслуги и доследно спроведување на постапките за оценување, дисциплински казни и разрешување од страна на Судскиот совет, во согласност со принципите за независно судство. Планираната реформа на законодавството за граѓанските постапки треба да ја подобри ефикасноста на судските постапки. Потребни се дополнителни чекори за подобрување на транспарентноста и на пристапот на граѓаните до правда, вклучувајќи и поголемо користење на правната помош и алтернативното решавање спорови. Стратегиското планирање и управувањето со човечките и буџетските ресурси во судовите и во Јавното обвинителство треба да се подобрат.</p>		

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Капацитетите на релевантните институции (вклучувајќи ги и Министерството за внатрешни работи, Државната комисија за спречување на корупцијата, Државниот завод за ревизија) за ефективно спречување на корупцијата треба да се засилат и треба да се подобри меѓуинституционалната соработка. Треба да се зајакнат резултатите од истражните, обвинителските и судските постапки, особено капацитетите на судовите за ефективно справување со корупциски случаи. Важечките закони за пријавување на имотната состојба и можни конфликти на интереси, како и законите за финансирање политички партии треба целосно да се спроведуваат и, онаму каде е потребно, да се подобрат. Треба да се посвети поголемо внимание на борбата против корупцијата во јавните набавки. Сè уште не се развиени системи за мониторинг и повратни информации за корупциските случаи кои различни надзорни органи ги проследуваат до Јавното обвинителство.</p> <p>Потребни се поголеми заложби за унапредување и заштита на темелните права на ранливите групи, вклучувајќи ги децата, ЛГБТ заедницата (лезбијки, хомосексуалци, бисексуалци, трансродови лица и интерсексуалци), лицата со попречености и на малцинствата, вклучувајќи ги и Ромите. Потребна е континуирана поддршка за социјална инклузија на ранливите групи. Спроведувањето на релевантните јавни политики во оваа област треба да се зајакне преку градење капацитети и координација меѓу вклучените институции. Потребно е проактивно спроведување на јавните политики што ги засегаат малцинствата, вклучувајќи ја и Националната стратегија за Ромите и поврзаните национални и локални акциски планови, и целосно спроведување на Охридскиот рамковен договор.</p>		

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Континуираната реформа на затворите треба да се фокусира на долгорочно стратезиско планирање и подобрување на управувачките капацитети. Процедуралните права на притворените лица, особено на малолетните престапници, треба да се заштитат на посистематски начин. Неопходни се натамошни реформи и мерки за градење доверба за да се обезбеди почитување на слободата на изразување и на медиумските слободи во практиката. Помошта може да биде насочена кон поддршка на медиумски иницијативи, вклучувајќи ги и развојот на истражувачкото новинарство, подобрувањето на професионалните стандарди и саморегулацијата, и поголем плурализам во медиумскиот простор.</p> <p>Државата има донесено политики за азил и миграција, но потребно е значително зајакнување на човечките и материјалните капацитети за справување со зголемиот прилив и транзит на илегални мигранти и со зголемиот број барања за азил. Поддршката треба да се насочи кон градење капацитети за откривање на илегалната миграција, идентификување на жртвите на трговијата со луѓе, подобрување на сместувачките капацитети и на услугите за барателите на азил, илегалните мигранти и за жртвите на трговијата со луѓе, вклучувајќи ги и капацитетите на административните органи кои одлучуваат за барањата за азил. Министерството за внатрешни работи продолжува со реформата на полицијата, но потребни се натамошна професионализација и деполитизација на полицијата и зајакната ефикасност и транспарентност при користењето на специјалните истражни мерки, поголема проактивност за истражување на организираниот криминал, вклучувајќи ги и финансиските истраги и воспоставувањето национален модел за финансиски разузнавачки информации.</p>		

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Државата започна сеопфатна реформа на системот на кривично право преку донесување на новиот Закон за кривични постапки. Спроведувањето на оваа реформа, што подразбира важни организациски и законски измени, останува главен предизвик за сите чинители во овој систем. Човечките и материјалните капацитети на граничната полиција за одржување на националната безбедност наспроти транснационалниот криминал, илегалната миграција, трговијата со дроги, стоки и луѓе и терористичките закани треба и натаму да се зајакнуваат во согласност со Шенгенскиот договор.</p> <p>Помошта во овој сектор ќе се распредели врз основа на клучните секторски стратегии усвоени од Владата, а особено според Стратегијата за борба против корупцијата, Националната стратегија за Ромите, стратегиите за родова еднаквост и за правата на лицата со попречености, Стратегијата за реформа во полицијата, Стратегијата за интегрирано управување со границите и според сите идни стратегии за континуирана реформа на судскиот систем. Сепак, подготвеноста за примена на секторскиот пристап е во рана фаза. Владата ќе мора да ги ревидира клучните документи за јавната политика и да ги подобри своите капацитети за планирање и креирање јавни политики. Стратегиските рамки за областа правда и внатрешни работи треба да се ревидираат и, онаму каде не постојат, треба да се развијат во тесна соработка и координација со сите релевантни засегнати страни.</p>		

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ЦЕЛИ И РЕЗУЛТАТИ</p> <p>Целта на помошта од ИПА 2 во овој сектор е да ја поддржи државата во комплетирањето на реформите во судството и полицијата, да ја подобри ефикасноста на борбата против корупцијата и организираниот криминал, да обезбеди целосно почитување на темелните права на граѓаните, да ги подобри ефективното управување со надворешните граници и спроведувањето на политиките за безвизен режим, миграција и азил, во согласност со законодавството на ЕУ.</p> <p>Очекуваните резултати вклучуваат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зајакнато законодавство, стратесиско планирање, административни и судски капацитети и меѓуинституционална соработка во областите правда и внатрешни работи и темелни права. - Усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ. - Почитување и спроведување на судската практика на Европскиот суд за човекови права. - Исполнување на европските стандарди и на најдобрите практики на меѓународно ниво. 	<p>ДИМЕНЗИИ</p> <p>Правда</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ефикасност - Независност - Отчетност <p>Ефективни јавни услуги</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зголемена ефикасност (модернизација) - Подобрување на квалитетот - Професионализација - Намалување на дискреционите права <p>Антикорупција</p> <ul style="list-style-type: none"> - Конкурентни стандардизирани јавни набавки. - Потпирање врз правила, а не врз дискрециони права (помалку поткупи). - Градење капацитети на агенциите што го спроведуваат законот и на судството. 	

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>АКЦИИ</p> <p>1. Судство</p> <ul style="list-style-type: none"> - Гарантирање вработување и унапредување во судството, јавното обвинителство и во експертските служби врз основа на заслуги. - Заштитни мерки за независноста на судството преку подобрување на системот за оценување, дисциплински мерки и разрешување. - Создавање веродостојни податоци за следење на севкупното времетраење на судските постапки. - Подобрување на граѓанските и стопанските судови, вклучувајќи ги и реформата на судските постапки, зајакнувањето на ефикасноста на управните судови и органи и комплетирањето на реформата на кривичното право. - Зголемување на пристапот до правда за граѓаните (вклучувајќи го и унапредувањето на постојните системи за алтернативно решавање на спорови и на бесплатната правна помош). - Подобрување на материјално-техничките услови во релевантните институции. - Натомашно унапредување на користењето е- правда од страна на судовите и на сродните институции. - Зајакнување на спроведувањето и извршувањето на пресудите и законите. - Поддршка за сите државни и недржавни чинители кои работат на унапредувањето на владеењето на правото, вклучувајќи ги и невладините организации, различните здруженија на правници и академските институции. 	<p>МЕРКИ</p> <p>1. Подобро образование</p> <p>2. Подоброена размена на информации</p> <p>3. Поддршка на алтернативното решавање спорови</p>	<p>1. Реформи во судството</p> <p>Ќе предложиме изменување и дополнување на Законот за Академија на судии и јавни обвинители со цел:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Транспарентен, ефикасен и независен правосуден систем. Доколку се обезбеди двотретинско мнозинство во Собранието на РМ во насока на целосно исполнување на препораките на Европската комисија, Советот на Европа, ГРЕКО и на усогласување со меѓународните стандарди, ќе продолжиме да ги унапредуваме системот на одговорност на судиите и надлежноста на Судскиот совет, како и условите за избор на членови на Судскиот совет и претседатели на судовите, односно: <p>За јакнење на ефикасноста на судството, ќе се реализираат следниве активности и проекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Намалување на судската такса за физички лица кои ги доставуваат поднесоците до судот по електронски пат (2015). - Јакнење на системот на управно право преку зголемување на ефикасноста на Управниот суд, Вишиот управен суд, како и на органите на државната управа и државните органи. Ќе се доуреди законската рамка во областа управносудска заштита и ќе се воведат функционална интероперабилност меѓу Управниот суд, Вишиот управен суд, органите на државната управа, државните органи и Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен (2016-2017). - Понатамошен развој на граѓанскоправниот систем преку изготвување Граѓански законик кој ќе придонесе за стабилизирање на граѓанскоправната материја, како еден од носечките столбови на правниот систем, и ќе се зајакне правната сигурност на учесниците во правниот систем (2017).

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Изработка и имплементација на стратегија за да им бидат јасни на граѓаните информациите кои ги објавуваат судовите и јавните обвинителства (2015). - Казнено право – во насока на заокружување на реформата во казненото законодавство. - Брзо и ефикасно извршување и нотаријат - во насока на унапредување на состојбите во сферата на извршувањето и нотаријатот. - Електронско полагање испити во надлежност на Министерството за правда (2014-2015). - Развој на концептот медијација со кој се креира систем на медијација што се темели, пред сè, на обезбедување, следење и оценување на квалитетот на работите на медијацијата, што се покажа како неопходен предуслов за стекнување доверба во медијаторите (2014-2015).

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>2. Борба против корупцијата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Подобрување на резултатите од истражните и обвинителските постапки и подобрување на извршувањето на судските пресуди. - Натомошно развивање на концептот за интегритет во јавниот и во приватниот сектор. - Зајакнување на механизмите за транспарентност и отчетност во јавниот и во приватниот сектор и меѓу политичките партии. - Зајакнување на граѓанскиот надзор врз судските органи и органите за спроведување на законите. - Подобрување на соработката меѓу различните органи вклучени во борбата против корупцијата. - Вклучување на невладиниот сектор и граѓаните во спроведувањето на антикорупциската политика, подобро креирање јавни политики, во мониторингот и евалуацијата на релевантните државни и недржавни институции. 	<p>МЕРКИ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Транспарентни правила</i> 2. <i>Конкурентни постапки</i> 3. <i>Ревизија и контрола</i> 4. <i>Јавна свесност</i> 	<p>2. Борба против корупцијата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Реализација на препораките на ГРЕКО дадени во Извештајот за евалуација на Република Македонија – четврт круг на евалуација (2015). - Следење на имплементацијата на активностите предвидени во Државната програма за превенција и репресија на корупцијата и Државната програма за намалување на појавата на судир на интереси со Акциски план 2011–2015 година (2016). - Донесување на Законот за изменување и дополнување на Законот за спречување на корупцијата во насока на воведување систем на интегритет во сите институции во јавниот и приватниот сектор и заштита на лицата кои пријавуваат сомневање или сознание за случаи на корупција и друго незаконито и недозволиво постапување (2015). - Воспоставување систем за мониторинг на антикорупциската политика (2017).

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>3. Темелни ѓрава</p> <ul style="list-style-type: none"> - Спроведување на Европската конвенција за човековите права (ЕКЧП) и на судската практика на Европскиот суд за човекови права, вклучувајќи ги и заштитата од дискриминација, гарантирањето на слободата на изразување и мерките за заштита на процедуралните права на приведените лица. - Ефективно спроведување на политиките за заштита на ранливите групи, вклучувајќи ги и лицата со попречености (и ментални болести), децата и малцинствата, и зајакнување на услугите во заедницата за ранливите групи. - Спречување малтретирање на приведените лица и затворениците и спречување на неказнивоста на прекршителите. - Подобрување на условите, стратегиското планирање и на управувањето со затворите. - Зајакнување на капацитетите на канцеларијата на Народниот правобранител, вклучувајќи ги и капацитетите за унапредување на темелните права и на родовата еднаквост. - Зајакнување на заштитата на личните податоци. - Зголемување на учеството и на вклученоста на недржавните чинители во унапредувањето на почитувањето на темелните права. - Зајакнување на меѓуинституционалната соработка во овие области. 		<p>3. Човекови ѓрава</p> <p>Заштитата на човековите права и слободи е врвен приоритет на Владата на Република Македонија. Нивното целосно почитување согласно меѓународните конвенции, а особено Конвенцијата за заштитата на основните човекови права и слободи, претставува основен предуслов за развојот на демократското општество. Во насока на подобрување на системот на заштита, се предвидува:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Воведување на уставната жалба како нов правен лек за заштита на човековите права и основни слободи (2016). - Понатамошно доближување на праксата на Европскиот суд за човекови права до релевантните домашни органи (континуирано). - Проверка на усогласеноста на домашните законски прописи со Европската конвенција за човековите права и слободи (2014). - Подобрување на системот на извршување на одлуките на Европскиот суд за човекови права во Република Македонија (2014). - Унапредување на системот за бесплатна правна помош (2014-2015).

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>4. Внатрешни работи</p> <ul style="list-style-type: none"> - Подобрување на ефикасноста и професионализмот на полицијата. - Зајакнување на материјалните и човечките капацитети за борба против криминалот, вклучувајќи ги и организираните криминали, различните форми на незаконска трговија (дроги, луѓе итн.), тероризмот, економскиот и кибер-криминалот. - Подобрување на институционалните капацитети за ефективно заплenuвање и конфискација на основни средства. - Зајакнување на ефикасноста и транспарентноста при користењето на специјалните истражни мерки, зголемување на примената на финансиски истраги и воспоставување национален модел за финансиски разузнавачки информации. - Подобрување на управувањето и спроведувањето на сите аспекти од политиката за азил, вклучувајќи и подобрени капацитети на одделението за азил при Министерството за внатрешни работи, управните судови и на сместувачките центри за барателите на азил. - Зајакнување на материјалните и на човечките капацитети за откривање и спречување илегална миграција и обезбедување помош за илегалните мигранти и жртвите на трговијата со луѓе. - Подобрување на капацитетите на граничната полиција за надзор и детекција на различни форми на прекуграничен криминал. - Зајакнување на меѓуинституционалната, прекуграничната и меѓународната соработка во овие области. 	<p>МЕРКИ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Јасна суйсидијарноси</i> 2. <i>Надградба на капацитетите на регулаторите</i> 3. <i>Побобрени комитетници</i> 4. <i>Е-владеење</i> 	<p>4. Осиганати активности</p> <ul style="list-style-type: none"> - Се предвидува порталот е-правосудство да биде сеопфатен портал за целата област на правосудството кој ќе им овозможи на граѓаните, стручната јавност и на заинтересираните страни пристап до сите податоци поврзани со работата на судовите и со судските постапки (2016). - Ќе продолжи унапредувањето на електронскиот систем во судството преку електронско поврзување на судовите со Клириншката куќа, Централниот регистар, Агенцијата за катастар на недвижности, Управата за водење матични книги, Министерството за внатрешни работи, вештаците и други институции (2017). - Надградба и имплементација на електронскиот матичен регистар во Република Македонија (2015-2016). - Изготвување и имплементација на Стратегија за управување со правни ризици во јавниот сектор (2016-2017). - Реорганизација, јакнење на улогата и зголемување на квалитетот на работата на Државното правобранителство на Република Македонија (2016). - Затворски систем - реформата на пенитенцијарниот систем, како дел од кривичноправниот систем во државата, останува приоритет во насока на целосно почитување на човековите права на осудените и притворените лица. Во наредниот период следуваат: - Целосна реализација на изградбата на новите објекти во КПД Идризово (2018). - Изградба на комплетно нов воспитнопоправен дом во Тетово (2016-2017).

ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И ТЕМЕЛНИ ПРАВА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Изградба на нови објекти во Затворот Скопје (2017-2018). - Воспоставување пробациска служба и ефикасно извршување на алтернативните мерки во согласност со европските и меѓународните стандарди за човекови права (2016). - Изработка на Закон за пробација, набавка на електронски алки и опрема за електронско следење сторители на кривични дела на кои ќе им биде изречена казна куќен затвор или мерка куќен притвор (2016). - Донесување Национална стратегија за развој на затворскиот систем во Македонија (2014-2015). - Донесување законски измени за завршување на процесот за денационализација (2015). - Воспоставување софтвер за следење на прекршочните казни (2016).

3. СЕКТОР 3 – ЖИВОТНА СРЕДИНА

Заедничката политика за животна средина е една од позначајните политики на ЕУ и има далекусежни импликации за функционирањето на единствениот пазар, а остварувањето на реформите во овој сектор во Република Македонија треба да придонесе за почиста и побезбедна животна средина, како и за подобрен квалитет на живот за граѓаните. Воедно, оваа заедничка политика е најскапата политика кога станува збор за трошоците за нејзината имплементација. Оттаму, Националниот стратешки документ, во секторот три посочува дека во минатиот период, државата направила напредок во усогласувањето на националното законодавство со она на ЕУ, но сепак, изразува загриженост кога зборува за неговата имплементација. Имено, според зборовите употребени во НСД, имплементацијата на усогласеното законодавство е во исклучително рана фаза, а нивото на инвестиции во секторот е опасно ниско.

Главната забелешка во НСД во однос на секторот се однесува на слабите административни капацитети на централно, но и на локално ниво, како и на слабата координација и интеграција на мерките на политиката во сродните сектори. Токму поради тоа, очекуваните резултати велат дека подобрувањата треба да бидат постигнати кај усогласувањето на законодавството и зајакнувањето на административните капацитети и соодветни успеси во областите дефинирани во рамките на овој сектор. Во секоја од областите, очекуваните резултати се постигнување на неколку основни промени кои ќе значат минимално поместување во однос на усогласувањето со задачите кои произлегуваат од обврските на членството, а сепак ќе обезбедат значително подобрување на состојбата во секоја област.

Националниот стратешки документ се потпира на идната помош обезбедена преку ИПА 2, на другите инструменти, како ТАЕКС, Инвестициската рамка за Западен Балкан, но и на очекувањата дека Владата ќе

разбере дека реформите во животната средина се значајни за подобрувањето на квалитетот на живот на нејзините граѓани и ќе ги засили инвестициите во секторот. Оттаму, првичните приоритетни акции што ги предвидува НСД се следниве:

- Јакнење на капацитетите за усогласување, имплементација и спроведување на **хоризонталното законодавство** и она за **климатски промени**.
- Подготовка на плановите за управување со водните сливови и подобрување на системот за управување и контрола на **квалитетот на водите**.
- Подготовка на планови за **квалитетот на воздухот**, зајакнување на капацитетот на администрацијата.
- Имплементација и спроведување на законодавството, особено Рамковната директива за **отпад**, и поддршка на инвестициите во областа.
- Востановување на мрежата **НАТУРА 2000**.
- Имплементација на Директивата за **индустриски емисии**, како и на Директивата Севесо.
- Имплементација на стратегиите за **енергетска ефикасност** и обновливи енергии.

Конечно, во Националниот стратешки документ се вели дека недостигот на политичка волја е клучниот ризик за постигнување успех во реформите, но дека, сепак, најголемо влијание ќе има зајакнувањето на капацитетите на администрацијата.

Иако не претставува продолжение на НСД, Стратегијата Југоисточна Европа 2020 е целосно компатибилна со очекувањата и предвидените резултати во првиот документ. Единствената разлика е во тоа што овој документ се фокусира на подобрувањата кои ќе значат и справување со регионалните проблеми. Од друга страна, Програмата за работа на Владата на Република Македонија не ја утврдува претходната состојба во која се наоѓа секторот; нема никакви очекувања, имајќи предвид дека не утврдува ниту резултати; не утврдува извори на финансирање за предвидените активности и не ги антиципира можните ризици.

Со предвидените активности, Програмата за работа на Владата на Република Македонија ги третира речиси сите области како и Националниот стратески документ. Проекти недостигаат единствено во областите индустриско загадување, енергетика и климатски промени. Сепак, начинот на кој се третира секоја област е многу површен, а предвидените активности не одговараат во целост на очекувањата од целосното и правилно спроведување на реформите. Она што може да се забележи е пристапот на микроменаџмент и мини-проекти кој Владата го има во најголемиот дел од областите. Примери за ваквото програмирање се хоризонталното законодавство, квалитетот на воздухот и сл., каде предвидените активности изгледаат како да произлегле од стратески документ на локална еколошка организација или, пак, единица на локална самоуправа. Во случаите, пак, каде програмирањето е направено сериозно, со утврдување и на финансиски средства за активностите (пример за ваков случај е управувањето со водите), може да се забележи дека одредувањето на активностите е погрешно, и тие не одговараат на очекуваните резултати во НСД.

ЖИВОТНА СРЕДИНА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ОПИС НА СОСТОЈБАТА ВО СЕКТОРОТ</p> <p>Реформите во секторот животна средина и климатски промени се клучни за пристапувањето на државата во ЕУ и треба да помогнат, како што тоа го предвидува Стратегијата Европа 2020, во остварувањето на почиста и побезбедна животна средина, како и подобрен квалитет на живот.</p> <p><i>Најпредок е осигурен во усогласувањето со законодавството на ЕУ за животна средина и климатски промени, меѓутоа, неговата имплементација е во особено рана фаза. Дополнително, административниот капацитет во секторот и најаму е на незадоволително и ниско ниво, како на централно така и на локално ниво.</i></p> <p>Државата треба да продолжи со усогласувањето, но и со имплементацијата на новото усогласено законодавство.</p> <p><i>Потребни се значајни финансиски ресурси и инвестиции во еколошката инфраструктура и технологија, а особено во областите управување со отпадот и квалитет на водите. Се очекува проширување на имплементацијата на релевантното законодавство во целокупниот сектор животна средина и климатски промени да изнесуваат 2,3 милијарди евра (повеќе од 1.000 евра по глава на жител или приближно 37% од годишниот БДП). За споредба, годишниот буџет на Министерството за животна средина и просторно планирање за 2013 година изнесуваше само 15 милиони евра (0,34% од државниот буџет).</i></p> <p>Во претходната финансиска перспектива и ИПА 1, секторот доби приближно 100 милиони евра. Дополнителни средства за секторот обезбедуваат и билатералните донатори, но и некои меѓународни кредитни организации, како што се Италија, Швајцарија, УНДП, КФВ банката, Светската банка и др.</p>	<p>ОПИС НА СОСТОЈБАТА ВО СЕКТОРОТ</p> <p>Значителната ранливост на регионот поради климатските промени и поради емисијата на конвенционални загадувачи налага сеопфатна акција за адаптирање кон климатските промени, со цел постигнување општество и економија потпорни на климатските промени. Општествено заснованиот пристап за адаптација кон климатските промени има за цел да го забрза и да го олесни зголемувањето на адаптивните капацитети на регионот, да ги интензивира едукацијата и практичните активности кои водат до намалување на влијанијата од климатските промени, со посебен фокус на најслабо развиените заедници и најранливите целни групи. Земајќи ги предвид препознаените регионални приоритети во областите прехрана и туризам, станува јасно дека мерките за адаптирање кон климатските промени поврзани со наводнувањето и пошумувањето ќе одиграат пресудна улога.</p> <p><i>Земјоделските посеги, кои треба да се наводнуваат, се фрагментирани, ги користат главно мали земјоделски производители како сопственици, местоположбата на водата за наводнување често е неповолна, а земјоделските производители не се обучени да користат современи системи за наводнување. Покрај потребните инвестиции, ова се основните причини за наводнување само на мали површини од земјоделското земјиште. Наводнувањето е важно не само за да го зголеми приносот туку и за да го подобри квалитетот на земјоделските производи, а со тоа, се зголемуваат вработувањето и приходот преку извоз, но се зајакнува и сигурноста на снабдувањето со храна.</i></p>	<p>ОПИС НА СОСТОЈБАТА ВО СЕКТОРОТ</p> <p>Заштитата и унапредувањето на животната средина претставуваат императив кој се реализира преку проекти, мерки и активности на субјекти од јавниот и од приватниот сектор, на државно и на локално ниво, со истовремено почитување на променливите рамки на еколошките, економските и социјалните фактори на национално и меѓународно ниво. Потребата за заштита на животната средина се заснова на принципите на одржливиот развој, паралелно со растечките потреби на населението за поквалитетни услови за живеење, чиста вода за пиење и здрава храна.</p> <p>Мерките и активностите што ќе се реализираат во следниот период ќе придонесат за унапредување и подобрување на квалитетот на животната средина и природата, намалување на загадувањето, кое претставува закана за човековото здравје, и за планирање на просторот и одржливиот развој на Република Македонија.</p>

ЖИВОТНА СРЕДИНА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Оттаму, иако се очекува дека странската помош обезбедена на овој начин ќе се намалува, се препорачува подобра координација на странската помош.</p> <p>Има повеќе плански документи за секторот, меѓу кои и Националната стратегија за приближување на законодавството во секторот животна средина и вториот Национален еколошки акциски план на кој почиваат Стратегијата за екоинвестици и повеќето секторски стратегии (води, отпад, воздух, мониторинг итн.). Втората национална комуникација за климатски промени ги претставува целите за ублажување на ефектот на климатските промени и акциите за приспособување, а обезбедува и детална анализа на опциите на политиката.</p> <p>Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежно за креирање на политиките во секторот, нивната имплементација и за мониторинг на состојбата. Општините имаат надлежност да имплементираат дел од законските одредби. Покрај Министерството за животна средина и просторно планирање, повеќе други министерства и управни органи се директно надлежни за имплементирањето на одредени активности и политики во секторот, како што се министерствата за здравство, транспорт и врски, економија и земјоделство, како и Дирекцијата за цивилна заштита. Секторската координација помеѓу сите институции мора да биде подобрена и зајакната со соодветна рамка за мониторинг. Државата мора да развие капацитет за обезбедување добра еколошка статистика, во смисла на историски податоци и проекции за иднината.</p> <p>Генерално земено, секторот се наоѓа во напредна фаза и е подготвен за секторски пристап.</p>	<p>Адаптирањето кон променливите климатски услови бара да се обезбеди доволна количина вода за изградба на системи за наводнување земјоделско земјиште погодно за наводнување. Како амбициозен, но сепак, изводлив план до крајот на 2020 год., регионот планира двојно зголемување на наводнуваното земјоделско земјиште. Во таа смисла, треба да се заврши изградбата на микроаккумуляции и локални системи за наводнување, но потребно е и осовременување/проширување на инфраструктурната мрежа, онаму каде што постојат системи за наводнување, за да биде водата достапна за сите земјоделски производители. За да се осигури безбедно и евтино наводнување, потребна е изградба на нисковолтажна електрична мрежа.</p> <p>Од огромна важност е да почне да се врши мелiorација на опустошеното земјиште и на нискостеблеските шуми, да се засили повторното пошумување, како и пошумувањето на неискористеното земјиште. Новите шуми дополнително ќе прочистуваат од јаглеродот, ќе го штитат теренот од ветер и ерозија, ќе ги подобруваат микроклимата, екосистемот и подземните води, ќе придонесат за зголемување на вработувањето и ќе создаваат бројни економски, еколошки и социјални придобивки.</p> <p>Земјите од ЈИЕ, во областа на управување со водните ресурси, ја користат Рамковната директива на ЕУ за водите (EU WFD) како основен инструмент кој е транспониран во нивните правни рамки, а се спроведува со различен успех.</p>	

ЖИВОТНА СРЕДИНА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
	<p>Спроведувањето на Директивата за водите во ЈИЕ носи посебни предизвици поврзани со водата и управувањето со животната средина на национално ниво, вклучувајќи ги и следниве (списокот не е исцрпен): <i>тешкојии во изготвувањето и спроведувањето планови за управување, недостиг на координација меѓу секторите нагледни за водосподелбата, широкој за инфраструктурата потребна за спроведување на мерките, немање дигитални способности за спроведување и следење</i>, фактот дека водните басени се шират преку државните граници, а тоа води до потребата за напредна соработка меѓу земјите, со цел добро управување со нив.</p> <p>Неодамна, ЕУ иницираше работа во областите води, енергетика и прехрана, со примена на пристапот нексус како начин за управување со водните ресурси, но и како средство за надминување на предизвиците поврзани со него. Тие се појавуваат поради тоа што меѓусебната поврзаност меѓу областите води, енергетика и прехрана не е земена предвид при изготвувањето на секторските планови од страна на соодветните институции.</p> <p>Земјите од регионот треба да посветат соодветно <i>внимание на нивното одржливо управување со водните ресурси, како и на одржливото производство на хидроелектрична енергија и производство на храна.</i></p>	

ЖИВОТНА СРЕДИНА

НСД (Country Strategy Paper)

Стратегија Југоисточна Европа 2020

Програма на Владата

Затоа, треба да се истражи можниот интерес на ЕУ и/или меѓународните организации за помагање на земјите од ЈИЕ во спроведувањето конкретни активности во таа смисла, на пр. мапирање на природот некус за води, енергетика и прехрана во пилот-басени и воведување слични начини на работа при ревидирање на нивните планови за управување со речните басени (во согласност со Директивата на ЕУ за водите, тие планови се ревидираат во шестгодишни циклуси). Во моментот, Економската комисија за Европа при ОН ја изготвува методологијата за мапирање на природот некус за води, енергетика и прехрана во прекуграничните басени. Исто така, потребно е да се процени нивото на спроведување на Директивата за водите во однос на националните, како и на прекуграничните басени, да се утврди потребната помош за земјите, во правец на напредување во спроведувањето и истражувањето на можностите за почнување политички процес под закрила на СРС за проширување на соработката во ЈИЕ во областа управување со прекугранични водни ресурси. Од пресудна важност е да се прошири нивото на разбирање меѓу земјите од ЈИЕ за погодностите што може да ги донесе учеството на приватниот сектор во финансирањето на инфраструктурата поврзана со водата, заедно со можностите и предизвиците поврзани со тоа, да се оцени подготвеноста на земјите од ЈИЕ да соработуваат со приватниот сектор и да ги утврдат клучните застои, но и перспективите во процесот, да ги споделат искуства меѓу себе и во врска со различните рамки за управување со водните ресурси.

ЖИВОТНА СРЕДИНА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
	<p>Исходите од претходно споменатите активности во областа интегрирано управување со водните ресурси ќе бидат важни влезни информации за изготвувањето на Регионалниот рамковен договор за интегрално управување со водата (РРДИУВ). Овој договор (РРДИУВ) ќе се изготви и ќе се потпише по надградувањето со претходните процеси во регионот, меѓу кои спаѓаат Директивата на ЕУ за водите, Конвенцијата за водите на Економската комисија за Европа при ОН (UNECE) и оние на Унијата за Медитеранот (UfM), во консултација со земјите од регионот, и тоа, со владини претставници, но и со другите засегнати страни во областите вода, животна средина, енергетика и земјоделство. Притоа, спроведувањето ќе почне пред крајот на 2020 година.</p>	

ЖИВОТНА СРЕДИНА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>РЕЗУЛТАТИ</p> <p><i>Општите цел на помошта за овој сектор обезбедена со ИПА 2 е да ја подготви државата за пристапување во ЕУ и да ги поддржи реформите во областите кои ќе придонесат за почиста животна средина и подобар квалитет на живот. Ова треба да придонесе за обезбедување одржлив развој и транзиција кон декарбонизирана економија која е отпорна на климатските промени и ефикасно ги искористува ресурсите.</i></p> <p>Очекуваните резултати вклучуваат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Усогласено законодавство</i> за животна средина и климатски промени со она на ЕУ. - Имплементација на усогласеното законодавство и <i>зајакнај административен капацитет</i>. - <i>Подобрено управување со водите и со отпадот</i>, вклучувајќи и инфраструктура за управување во обете области согласно стандардите на ЕУ. - <i>Идентификувани и одбрани локации за пројасување во рамките на мрежата НАТУРА 2000</i> врз основа на јасни и недвосмислени научни податоци. - <i>Воведени мерки за одржлив развој</i> и намален ефект на климатските промени. - <i>Зајакнајта отпорност кон влијанието на климатските промени</i> и зајакнат капацитет за справување со ризици и катастрофи. 		

ЖИВОТНА СРЕДИНА		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>АКЦИИ</p> <p>Во однос на хармонизацијата на законодавството во секторот животна средина и климатски промени, поддршка ќе се обезбеди за јакнење на капацитетите за усогласување, имплементација и спроведување на хоризонталното законодавство и на она за климатски промени. Поддршка ќе се обезбеди и за подигање на свеста кај јавноста за нејзино учество.</p>	<p>Клучни активности во димензијата S: животна средина</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зголемување на адаптивниот капацитет преку подигавање на свеста и преку едукација за адаптирање кон климатските промени. - Развивање и примена на мерки за зголемување на делот на наводнувано земјоделско земјиште. 	<p>ПРОЕКТИ И АКЦИИ</p> <p>Во периодот 2014–2018 год. ќе се реализираат проекти и активности во следниве области од животна средина:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Изработка на софтвер за следење на квалитетот на животната средина на местото на живеење (2016–2018). - Проект <i>Хибридни возила за јавната администрација</i> – со проектот се планира, согласно финансиските можности и потреби на институциите, да се набават одреден број хибридни возила во поголемите институции во Република Македонија (2015–2018). - Воспоставување екогротеки во градовите низ Македонија (2016–2017). - Проект <i>Екоканцеларија</i> кој е во функција на подигање на еколошката свест кај вработените во компаниите и на поттикнување на штедењето материјали за канцелариско работење (2015 – континуирано). - Проект <i>Берово – Екоград</i> кој има за цел да поддржи напредни еколошки технологии (2016–2018). - Закон за заштита на почви со кој ќе се воспостави систем за заштита на почвата како медиум на животната средина (2014–2016).

ЖИВОТНА СРЕДИНА		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Во областа <i>квалитет на водите</i>, поддршка ќе се понуди за подготовка на плановите за управување со водните сливови; за подобрување на квалитетот на површинските води, подземните води и на водите за пиење; како и за воспоставување системи за контрола на квалитетот на пивките води и за управување со водите за време на поплави.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Идентификување мерки неопходни за унапредување на водостопанството, енергетскиот сектор и на прехранбениот сектор со пристапот нексус на национално ниво, но и на прекугранични нивоа, и истражување можности за почнување политички процес под раководство на Советот за регионална соработка за проширување на соработката во ЈИЕ во делот управување со прекугранични водни ресурси. - Проширување на нивото на разбирање, во земјите од ЈИЕ за тоа колку поволна средина може да претставува учеството на приватниот сектор во финансирањето на инфраструктурата во водостопанството и идентификување на клучните застои и перспективи во тој процес. - Развивање и примена на мерки потребни за опочнување на спроведувањето на Рамковниот договор за регионално интегрирано водостопанство. 	<ul style="list-style-type: none"> - Изградба на пречистителна станица за отпадни води во населеното место Волково, општина Ѓорче Петров (почеток на 2016). - Изградба на пречистителна станица за отпадни води во Гевгелија (март 2017). - Изградба на пречистителна станица за отпадни води во Кочани (2015–2018). - Проект <i>Дојранско Езеро</i> – проектирање и изградба на систем за зафаќање и транспорт на вода од бунарското подрачје Долна Ада, Паљурци, за полнење на Дојранското Езеро, а вишокот вода ќе се користи за наводнување на земјоделските површини во населените места во општина Богданци (2015–2018). - Санација и реконструкција на постојните станици за пречистување отпадни води во Македонија (2015–2018). - Одржување и поправка на постојниот систем за полнење на Дојранското Езеро, Ѓавато (2015–2018). - Реконструкција и проширување на канализационата мрежа во Прилеп, ЕУ–ИПА (2014–2018). - Изградба на станица за пречистување отпадни води во Прилеп, ЕУ–ИПА (2015–2018). - Изградба на пречистителна станица за отпадни води во Кичево, ЕУ–ИПА (2016–2018). - Изградба на пречистителна станица за отпадни води во Струмица, ЕУ–ИПА (2016–2018). - Изградба на пречистителна станица за отпадни води во Радовиш, ЕУ–ИПА (2015–2017). - Изградба, проширување и рехабилитација на канализационата мрежа во Куманово, ЕУ–ИПА (2016 – 2018). - Изградба, проширување и рехабилитација на канализационата мрежа во Берово, ЕУ–ИПА (2017–2018).

ЖИВОТНА СРЕДИНА

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Изградба на пречистителни станици за отпадни води во општина Сарај (2017). - Доизградба на водоводни системи во Липково, Тетово и Зајас (2014–2018). - Изградба на филтер-станција на системот за водоснабдување на Гостивар (2014–2017). - Уредување канал во Арачиново (2014–2016). - Изработка на проектна документација за подобрување на инфраструктурата во собирањето и третманот на отпадните води во Струмица, Тетово, Гостивар, Битола, Кавадарци и Дебар, ЕУ-ИПА (2014–2016). - Идентификација на агломерациите за третман на отпадните води и дефинирање на чувствителните подрачја во однос на испуштањето урбани отпадни води, ЕУ-ИПА (2015–2017). - Донесување планови за управување со речните сливови на реката Брегалница (2014–2017), реката Струмица (2015–2017), реката Вардар, ЕУ-ИПА (2016), и реката Црн Дрим (2014–2018). - Изградба на регионални водоводи за општините во соработка со општините и центрите за регионален развој (2015–2018). - Донесување национална студија со методологија за тарифирање на услугите во областа води, ЕУ-ИПА (март 2016). - Изработка на катастар на подземни води (2015–2017). - Ремедијација на загаденото земјиште, на јаловиштата и намалување на загадувањето на водата преку аплицирање природен зеолит (2016–2018).

ЖИВОТНА СРЕДИНА		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Во областа квалитет на воздухот, поддршка ќе се обезбеди за подготовка на планови за квалитетот на воздухот; зајакнување на капацитетот на администрацијата за имплементација и спроведување на законодавството и за мониторинг и известување за квалитетот на воздухот.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Осовременување и одржување на државната мрежа за мониторинг на воздухот во Македонија (2014–2018).
<p>Што се однесува до управувањето со отпадот, помошта ќе биде насочена кон имплементација и спроведување на законодавството, особено Рамковната директива за отпад; поддршка на инвестициите за собирање и третман на отпадните води кај големите агломерации (≥ 10.000 жители) и во чувствителните области, во согласност со Директивата за третман на урбаните отпадни води; поддршка на инвестициите за интегрирани системи за управување со отпад на регионално ниво, во согласност со Рамковната директива.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Изградба на инфраструктурни објекти од областите управување со отпад и управување со води (2016–2018). - Изработка на проектна документација за изградба на трансфер станици и депони во согласност со ЕУ стандардите во Источниот и Североисточниот регион, ЕУ-ИПА (2014–2016). - Изградба на депони и интегриран систем за управување со отпад во Полошкиот регион и во Југоисточниот регион, според концептот на јавно-приватно партнерство (2014-2015). - Процес на селектирање, собирање и рециклирање амбалажен отпад (2015–2017).

ЖИВОТНА СРЕДИНА		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Во областа заштита на природата, поддршка ќе се обезбеди за воспоставување на мрежата НАТУРА 2000 која ќе се заснова на научно утврдени податоци.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Развивање и примена на мерки за зголемување на обемот на годишно пошумување. 	<ul style="list-style-type: none"> - Изработка на Национална стратегија за заштита на природата која ќе ги одреди целите и насоките за зачувување на природата, начините на нејзино спроведување во согласност со целокупниот стопански, општествен и културен развој на Република Македонија (март 2017). - Изработка на Национална стратегија за биолошка разновидност (2014). - Воспоставување евиденција за заштита на природата преку воведување катастар на заштитени подрачја и регистар на природно наследство (март 2016). - Идентификување подрачја кои ќе бидат предложени да влезат во еколошките заштитени подрачја од ЕУ мрежата НАТУРА 2000, ЕУ-ИПА (2015–2017). - Прогласување делови од Осоговските Планини за заштитени подрачја (2015–2016). - Изработка на студија за ревалоризација на природните вредности на споменикот на природата Катлановски предел (декември 2014). - Промовирање на Катлановски Рид како природна екотуристичка дестинација памук кале (2015–2017). - Изработка на Водич за заштита на природата, со цел подигање на јавната свест, особено во делот наменет за едукација на младите и останатите, за зачувување на природните вредности, со акцент на трите национални паркови во Република Македонија (2016–2017). - Закон за зеленило со кој треба да се уредат планирањето, проектирањето, подигањето, уредувањето, одржувањето, заштитата, користењето и финансирањето на зеленилото, управувањето со него, како и надзорот врз примената на Законот (2015).

ЖИВОТНА СРЕДИНА		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
Во однос на намалување на индустриското загадување и на ризикот од индустриски катастрофи, поддршката ќе се фокусира на Директивата за индустриски емисии, како и на Директивата Севесо.		
Во областа енергетика , поддршка ќе се обезбеди за имплементација на стратегиите за енергетска ефикасност и обновливи енергии.		
Конечно, што се однесува до климатските промени , помошта ќе биде насочена кон транспонирање и имплементирање на законодавството, особено за мониторинг и известување, како и за верификација на емисиите на стакленички гасови, гасови кои содржат флуор, односно, состојки што го осиромашуваат озонот, за ефикасноста на возилата и стандардите за квалитетот на горивата и за одлагањето јаглеродмоноксид. Поддршка ќе се обезбеди и за обновливите извори на енергија и технологиите со ниски емисии, како и за активности кои го подобруваат интегрирањето на државата во механизмите за цивилна заштита на Унијата, како и за активности за намалување на ризикот од катастрофи, одржливо користење на природните ресурси, инвестиции во отпорност на катастрофи и климатски промени, инвестиции во зелената индустрија, мониторинг и сл.		

ЖИВОТНА СРЕДИНА		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ВИДОВИ НА ФИНАНСИРАЊЕ</p> <p>Реформите ќе се поддржат преку договори за твининг, услуги, набавки и работи, како и преку грантови, и тоа преку директно и индиректно управување. ТАЕКС може да се користи за ад хок и за краткорочна техничка помош, додека буџетска поддршка ќе може да се користи само откако ќе бидат исполнети условите. Инвестициската рамка за Западен Балкан и заедничката помош за поддршка на проекти во европските региони може да се користат за поддршка на активности поврзани со инвестирање. Регионалната мрежа за пристапување за животна средина и климатски промени може да придонесе за зајакнување на капацитетите во секторот. Конечно, повеќекорисничката ИПА може да се користи во области како што се цивилната заштита и спречувањето природни катастрофи.</p>		
<p>РИЗИЦИ</p> <p>Недостигот на административен капацитет и ресурси за да се имплементира и спроведе законодавството на централно и на локално ниво ги загрозува сите планирани проекти и инвестиции. Оттаму, одблизу ќе се следи спроведувањето на сите претходно донесени програми за зајакнување на административните капацитети. Недоволните финансиски ресурси за имплементација и кофинансирање на активностите треба да се надминат преку зајакнување на капацитетот за среднорочно буџетско планирање и обезбедување соодветни извори за финансирање на секторот. Чинителите не се доволно инволвирани во одлучувањето и во натамошните чекори за зајакнување на инклузивноста. Домашната политичка поддршка за развој на секторот мора да се зајакне. Тешкотиите во секторот може да се надминат со нивно соодветно разгледување во дијалог со ЕУ.</p>		

4. СЕКТОР 4 – ТРАНСПОРТ

Структурата и на овој сектор од НСД, но и на Програмата на Владата и на Стратегијата ЈИЕ 2020, во голема мера е истоветна со структурата на Извештајот за напредокот на РМ што го подготвува Европската комисија (ЕК) во делот оценување на напредокот во Поглавјето 14: Транспортна политика. Според оваа структура, темите опфатени во документите се групираат според типот на транспорт, односно: патен транспорт, железнички транспорт, внатрешна пловидба, авиосообраќај и интермодален транспорт.

Заедничката транспортна политика има исклучително големо влијание врз остварувањето на единствениот европски пазар, а, особено врз слободата на движење на лица и стоки. Воедно, остварувањето на реформите во овој сектор во Република Македонија ќе значи и подобрување на инфраструктурата која единствено може да придонесе за економски развој и подигнување на нивото на странски директни инвестиции. Оттаму, Националниот стратески документ, во својот четврти сектор, посочува дека во минатиот период, државава трошела приближно 7% од својот БДП за секторот, притоа појаснувајќи дека правната рамка во голема мера е усогласена, но недостигаат инвестиции за подобрување на транспортната мрежа и на безбедноста на патиштата. Имајќи ги предвид ваквите наоди, не треба да нè изненадува фактот дека помошта од ИПА 2 во секторот ќе биде во насока на развој на модерен, безбеден транспорт кој е повеќе насочен кон заштита на животната средина. Притоа, ќе се подобри сообраќајната инфраструктура и ќе се овозможи поврзување со соседните држави.

При планирањето на активностите од ИПА 2, НСД се потпира на претходно обезбедената поддршка за секторот преку ИПА 1 во вредност од приближно 100 милиони евра, како и на помошта која

ја обезбедуваат другите донатори активни во секторот, а пред сè, ЕБОР, ЕИБ и Светска банка. Сите предвидени активности се однесуваат на подобрување на сообраќајната инфраструктура, како и на поврзувањето на Македонија со трансевропските мрежи, важните сообраќајни коридори и со државите од регионот. Конкретните приоритетни акции може да се групираат на следниов начин:

- Консолидација на националната транспортна политика и вклучување на недржавните чинители.
- Еколошки транспорт во урбани средини.
- Изградба и/или реконструкција, обнова и модернизација на патната и железничката инфраструктура, со посебен фокус на подобрување на безбедноста на патиштата.

Конечно, иако Националниот стратески документ суптилно упатува на недостигот на административни капацитети, како главни ризици ги утврдува ограничените финансии, несоодветното стратески планирање и прескокнувањето да се планира одржувањето на изградената инфраструктура.

Стратегијата Југоисточна Европа 2020 е целосно компатибилна со очекувањата и предвидените резултати во НСД. Единствената разлика помеѓу обата документа во анализата се гледа во моментот на регионалниот пристап кај Стратегијата ЈИЕ 2020, како и во вклучувањето на областа енергетика во процесот на планирање и интегрирање на политиката за животна средина во секторот. Стратегијата ЈИЕ 2020 поставува амбициозни цели за овој сектор меѓу кои: (i) намалување за 20% на трошокот за транспорт по единица транспортна услуга; (ii) подобрување на стапките на искористување на транспортната инфраструктура; (iii) поголема енергетска ефи-

касност; и (iv) зголемување на учеството на железничкиот/водниот транспорт.

Од друга страна, утврдувајќи ја претходната состојба во која се наоѓа секторот, Програмата за работа на Владата на Република Македонија наведува дека ќе се продолжи со интензивната изградба на сообраќајната инфраструктура и дека вкупната автопатна мрежа во државата ќе биде зголемена за 50%. Ако е точен податокот објавен од регионалната *Ал Џезира*¹¹ дека Македонија има вкупно 150 километри автопат, тогаш излегува дека за да се постигне целта, треба да се изградат нови 75 километри автопат, а ќе треба конечно да се завршат и безмалку 30 километри од делницата Демир Капија – Смоквица од Коридорот X. Колку за илустрација, во период од 8 години (2006–2014) во Македонија биле изградени само 7,9 километри автопат (Куманово – ГП Табановце).

Со предвидените активности, Програмата за работа на Владата на Република Македонија ги третира сите области исто како и Националниот стратегиски документ. Сепак, начинот на кој се третира секоја од областите е многу површен, особено ако се има предвид фактот дека програмата воопшто не предвидува финансиски средства за сопствената имплементација, односно, не зборува за извори за финансирање. Имајќи го предвид овој факт (дека Програмата за работа на Владата не предвидува финансиски извори за спроведувањето на проектите), податлив за споредба е и податокот за потрошените/инвестираните средства во секторот. Според НСД, тоа е просечно 7% од БДП или некаде околу 715 милиони евра, бројка која за приближно 250 милиони евра ја надминува досега потрошената сума за проектот *Скопје 2014*. Наместо заклучок, прашање: Колку километри автопат беа жртвувани поради *Скопје 2014*?

¹¹ <http://balkans.aljazeera.net/video/al-jazeera-business-08022014>

ТРАНСПОРТ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ОПИС НА СОСТОЈБАТА ВО СЕКТОРОТ</p> <p>Географската положба на државата го олеснува нејзиното учество во развивањето на меѓународниот сообраќај на два паневропски коридора: X (север – југ) и VIII (исток – запад). Секторот транспорт ги вклучува железничкиот транспорт, внатрешната пловидба, цивилната авијација и интермодалниот транспорт. Патниот сообраќај – според бројот на патници и количината на стоки – предничи пред железничкиот. Државата има два меѓународни аеродрома (Скопје и Охрид), обата работат со концесија на помалку од 20 години. Внатрешната пловидба е функционална само на Охридското Езеро и придонесува за развој на туризмот.</p> <p>Востановувањето интегриран транспортен систем ќе придонесе за економскиот раст и за зголемена конкурентност на компаниите преку подобрување на мобилноста на стоките и на лицата и преку подобрување на транспортните мрежи и услуги. Подобрувањето на железничката инфраструктура треба дополнително да придонесе за намалување на емисиите на CO₂.</p> <p>Правната рамка и мерките за спречување несреќи се хармонизирани во голема мера, но сепак, потребно е дополнително усогласување, особено во делот безбедност и одржување на патиштата и законодавството за железничкиот сообраќај. Поддршката на регулаторните тела и комитети мора да обезбеди дополнително и целосно независно функционирање.</p>	<p>Димензија 3: транспорт</p> <p>Во областа транспортот, ЈИЕ 2020 поставува амбициозни цели, меѓу кои: (i) намалување за 20% на трошокот по единица транспортна услуга и намалување на TEU9 транспортните трошоци до просекот на Европа; (ii) подобрување на стапките на искористување на транспортната инфраструктура над 40% од дизајнираниот капацитет; (iii) поголема енергетска ефикасност преку намалување за 20% на потрошувачката на енергија по единица транспортна услуга; и (iv) зголемување на учеството на железничкиот/водниот транспорт до конкретно поставените цели, кои земјите треба да си ги постават во националните акциски планови, и олеснување на воздушниот транспорт.</p> <p>Димензијата транспорт во стратегијата се заснова на обврските што земјите ги преземале во контекст на Меморандумот за разбирање за регионалните транспортни мрежи од 2004 (сеопфатна мрежа на ЈИЕ-ТО) и на очекуваните обврски од претстојниот Договор за транспортна заедница која има за цел да воспостави интегриран пазар за инфраструктура и транспорт и да ги прошири активностите во транспортот со регионот и со ЕУ.</p> <p>Понатаму, стратегијата се надоврзува на Единствено европско небо (ЕЕН) и на Иницијативата за заедничко обезбедување услуги (ИЗОУ) која е во правец на создавање активни врски меѓу регионалните агенции за цивилно воздухопловство и обезбедувачите на воздухопловни услуги и е во согласност со клучните европски области за исполнување: безбедност, капацитет, животна средина и ценовна ефикасност.</p>	<p>ИНФРАСТРУКТУРА</p> <p>Владата на Република Македонија и во следниот мандат ќе остане посветена на изградбата на квалитетна инфраструктура за подобрување на животот на граѓаните и на економските перспективи на Република Македонија. Покрај започнатите, предвидена е реализација на многу нови проекти со кои ќе се обезбедат услови за забрзан економски раст, зголемена конкурентност на стопанството и побрз проток на стоки и патници.</p> <p>Во следниот период ќе се градат новите автопати од Скопје кон Штип, од Кичево кон Охрид, од Демир Капија кон Смоквица и од Требениште до Струга, со чија реализација, автопатната мрежа во Република Македонија ќе биде зголемена за 50%. Исто така, ќе продолжи изградбата на нови експресни, регионални и локални патишта и ќе се врши реконструкција и рехабилитација на постојаната патна мрежа.</p> <p>Во тек е изградбата на првата делница од пругата кон Бугарија, и во наредниот период, Владата интензивно ќе работи на реализација на преостанатите делници. За подобрување на железничкиот сообраќај, ќе се реализираат проекти за реконструкција и рехабилитација на железничките пруги и железничките станици и проекти за модернизација и зголемување на ефикасноста на железничкиот транспорт.</p> <p>За подобрување на условите за живот на граѓаните, ќе продолжи изградбата на водоводни системи, канализациони мрежи, пречистителни станици и станбени единици наменети за социјално ранливите категории граѓани.</p>

ТРАНСПОРТ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Министерството за транспорт и врски е надлежно за развивање и имплементирање на националните транспортни политики, националните стратегии и акциски планови. Во рамките на Министерството, Државниот транспортен инспекторат, Дирекцијата за безбедност на железницата и Капетанијата на пристаништата во Охрид се надлежни за надзор врз имплементацијата на соодветните закони и подзаконски акти. Со железничката инфраструктура и сообраќај управуваат две засебни јавни претпријатија, додека патната мрежа е во надлежност на јавното претпријатие за патишта.</p> <p>Националната транспортна стратегија 2007 2017 предвидува имплементација на потребните реформи во секторот во согласност со Националната програма за усвојување на европското законодавство. Стратегијата ги одредува главните инвестициски приоритети во секторот, со фокус на изградба, реконструкција, рехабилитација и модернизирање на патната и железничката инфраструктура, паралелно со имплементирањето на Стратегијата за сеопфатна транспортна мрежа во Југоисточна Европа. Целта на вака утврдениот приоритет е целосно поврзување на државата со трансевропските транспортни мрежи.</p>	<p>Понатаму, во стратегијата за транспорт се води грижа и за работата на Комисијата за реките Сава и Дунав и за Стратегијата на ЕУ за Дунавскиот регион, а предвидува и натамошно интегрирање интермодални аспекти. Конечно, таа се фокусира на идните потреби на транспортот, со примена на современи можности за управување со транспортот и телекомуникациите (како што е ГАЛИЛЕО). Крајната цел на интервенцијата во транспортот е да обезбеди материјална поддршка за зголемување на внатрешно-регионалната трговија и за нејзина интеграција во глобалната економија (предвидено во столбот <i>интегриран раси</i>) со намалување на транспортните трошоци кои, засега, се најсериозната пречка за трговијата. Развивањето сеопфатна мрежа во рамките на ЈИЕ-ОТ, која ќе ги достигне ТЕН-Т стандардите, со цел да привлече меѓународен сообраќај, а со тоа, да ја зголеми и регионалната мобилност низ целата мрежа, останува најважна цел на регионалната соработка во транспортот што се реализира под закрила на ЈИЕ-ТО. Сеопфатната мрежа на ЈИЕ-ОТ неодамна беше потврдена како ТЕН-Т сеопфатна мрежа во Југоисточна Европа. Понатаму, транспортната инфраструктура треба да се поддржи и со интегрирани системи за управување со сообраќајот. Оттаму, натамошното интегрирање на транспортниот систем на ЈИЕ во европскиот останува долгорочен приоритет за регионот. Примената на пазарните правила во транспортот, отстранувањето на прекуграничните застои и нефизичките бариери за транспортот, заедно со зајакнувањето на правилата и практиките во делот безбедност во сообраќајот, исто така, се важни прашања за олеснување на транспортот.</p>	<p>За реализација на крупните инфраструктурни проекти, Владата и во следниот период ќе ги продолжи соработката со меѓународните финансиски институции, како што се Светска банка, ЕБРД, ЕИБ, и искористувањето на расположливите средства од европските фондови, во насока на обезбедување финансиски средства по најповолни услови. Дел од проектите ќе се реализираат преку изнаоѓање концесионери.</p>

ТРАНСПОРТ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Во просек, Владата троши 7% од БДП на транспорт. Во рамките на ИПА компонента III, државата доби помош од приближно 109 милиони евра. Оваа помош ја вклучи и поддршката за развојот на Коридорот X кој доби значителна поддршка и од националниот буџет, ЕИБ, ЕБОР и СБ кои ги поддржаа и локалната и регионалната патна мрежа и нејзината рехабилитација. Дополнително, ЕБОР обезбеди поддршка и за железничкиот сектор, како и за секторот за воздушна пловидба и навигација.</p> <p>Помошта од ИПА 2 ќе се надгради на проектот за нафтовод востановен под ИПА 1, како и на Националната стратегија за транспорт која претставува соодветна основа за секторскиот пристап. Потребно е подобрување или воспоставување на национални капацитети за стратегиско планирање, институционална координација и мрежата за мониторинг. Секторот е во напредна фаза на подготовка за примена на секторски пристап.</p>	<p>Долгорочната цел на стратегијата е да обезбеди транспортни услуги кои се достапни, сигурни и одржливи, а истовремено придонесува за поконкурентна економија преку ефикасно користење на ресурсите, заштита на животната средина и преку намалување на штетните емисии на гасови.</p>	

ТРАНСПОРТ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ЦЕЛИ И РЕЗУЛТАТИ</p> <p>Општата цел на помошта од ИПА 2 за секторот е да го поддржи натамошниот развој кон модерен, безбеден транспорт кој е повеќе во насока на заштитата на животната средина, како и да обезбеди усогласување и имплементација на новото законодавство.</p> <p>Очекуваните резултати вклучуваат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зајакнати административни капацитети за имплементација на националното законодавство за транспорт и усогласување со законодавството на ЕУ. - Подобрена инфраструктура за железнички и патен сообраќај во урбани области, во согласност со сеопфатните мрежи од ЈИЕ-ТО. - Засилена соработка со соседните држави во областа транспорт. - Намалени емисии на CO₂ од транспорт. - Подобрена сообраќајна безбедност. 		
<p>АКТИВНОСТИ</p> <p>Поддршка ќе се обезбеди за усогласување со законодавството на ЕУ и за развој на потребната институционална структура за имплементација и извршување. Дополнително, поддршка ќе се обезбеди за востановување на потребната инфраструктура за забрзување на развојот на интермодалниот транспорт.</p> <p>Ќе се подготви потребната проектна документација за завршување на сеопфатната мрежна на ЈИЕ-ТО, а ќе се работи и на консолидирањето на транспортната политика и на инволвирањето на приватните актери во овој процес, како и на развојот на зелен урбан транспорт кој ќе придонесе за намалување на нивото на јаглероддиоксид во воздухот како последица на транспортот.</p>	<p>КЛУЧНИ АКТИВНОСТИ НА СТРАТЕГИЈАТА</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развивање и спроведување мерки за подобрување на искористеноста на транспортната инфраструктура на сеопфатната мрежа на ЈИЕ-ТО, со отстранување на физичките и нефизичките застои и непотребните технички бариери на граничните премини. - Обезбедување хармонизација со регулаторната рамка на ЕУ за транспорт, за создавање заеднички пазарни услови и безбедносни стандарди во регионот. - Развивање комодални решенија со оптимизирање на индивидуалните начини на транспорт и со фокусирање на енергетски ефикасни и еколошки чисти методи на транспорт. 	<p>АКТИВНОСТИ</p> <p><i>Политики за подобрување на транспортните услуги за граѓанинџе</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Енергетска ефикасност - рехабилитација на работилниците за одржување железнички возила (2014-2015). - Воведување билети за повеќе патувања во железницата (септември 2014). - Воведување информациски систем ЕМИС за управување со енергија во железницата (2015 година). - Модернизација и електронска наплата на патарини во Македонија (2014-2015). - Изградба на логистички центри на граничните премини и на влезот во поголемите градови на територијата на Македонија преку јавно-приватни партнерства (2015-2017).

ТРАНСПОРТ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
	<ul style="list-style-type: none"> - Воведување мерки за намалување на потрошувачката на енергија по единица транспортна услуга. - Воспоставување мерки за подобрување на соодносот со водниот и железничкиот транспорт, засилување на либерализацијата на железничките услуги и отворање на железничкиот пазар за конкуренција. - Засилување на активностите на авиотранспортот и регионална соработка во воздушниот сообраќај, спроведување на Иницијативата за зона на заедничко обезбедување услуги. - Зголемување на користењето интелигентни транспортни системи во транспортниот сектор. 	<ul style="list-style-type: none"> - Подобрување на патната сигнализација (Декада на безбедност на патиштата - 2020) (2014-2017). - Паркинг за велосипеди пред јавните установи (2015-2017). - Креирање велосипедски патеки низ градовите (2015-2018). - Вградување филтри на автобусите од јавниот превоз (2015-2016). - Обезбедување паркинг-простор за автобусите (2017). - Електронско поврзување меѓу Министерството за транспорт и врски, Јавното претпријатие за патишта и Министерството за внатрешни работи (2016).
<p>Во областа патна инфраструктура, помош ќе се обезбеди за изградба и/или реконструкција, подобрување и модернизација на патната инфраструктура, со посебен фокус на подобрувањето на безбедноста на патиштата. Патем, ќе се обезбеди синергија за подобрување на интелигентниот транспортен систем во патната инфраструктура. Исто така, поддршка ќе се обезбеди за соработката помеѓу сите инволвирани држави во развојот на главните коридори, особено за прекуграничниот транспорт на стоки. Конечно, поддршка ќе се обезбеди за изработка на соодветни планови и операции за одржување на постоечките и новоизградените или реконструирани патишта од сите категории во мрежата.</p>		<p>Патна инфраструктура Изградба на автопати</p> <ul style="list-style-type: none"> - Изградба на автопат Демир Капија –Смоквица (2016). - Изградба на автопат Миладиновци (Скопје) – Штип (2017). - Изградба на автопат Кичево - Охрид (2018). - Изградба на автопатска делница Требениште – Струга (2016-2018). - Изградба на автопат Гостивар - Кичево. Доколку има интерес од приватниот сектор, проектот ќе се реализира по пат на јавно-приватно партнерство. Во случај да нема заинтересираност, ќе се разгледуваат алтернативни можности за изградба на овој автопат (2015-2018). - Изградба на автопатска делница Скопје - Блаце. Доколку има интерес од приватниот сектор, проектот ќе се реализира по пат на јавно-приватно партнерство. Во случај да нема заинтересираност, ќе се разгледуваат алтернативни можности за изградба на овој автопат (2015-2018).

ТРАНСПОРТ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Проектирање автопатска делница Струга – Кафасан (2015–2017). Почеток на градба во 2018 година. <p>Рехабилитација на автопатски делници</p> <ul style="list-style-type: none"> - Рехабилитација на автопатот Велес - Катланово (2014-2015). - Рехабилитација на автопатската делница Смоквица - Гевгелија (2015-2017). - Рехабилитација на автопатската делница Неготино – Демир Капија (крај на 2017). - Рехабилитација на автопатската делница Куманово - Миладиновци (крај на 2017). <p>Експресни регионални и магистрални патови (изградба/реконструкција)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Изградба на експресен пат Куманово – граница со Република Бугарија, делница Ранковци - Крива Паланка, со можност за идно прераснување во автопат (2016-2018). - Проширување и реконструкција до ниво на експресен пат на делницата Штип - Кочани (2015-2017). - Изградба на нов експресен пат Охрид –Пештани (2015–2018). - Изградба на експресен пат Штип –Радовиш (2017–2019). - Рехабилитација на магистралниот пат Битола - Ресен – Буково (2015–2016). - Експресен пат Велес – Штип (до Кадрифаково) (2014–2015). - Изградба на експресен пат од Градско преку Росоман и Дреново до Прилеп (2015–2019). - Доизградба на регионалниот пат од Кичево до Дебар преку Извор (2015-2017).

ТРАНСПОРТ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Рехабилитација на регионалниот пат спој со А4 (Ново Село) – Маврово –Жировница – Дебар (2015–2016). - Рехабилитација на регионалниот пат Мелнички мост - Центар Жупа, општина Центар Жупа (2016-2017). - Рехабилитација на регионалниот пат Делчево – планина Голак (2015-2016). - Доизградба на регионалниот пат крак 1 од Р-418 (фаза 2), на потегот фабрика Вевчанка - Здравствен дом Вевчани, општина Вевчани (2017-2018). - Рехабилитација на регионалниот пат Мокрино – Смолари (2015-2016). - Рехабилитација на регионалниот пат Нов Дојран - Николик (2015-2016). - Рехабилитација на регионалниот пат Лажани - Ропотово - Црнилиште (општина Долнени) (2016-2017). - Рехабилитација на регионалниот пат Кривогаштани - Обршани - Воѓани (2016-2017). - Изградба на регионален пат Пробиштип - ски-центар Пониква (2016-2017). - Изградба на регионален пат Тораница – Саса (Крива Паланка - Каменица) (2016-2017). - Изградба на регионален пат Старо Коњарево - Ново Коњарево (2015-2016). - Рехабилитација на регионалниот пат Тетово - Брвеница - Чегране - Гостивар (2015-2016). - Изградба на регионален пат Опае –Бељаковце – Станчиќ – граница со Косово (2014–2017). - Доизградба на регионалниот пат од Скопје до Сончев град (2016). - Довршување на рехабилитацијата на регионалниот пат Липково – Арачиново (2015-2016).

ТРАНСПОРТ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Рехабилитација на патната делница Кочани (Превалец) – Македонска Каменица – Делчево (2016-2017). - Рехабилитација на патната делница Тетово - Пирок - Гостивар (2014–2017). - Рехабилитација на патната делница Попчево - Белотино - Рич (2014-2017). - Надградба на патната делница Карбинци - Зрновци - Веница (2014–2017). - Надградба на патната делница Кавадарци - Неготино (2014–2017). - Изградба на патна делница Коњух - Бељаковце (Кратово - Куманово) (2014–2015). - Надградба на патната делница Пробиштип - Крупиште - Штип (2014–2017). - Надградба на патната делница Струмица - Ново Село - граница со Република Бугарија (2014–2017). - Надградба на регионалниот пат Р 2246 до село Могорче (2014–2017). - Надградба на регионалниот пат Р 1308 до с. Брајчино (2014-2017). - Рехабилитација на патната делница Арачиново - Умин Дол - Куманово (2014-2018). - Рехабилитација на патната делница Кондово - Радуша (2015-2018). - Рехабилитација на патната делница Сарај - Групчин (2014-2018). - Рехабилитација на патната делница Тетово – Попова Шапка (2015-2018). - Рехабилитација на патната делница Гостивар - Стража (2014).

ТРАНСПОРТ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Рехабилитација на патната делница Гостивар - Србиново (2015-2018). - Рехабилитација на патната делница Струга - Калишта (2014). - Рехабилитација на патната делница Тајмиште - Зајас (2015-2017). - Рехабилитација на влезот во Кичево (2015-2016). - Рехабилитација на транзитот низ Кичево (2014). - Рехабилитација на излезот од Кичево (2015-2016). - Рехабилитација на патната делница Осломеј - Туин (2014). - Пат Тетово – граница со Косово. Врз основа на резултатите од физибилити студија, ќе се разгледа можноста за реализација, со косовската страна, на економски оправдано решение (2015-2018). <p>Други проекти</p> <ul style="list-style-type: none"> - Трета фаза од проектот за рехабилитација и зајакнување на мостовите во Република Македонија на Коридорот X, во соработка со НАТО (2015). - Рехабилитација на мостовите во Македонија (Мелнички мост, мост Гемиџии, Велес, мост кај Злеово, мост кај Пишица, мост кај Сиричино) (2014–2016). - Доизградба на клучката Брвеница (2014–2015). - Изградба на клучка Смилковци, на обиколницата на Скопје (2014-2015). - Осветлување клучки и крстосници во Република Македонија (2014-2015). - Изградба на пат до граничен премин помеѓу Република Македонија и Србија (Голема Црцорија – Голеш) (2015-2018).

ТРАНСПОРТ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Систематско испитување на свлечиштата на патиштата и нивна навремена санација (континуирано). - Изградба на пат село Костинци – село Зрзе – манастир Св. Преображение Христово, општина Долнени (2014-2015). - Изградба на пристапен пат до откупно- дистрибутивниот центар за јаболка Макази во општина Ресен (2014). - Надградба на патот за Чучер Сандево (2016-2017). <p>Изградба на локални патишта</p> <ul style="list-style-type: none"> - Продолжување на проектот за изградба на локални патишта со кој во 2014 и 2015 година ќе се изградат 122 локални патишта, со вкупна должина од 200 км и вкупна инвестиција од 20 милиони евра.
<p>Во однос на железничката инфраструктура, поддршка ќе се обезбеди за изградба и/или реконструкција и подобрување, односно, модернизација на железничката инфраструктура, со посебен фокус на безбедноста и електрификацијата, како и на поврзувањето со мрежите од соседните држави и правењето на железницата посакуван модел за транспорт на патници.</p>		<p>Железнички сообраќај и инфраструктура</p> <p>Изградба на патувања кон Бугарија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Изградба на пруга Куманово - Бељаковци (2014-2016). - Изградба на делница Бељаковце - Крива Паланка (2016-2020). - Во последната трета фаза од железничкото поврзување со Бугарија, ќе се изгради нова делница Крива Паланка - Деве Баир, граница со Бугарија (2019-2022), на што му претходи изработка на целокупната техничка документација. <p>Железничко поврзување со Албанија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Подготовка на основен проект и друга потребна документација за изградба и надзор на нова железничка делница Кичево – граница со Република Албанија, со крак до Охрид (2014-2017). Се очекува изградбата да започне во 2018 година

ТРАНСПОРТ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<p>Други проекти во железничкиот сообраќај</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ремонт на железничката пруга Ногаевци (Велешко) - Градско – Неготино, во должина од 30 километри (2014). - Изградба и реконструкција на делницата Битола – Креница и изградба на крак кон Индустриската зона Жабени (2015-2017). - Изработка на проекти за поврзување на РЕК Битола и РЕК Осломеј со постојната пруга (2016–2018). - Рехабилитација и надградба на железничката станица во Скопје (2014-2015). - Рехабилитација, надградба и реконструкција на железнички станици. - Набавка и инсталација на опрема за Глобален систем за мобилна комуникација во железницата и опрема за Европскиот систем за контрола на возовите (2015-2017). - Подготовка на проектна документација за реконструкција и рехабилитација на железничката делница Велес - Битола (2015-2017). - Подготовка на проектна документација за реконструкција и рехабилитација, за градежни работи и надзор на железничката делница Скопје - Кичево (2015-2017). - Обнова на возниот парк на МЖ - Транспорт преку набавка на 6 нови патнички гарнитури (4 дизел моторни и 2 електромоторни гарнитури), реконструкција на постојните електролокомотиви и преку набавка на 150 товарни вагони од различен тип (2014– 2015).

ТРАНСПОРТ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<p>Внатрешна пловидба – Капетанија на пристаништата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Обележување на пристаништата, пристапните мостови и платформи и на каналот Студенчишта со сигнални светла и пловидбени знаци (2015–2016). - Обележување на пловните патишта за обезбедување минимална оддалеченост на пловилата од брегот на Охридското Езеро (2015–2016). - Набавка на брод за чистење на езерското дно, за одржување пловни патишта и за поставување сигнализација на пловните патишта за Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро (2017–2018). - Мобилни пловила за инспекторската служба при Капетанијата во Охрид (2016–2017). - Санација на пристаништа и пристапни платформи на Охридското Езеро (2016–2018). - Поставување понтонски пристаништа на Охридското Езеро (2016–2017). - Изградба на марина Охрид - проектот ќе се реализира доколку има интерес за јавно-приватно партнерство. Во случај да нема заинтересираност од приватен партнер, ќе се разгледуваат алтернативни можности за финансирање (октомври 2016 за изработка на проектна документација –2018 за изградба) <p>Авиосообраќај</p> <ul style="list-style-type: none"> - За надградба на македонскиот систем за воздухопловна навигација, во наредниот период ќе се реализираат следниве проекти: - Набавка, инсталирање и тестирање на нов АТМ систем (Air Traffic Management), вклучувајќи и техничко оперативна сала за него (2016).

ТРАНСПОРТ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Набавка, инсталирање и тестирање опрема за комуникација и радарско набљудување (2015). - Набавка на метеоролошка опрема за аеродромите во Скопје и Охрид (2014). - Проекти за развој и унапредување на авиосообраќајот во Република Македонија: - Нови дестинации за македонските граѓани - во соработка со концесионерот на македонските аеродроми ТАВ, ќе им овозможиме на патниците широк избор на дестинации и фреквенции кон сите европски метрополи (континуирано). - Спортски аеродроми - за развој на спортското воздухопловство, спортските аеродроми и леталиштата ќе се дадат под концесија или ќе се изврши нивна приватизација (2015-2018).
<p>ВИДОВИ НА ФИНАНСИРАЊЕ</p> <p>Реформите ќе се поддржат преку договори за твининг, услуги, набавки и работи, како и преку грант шеми имплементирани со директно или индиректно управување. Како ад хок шема за техничка помош во имплементацијата на помошта ќе се употребува и ТАЕКС, а ќе се користат и Инвестициската рамка за Западен Балкан и системот за странска помош ЈАСПЕРС. Дополнително, регионалната помош и координацијата на помошта ќе се поддржат преку релевантните форуми, како што се ЈИЕ-ТО или преку повеќекорисничката ИПА.</p>		

ТРАНСПОРТ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>РИЗИЦИ</p> <p>Недостигот на финансиски извори за имплементација на проекти од голем обем може да биде надминат со координирање на инвестициите од меѓународните финансиски институции преку Инвестициската рамка за Западен Балкан, и преку соодветните форуми со соседните држави. Целта на ваквата координација е изнаоѓање соодветни финансиски средства, нивно групирање и усогласување на приоритетите. Недостигот на стратешко планирање и на планови за одржување може да биде надминат со секторски пристап, техничка помош и со дијалог за политиките.</p>		

5. СЕКТОР 5 – КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ

Програмата на Владата во секторот конкурентност и иновации главно се фокусира на воспоставување правна рамка за развој на економија со висок одржлив раст, запоставувајќи ги регулаторната и институционалната средина. Преку конкретни мерки, Програмата на Владата предвидува олеснување на административните процедури за започнување бизнис, регистрирање на имот, вадење градежни дозволи, легислатива за олеснување на условите за пристап до кредити, заштита на инвеститорите. Досега, во сите Извештаи за напредокот на РМ подготвени од Европската комисија, како најголем недостаток се споменува ефикасноста на правната рамка при спроведувањето. Сепак, во новата програма, Владата повторно се фокусира на воспоставување и обликување на правната рамка, зборавајќи ја нејзината ефикасност. Меѓутоа, покрај правната рамка, потребно е преземање конкретни чекори за достигнување институционална и регулаторна ефикасност. За да се постигне ефикасност и функционалност на ваквите институции и на регулаторните тела, потребни се градење на капацитетите (човечки и финансиски), како и механизми кои ќе овозможат нивна поголема независност и помало влијание од Владата. Независни и кадрово способни институции кои би можеле да дејствуваат во непристрасна и недискриминирачка средина, кои ќе овозможат правна сигурност за компаниите, што е основен предуслов за функционирање на компаниите и на останатите економски субјекти и за привлекување странски инвестиции. Потребна е вклученост на граѓанскиот сектор и на стопанските комори во креирањето на политиката и во донесувањето конкретни мерки и акции.

Потребата од користење на регионалните репери и сертификати, како и анализи и стратегии за бизниси засновани на докази и факти,

е нагласена и во НСД и во ЈИЕ 2020, но не и во Програмата на Владата. Најважно од сè е Владата да покаже не само декларативна желба за реформи туку и желба за нивно ефикасно и недискриминирачко спроведување, со што би се постигнала правна сигурност за дејствувањето на економските субјекти на пазарот.

Програмата на Владата предлага конкретни мерки кои би придонеле за отворање нови МСП и за развој на веќе постоечките МСП. Сепак, потребни се дополнителни гаранциски шеми, како и шеми за пристап до нови технологии кои би им овозможиле на МСП во Македонија конкурентност на регионално ниво и одржливост на подолг рок. Понатаму, потребно е да се искористат средствата достапни за развој на капацитетите, како и европските и регионалните позитивни know-how искуства. Вмрежувањето на бизнисите на регионално ниво не е еден од приоритетите на Владата, иако е нотирано во НСД. Токму затоа, потребно е да се формира тело кое ќе овозможи регионално вмрежување на економските субјекти по сектори.

Мерките што ги предлага Владата се популистички и нецелосни. Потребни се капитални инвестиции на Владата кои се во корелација со структурните проблеми на економските субјекти. Делумното покривање на трошоците за иновации, сертификати итн. не е доволна помош за развој на малите и средните претпријатија. Програмата на Владата мора да биде насочена кон создавање мали и средни претпријатија кои се иновативно настроени, одржливи на долг рок и способни да го издржат притисокот кој доаѓа од регионалните пазари.

Владата ги промовира локалниот и регионалниот развој единствено преку технолошко-индустриските развојни зони, иако досега се покажале како не толку ефективна алатка (најголем дел од работниците вработени во нив се на минималната законски гарантирана

плата, а компаниите ѝ плаќаат скоро никакви даноци на државата). Потребни се нови конкретни мерки за развој на регионите и локалните места надвор од ТИРЗ, како, на пример, алтернативниот туризам, развој на локалните услуги и услужни капацитети, отворање бизнис инкубатори на локално ниво, како и поголема инвестиција во инфраструктура.

Круцијално за брзо исполнување на европската агенда е активното вклучување на сите фактори при креирањето на политиките и акциите за нејзиното остварување. Граѓанскиот сектор, стопанските комори, бизнис заедницата, академската и истражувачката средина можат да дадат голем придонес во исполнувањето на европската агенда и програмирањето на средствата од ИПА 2014-2020.

Од страна на Владата, потребна е сериозна посветеност на Националната стратегија за иновации и на Националната програма за структурни реформи и конкурентност. Позитивно за овој сектор е што новата Влада го потпиша учеството во Рамковната програма за истражување и иновации **Хоризонт 2020**. Целосното и рационално искористување на средствата достапни за поддршка на иновациите и на истражувањето ќе доведе до економски раст и зголемена конкурентност на економијата. При креирањето на прописите, програмите и стратегиите кои се однесуваат на Конкурентност и иновации, редовно да се отвораат јавни дебати и да се обезбедува учество на засегнатите страни (бизнис заедницата, професионалните организации, стопанските комори, граѓанскиот сектор, академската и истражувачката средина итн.).

Во делот зголемување на конкурентноста на македонската индустрија, не постојат конкретни мерки, механизми или програми кои Владата ги предлага за нејзиниот развој, туку во Програмата се користат флоскули како реформи, се промовираат мерки, инвестиции

во образованието итн. Со цел да се постигнат посакуваните резултати во овој дел од Програмата, потребно е Владата да создаде програми и акции кои ќе доведат до блиска соработка и до создавање одржливи врски помеѓу универзитетите и нивните истражувачки центри и бизнис заедницата. Најпрвин, потребно е да ги зајакне капацитетите на истражувачките центри кои би дејствувале независно или, пак, како дел од универзитетите.

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ

НСД (Country Strategy Paper)

Стратегија Југоисточна Европа 2020

Програма на Владата

ОПИС НА СОСТОЈБАТА ВО СЕКТОРОТ

Подобрувањето на социоекономскиот развој преку економски раст и создавање работни места е приоритетна цел и на ИПА 2 и на Владата. Помошта во овој сектор ќе ги подобри условите за конкурентност и за создавање работни места, преку инвестиции и градење капацитети.

Правната и институционалната средина треба да се зајакнат за да продолжат да ги поддржуваат растот и развојот на бизнисите во државата. Ова подразбира континуирани заложби за градење ефективен судски систем и јавна администрација, зајакнување на агенциите и регулаторните тела, поголема флексибилност на пазарот на трудот и зголемување на вештините и продуктивноста. Потребни се натамошно усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ, одржливо градење на институциите за развој на приватниот сектор и подобрување на спроведувањето на договорите и безбедноста на сопственичките права за да се зајакне правната сигурност на економските оператори и да се привлечат странски директни инвестиции. Постигнат е одреден успех во привлекувањето странски директни инвестиции и забележани се подобрувања во регулаторната средина за почнување и водење бизниси. Одреден напредок е забележан во однос на слободното движење на стоки, работна сила, услуги и капитал.

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>За да ја подобрат конкурентноста на своите економии, сите држави од Западен Балкан ќе подготват национални „акциски планови“ за спроведување на Стратегијата ЈИЕ 2020, која ќе се ажурира и ќе се следи секоја година. Работата на спроведувањето на Стратегијата ЈИЕ 2020 се надоврзува на одреден број постојни стратегии и политики во различните сектори на економијата (и соодветно на тоа, во секторите дефинирани во рамките на ИПА) и е наменета како начин за утврдување приоритети за постигнување на целите за раст на секоја држава одделно и на регионално ниво. Во тој контекст, државите и натаму ќе можат, во рамките на ЦЕФТА, да ја користат помошта од повеќекорисничката ИПА во областа трговија. Исто така, спроведувањето на регионалната стратегија за истражувања, развој и иновации треба да има приоритет во однос на инвестициите во оваа област. Стратегиските заложби на секоја држава одделно треба да се гледаат во контекст на приодот на ЕУ за зајакнато економско владеење кој ќе се применува од 2014 година. Република Македонија ќе подготви годишна програма за структурни реформи и конкурентност која ќе биде доставена до Европската комисија заедно со макроекономска и фискална програма. Европската комисија ќе ја оцени оваа програма и ќе даде препораки. Ваквиот сеопфатен приод кон конкурентноста, а посебно координацијата меѓу различните области важни за конкурентноста (транспорт, енергетика, вработување, образование итн.), ќе обезбеди подобри резултати на конкретните акции.</p>		

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Конкурентноста на приватниот сектор треба да се зајакне преку различни мерки. Малите и средните претпријатија (МСП) претставуваат 99% од сите компании и 75% од вработувањата и оттука, тие имаат клучно значење за конкурентноста. Сепак, политичката рамка за поддршка на МСП останува некомплетна. Во моментот, постои ограничена донаторска поддршка или јавна поддршка преку Агенцијата за претприемаштво која обезбедува кофинансирање на услугите за бизнисите. Поддршката наменета за новите бизниси и бизнис инкубаторите е недоволна, и затоа, потребни се шеми за микрозаеми и гаранции и други видови финансиска и нефинансиска поддршка за МСП. МСП треба да ги развиваат потребните капацитети, вклучувајќи и стимулирање иновации со примена на ИКТ, за да се справат со пазарните притисоци од ЕУ и од регионот. Мерките за поддршка на проширувањето на компаниите треба да се зајакнат. Субвенциите за консултации, финансиската и професионалната поддршка за одржливост треба да станат главната форма на владината поддршка за МСП. Системот на ваучери треба да се зајакне. Надворешните извори на финансии за МСП, вклучувајќи ги и банкарските заеми, значително се намалија поради кризата. Треба да се развијат дополнителни извори за финансирање, особено за микрокомпаниите, бидејќи оваа поддршка во 2010 година изнесуваше само 2,5% од БДП. Исто така, треба да се предвиди поддршка за лансирање мрежа на бизнис ангели и за создавање поволни услови за надворешно финансирање на основачкиот капитал. Потребно е формирање или зајакнување на гаранциските фондови за МСП за унапредување на инвестициите во приватниот сектор.</p>		

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Владата поддржува истражувања и развојни активности за иновации и за постигнување конкурентност на извозните пазари. Владата ги зголемува иновативните капацитети на МСП преку Фондот за иновации и технолошки развој, но потребни се поголеми заложби. Треба да се развијат и да се зајакнат јавно-приватните форуми за консултации.</p> <p>Локалната и регионалната конкурентност треба да се зајакнат преку заеднички и координирани заложби. Конкурентноста во државата се карактеризира со регионални диспаритети и со намален број на население во руралните области. Владата преземала одредени активности за да обезбеди стабилност, да ја намали сиромаштијата и да ја зголеми конкурентноста преку поддршка на клучните области, како што е туризмот. Потребни се натамошни заложби за намалување на диспаритетите и за развој на подобра инвестициска клима преку развивање локални услуги и инфраструктура со подобар квалитет во неразвиените области и региони.</p>		

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ

НСД (Country Strategy Paper)

Во рамките на ИПА 1, овој сектор беше поддржан со околу 23 милиони евра (4% од вкупната финансиска рамка). Помошта од ИПА 2 за овој сектор значително ќе се зголеми и ќе се програмира во согласност со клучните национални стратегии по сектори, а посебно Стратегијата за индустриска политика (2009–2020), Стратегијата за иновации (2012–2020), Националната стратегија за одржлив развој (2008–2030) и Националната програма за научни истражувања и развој (2013–2017). Потребно е да се обезбеди вклученост на недржавните чинители и на граѓаните преку системски социјален дијалог и јавно-приватни партнерства. Потребно е натамошно зајакнување на севкупната институционална рамка во секторот за да се примени секторскиот приод. Различните стратегии, кои постојат во овој сектор и кои се делумно заборавени или се преклопуваат, треба да се консолидираат и да бидат покохерентни. На среден рок, подготовката на неколку секторски програми за поддршка може да биде корисна за овој сложен сектор.

Стратегија Југоисточна Европа 2020

Програма на Владата

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ЦЕЛ И РЕЗУЛТАТИ</p> <p>Општата цел на помошта од ИПА 2 за овој сектор е зајакнување на правната и институционалната средина за функционирање на бизнисите, вклучувајќи ги и спроведувањето на законодавството за внатрешниот пазар, подобрувањето на конкурентноста на стопанството на национално и на локално ниво, зголемувањето на странските директни инвестиции, извозот и диверзификацијата и постигнувањето одржлив економски раст и реална конвергенција со ЕУ.</p> <p>Очекуваните резултати вклучуваат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Подобрена правна и институционална рамка и функционирање на постапките во областите државна помош, конкурентност, финансиски услуги, лиценцирање, трговско право, интелектуална сопственост итн. - Зајакнат процес на донесување одлуки што се темелат на докази. - Подобар пристап до финансиски и советодавни услуги за бизнисите. - Зголемен и диверзифициран потенцијал за извоз на бизнисите. - Подобрено економско владеење и инфраструктура за бизнисите, посебно на локално ниво. 	<p>Столб 1 – ИНТЕГРИРАН РАСТ</p> <p>Индикатори: зголемена размена на стоки во рамките на регионот од 12.459 милиони евра на 30.500 милиони евра; зголемени СДИ во регионот од 3.396 милиони евра, на 8.800 милиони евра.</p> <p>Столб 2 – ПАМЕТЕН РАСТ</p> <p>Индикатори: зголемен БДП по вработено лице од 27.485 евра на 36.300 евра; дополнителни 300.000 висококвалификувани луѓе во работната сила на регионот.</p> <p>Столб 3 – ОДРЖЛИВ РАСТ</p> <p>Индикатори: зголемен нето број на новоотворени претпријатија (<i>нови бизниси годишно</i>) од 30.107 на 33.760; зголемен извоз на стоки и услуги по глава во регионот од 1.780 евра на 4.250 евра. Секундарни цели: 9% заштеди на енергија во конечната потрошувачка. Постигнување на националните цели во однос на уделот на обновлива енергија.</p> <p>Столб 5 – ВЛАДЕЕЊЕ ЗА РАСТ</p> <p>Индикатор: зголемена ефективност на власта (<i>Индекс за владеење на Свешка банка</i>) од 2,3 на 2,9 до 2020 година.</p>	

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>АКЦИИ</p> <p>Правна и институционална средина за функционирање на бизнисите</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поддршка за подобрување на правната, регулаторната и институционалната средина преку поедноставување на законодавството, намалување и насочување на административните постапки. - Градење капацитети и регулаторно приспособување на јавната администрација/другите релевантни органи за поддршка на бизнисите за да се обезбедат ефикасни услуги за бизнисите, подобро спроведување на договорите, подобар пристап до финансии, да се намалат пазарните поместувања, да се заштити приватната сопственост, да се подобри функционирањето на Катастарот и да се заштитат индустриските права. - Поддршка за донесување одлуки што се темелат на докази, административни регистри и на сметководствени стандарди, воспоставување на потребните административни предуслови за слободно движење на стоки и услуги, подобрени механизми за мониторинг и евалуација. - Поддршка за примена на принципите за еднакви можности и недискриминација. - Натамошен развој на механизми за соработка меѓу јавниот и приватниот сектор. 	<p>ДИМЕНЗИИ</p> <p>Ефикасни јавни услуги</p> <ul style="list-style-type: none"> - Јасна супсидијарност – исполнување на принципот на супсидијарност преку пренесување на надлежностите од централната власт на локално ниво и преку постигнување координација меѓу различните нивоа на власт. - Професионализација – воведување процедура за континуирано подобрување на компетенциите на јавните службеници; воведување наставна програма која ќе ги поддржува меритократските својства на администрацијата. - Е-владеење – воведување колку што е можно поекстензивно користење на е-владеење, на побрзи и поефикасни електронски пристапи до јавни услуги. - Подобрување на квалитетот на јавните услуги. - Надградба на капацитетите на телата за креирање политика и на регулаторите. - Воспоставување и користење регионални репери и системи за сертификација кои би придонеле за создавање средина која е повеќе ориентирана кон бизнисот и кон политики засновани врз факти и докази. 	<p>АКЦИИ</p> <p>Зайочнување бизнис</p> <ul style="list-style-type: none"> - Регистрирање фирми преку овластени регистрациски агенти, со нула трошоци, и регистрирање фирма за неколку часа (2014). - Целосно исклучување на хартиената регистрација на ДОО, ДООЕЛ и ТП (2014). - Исклучување на примената на печатот во правниот промет за трговските друштва (2014-2016). <p>Добивање трагежни дозволи</p> <p>Добивање приклучок за електрична енергија</p> <p>Регистрирање имот</p> <p>Присвојување до кредити</p> <ul style="list-style-type: none"> - Условите за пристап до кредити ќе бидат олеснети преку спроведување измени на Законот за договорен залог (2014). <p>Заштитата на инвеститорите - во насока на зголемување на заштитата на инвеститорите, ќе бидат преземени следниве мерки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Измени на Законот за парнична постапка, доколку се обезбеди двотретинско мнозинство во Собранието на РМ, преку кои ќе се овозможат директно испрашување на сведоците во судската постапка и пристап до сите документи и информации што се индиректно поврзани со судската постапка (2014). - Барање задолжително мислење од независен ревизор во случаите кога трансакциите изнесуваат 10% или повеќе од активата на акционерските друштва (2014).

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
	<p>Антикорупција</p> <ul style="list-style-type: none"> - Транспарентни правила – напуштање на одлучување-то врз основа на дискрециони права и придвижување кон одлучување врз политички и административни правила, со спроведување проценки на ризикот и со донесување јавни, едноставни и трајни правила. - Конкурентни процедури – сите владини јавни набавки да станат што е можно поконкурентни, со што е можно помалку пречки за учество (со оглед на природата на тендерот), преку унифицирани стандарди. - Ревизија и контрола – воведување редовни контроли од независни агенции и барање ex-ante и ex-post евалуации. - Јавна свест – истражувачите, дојавувачите, медиумите и другите агенции треба да бидат активно поддржани, а нивните наоди да добиваат голем публицитет. - Градење капацитети на агенциите кои го спроведуваат законот, како и на судството, и подобрување на нивната регионална соработка и размена на податоци (вклучувајќи заемна законска помош во случаите на корупција). 	<p>Измени на Законот за трговски друштва согласно кои акционерот ќе може да иницира тужба до надлежен суд за враќање на несразмерната добивка во корист на акционерското друштво, стекната врз основа на штетен договор (2014).</p> <p>Измени на Кривичниот законик, доколку се обезбеди двотретинско мнозинство во Собранието на РМ, со кои ќе се предвидат одредби за зајакнување на правата на малцинските акционери (2014).</p> <p>Проект <i>Тенгерско gosие</i> за изработка на систем кој ќе овозможи креирање пакет- документи – електронски потврди потребни при учество на јавни набавки (2016).</p>

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Конкурентноста на приватниот сектор</p> <ul style="list-style-type: none"> - Шеми на поддршка за подобрување на пристапот до финансии за бизнисите и зајакнување на финансиското посредување. - Поддршка за советодавни услуги и обуки за компаниите за да ги зголемат нивната конкурентност и потенцијалот за извоз. - Поддршка за спроведување на Националната стратегија за иновации и Националната програма за структурни реформи и конкурентност. - Поддршка за зајакнување на истражувачките и развојните дејности преку инвестиции и зајакнување на капацитетите и преку поврзување на истражувачките институции со бизнисите. - Поддршка за интернационална размена на знаења и вмрежување на бизнисите. 	<p>Конкурентноста</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развој на регионални активности во поддршка на развојот на МСП, вклучувајќи ги кластерите и врските на СДИ со МСП; мапирање на бизнис инфраструктурата и на услугите за нивна поддршка; воспоставување регионални програми за поврзување на МСП со СДИ и градење капацитети на обезбедувачите за да одговорат на потребите за вештини и знаење на бизнисите со потенцијални можности за раст, особено на бизнисите кои можат да тргуваат внатре, во внатрешниот пазар на ЕУ. - Развој на регионални развојни синџири преку секторски акции, вклучувајќи пилот-проекти (преку спроведување анализа на регионален вредносен синџир; создавање регионални работни групи за сите клучни сектори; имплементација на регионален проект за зајакнување на конкурентноста на сите клучни сектори). - Преземање заеднички регионални активности за поддршка на поголем пристап до финансии и за интеграција на пазарот на капитал преку имплементација на регионалните финансиски инструменти (EFSE, Green for Growth, EDIF); олеснување на регионални настани за раните фази на потфатите; иницирање акции за илустрирање подготвеност за инвестициски активности; интеграција на регионалниот пазар на капитал; почетна обука и создавање култура на создавање нови потфати преку поврзување на обуката и менторирање со пристап до финансии, особено за младите и жените; развој на регионална соработка, вмрежување и размена на добри практики, во соработка со Европската мрежа на претпријатија, со посебен фокус на фирмите со висок раст и на искористувањето на средствата од заедницата од дијаспората. 	<p>Конкурентноста на македонската индустрија ќе се унапредува преку реализација на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Реформи за натамошно подобрување на бизнис климата и намалување на трошоците за фирмите. - Инвестиции во автопати, регионални и локални патешта, како и во железничката инфраструктура и во капацитетите за транспорт, за да се отворат нови транспортни коридори, за да се модернизираат постојните коридори кон исток и запад, север и југ и да се зголемат нивниот капацитет и потенцијал. - Мерки кои ќе придонесат за примена на знаење и иновации кај фирмите. - Инвестиции во образованието за да се подобри квалитетот на работната сила. - Натамошно промовирање и употреба на ИТ услуги во јавниот сектор и реформи за подобра јавна администрација. - Силна поддршка на земјоделството преку субвенции и ИПА фондови. <p>Мали и средни претпријатија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во насока на зајакнување на поддршката за малите и средните претпријатија, ќе се реализираат следниве мерки и активности: - Нови 100 милиони евра за фирмите, со субвенционирани камата од 5,5%, наменети за малите и средните фирми, но и за поголемите компании, со рок на отплата до 8 години за инвестиции и до 3 години за обртни средства (2014).

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
	<ul style="list-style-type: none"> - Воведување утврдување на репери за развојот на МСП, врз основа на усогласени податоци за МСП (преку создавање база на податоци на претпријатија, утврдување репери за развојот на МСП и за политиката, почесто оценување врз основа на актот за мали бизниси; создавање регионален бренд за МСП). - Координирање на напорите за подобрување на бизнис интегритетот со рангирање според корпоративната општествена одговорност и со најдобри практики преку развој на регионален правилник за бизнис интегритет; воспоставување регионален форум за бизнис интегритет; развој на регионална ранг-листа за корпоративна општествена одговорност и споделување на најдобрите практики од реформата. - Промоција на соработка на полето на политиката на конкуренција (со основање мрежа на тела за конкуренција и тело за координација; развој на регионални правилници за транспарентноста на државната помош; развој на заедничка методологија за колегијална ревизија), антitrust политики, (политики кои ја зголемуваат економската ефикасност со тоа што ги спречуваат фирмите да ја попречуваат конкуренцијата) и мрежни политики (политики кои поттикнуваат конкуренција преку дерегулирање на мрежните индустрии). - Зајакнување на координацијата на даночната политика преку имплементација на правилници за најдобри практики (развој на правилници за најдобри даночни практики, преговори за избегнување двојно оданочување). - Индустриските и инвестициските политики и активности ги одразуваат вештините, вклучувајќи и поинтелигентните вештини за да се одговори на променливите барања во економијата. 	<ul style="list-style-type: none"> - Докапитализација на МБПР, со 10 милиони евра за поддршка на извозот и земјоделството, односно, по 2,5 милиони евра годишно (2015-2018). - Издавање на сите нефункционални објекти во државна сопственост по пристапни цени (2015-2018). - Обезбедување странски експерти за македонски компании заради јакнење на капацитетите и know-how на домашните компании (2014-2018). - Надоместување на дел од трошоците на деловните субјекти за сертификација на системи за квалитет според ISO стандарди (2014 - континуирано). - Финансиска поддршка за тренинг на НАССР тим за воведување, одржување и модификација на НАССР систем (2014). - Финансиска поддршка за воведување ХАЛАЛ систем (2014 - континуирано). - Финансиска поддршка за женското претприемаштво (2014 - континуирано). - Финансиска поддршка за претпријатија основани од страна на млади претприемачи (2014 - континуирано) - Кофинансирање проекти за нефинансиска поддршка на МСП и промоција на претприемаштвото и занаетчиството во Република Македонија (2014 - континуирано). - Организирање бизнис натпревар Биди перспективен, започни свој бизнис (2014 - континуирано). - Организирање промотивни настани Награда за најдобрите и најуспешните, преку избор на најиновативна компанија од технолошки аспект, и организирање настан Претприемач на годината (2014 - континуирано).

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Кофинансирање за организирање специјализирани обуки - длабински и детални технолошки обуки во следниве сектори: автомобилска, текстилна, прехранбена и металопреработувачка индустрија (2014 - континуирано). - Поддршка на автентични занаети преку субвенционирање занаетчи и вршители на занаетчиска дејност (2014 - континуирано). - Поддршка на занаетиското производство и занаетчиските услуги (2014 - континуирано). - Имплементација на индустриската политика и поддршка за зголемување на конкурентноста на македонската индустрија. - Надоместување на дел од трошоците на деловните субјекти за развој на производ и развој на пазар и на патенти (2014 – континуирано). - Поддршка на проекти од кластерските здруженија. - Поддршка на општественото претприемаштво (2015-2018). - Користење нови технологии во производството и градежништвото преку организирање различни семинари и обуки за трансфер на нови и иновативни технологии (2016-2018).

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Локална и реџионална конкурентност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поддршка за компаративните предности на регионите/општините преку програми за интегриран развој кои би можеле да вклучат помош за активности за економско владеење, градење капацитети, инфраструктура и инвестиции. - Модернизација и диверзификација на локалните и реџионалните стопански структури, мерки за заштита и создавање одржливи работни места. Промоција на вмрежувањето и интегрираното планирање и нивно спроведување од страна на сите релевантни локални и реџионални засегнати страни. - Поддршка за спроведување на Законот за рамномерен реџионален развој. 	<p>ДИМЕНЗИИ</p> <p>Обласи на слободна трговија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Либерализација на трговијата со земјоделски производи преку елиминација на преостанатите тарифи и квоти. - Елиминација на дисторзивните нетарифни пречки (санитарни и фитосанитарни) и на непотребните технички трговски пречки. - Олеснување на трговијата со помош на алатки за транспарентност и поедноставување на процедурите поврзани со размената. - Подобрување на интерконективноста на царинските управи преку воведување методи без хартија во реџионалната трговија. - Либерализација на внатререџионалната размена на услуги преку намалување на рестриktivните мерки и политики. - Олеснување на слободниот проток на инвестиции преку координација на инвестициските политики и промоција на инвестиции и преку подобра заштита на инвеститорите и инвестициите. - Олеснување на слободното движење на експертите, професионалците и квалификуваните работници. <p>Конкурентна економска средина</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зајакнување на правилата за конкуренција преку создавање слободна трговска зона без заштитни инструменти во регионот. - Зајакнување на заштитата на трговските марки во регионот. - Создавање целосно либерализиран пазар на јавни набавки во регионот. 	<p>Технолошко-индустриски и развојни зони</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во следниот период ќе продолжи интензивната изградба на ТИРЗ. Во 2014 година, фокусот ќе биде на ТИРЗ Кичево, со цел таа да биде функционална до крајот на 2015 година. Исто така, во текот на 2014 година ќе започне изградбата на ТИРЗ Струга согласно најавените инвестиции. Изградбата на ТИРЗ Радовиш, ТИРЗ Берово, ТИРЗ Делчево и на ТИРЗ Винаца ќе започне во текот на 2014 година, со што до крајот на 2014 година, вкупниот број основани технолошко-индустриски развојни зони на територијата на Република Македонија ќе биде 14. Ова ќе овозможи влез на странски инвестиции во сите делови на Република Македонија и поттикнување на рамномерниот реџионален развој. - Во следниот четиригодишен период, динамиката на комплетирање на изградбата на ТИРЗ ќе биде во согласност со новите инвестициски проекти. Воедно, во наредниот период ќе се анализира можноста дел од зоните да бидат изградени и управувани според моделот за јавно-приватно партнерство. - Проект <i>ИТ зона</i> – во рамки на просторот на ТИРЗ Скопје 2 ќе се формира слободна ИТ зона за компании кои ќе нудат услужни дејности и за компании од ИТ индустријата (2016). - Склучување нови договори за економска соработка со Виетнам, Мароко, Мексико и со Индонезија. - Нови договори за заштита на инвестициите заради привлекување странски инвеститори. - Нови договори за одбегнување на двојното оданочување. - Либерализација на трговијата со услуги со земјите-членки на ЦЕФТА (2014).

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
	<p>Иниџирација во глобалната економија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Подобен пристап на пазарот преку заокружување на зоната на дијагонална кумулација и преку хармонизација на царините за најповолна нација (MFN) во регионот. - Воспоставување инвестициски концепт заради зајакнување на учеството во регионалните потрошувачки синџири и во глобалните потрошувачки мрежи. - Усогласување на напорите за промоција на реформи-те на бизнис климата. <p>Испражување и иновации</p> <ul style="list-style-type: none"> - Воспоставување Фонд за исклучителни постигнувања во истражувањето. - Воспоставување програма за трансфер на технологии. - Воспоставување регионален фонд за нетехнички иновации со директни пазарни можности. - Создавање регионален натпревар од типот на „тројно хеликс партнерство“ со медиумска покриеност. 	<p>Прекугранично штривање</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развој и имплементација на е-царина во насока на поедноставување и рационализирање на царинските процеси и постапки во електронска и бесхартиена околина. - Имплементација на системот за обработка на царински декларации и акцизни документи (СОЦДАД) (2014-2016). - Надградба на новиот компјутеризиран транзитен систем (НКТС) (2014-2015). - Имплементација на CCN/CSI (Common Communication Network/Common System Interface), со што ќе се обезбеди поврзување со царинските и даночните системи на ЕУ (2016-2017). - Надградба на Едношалтерскиот систем за дозволи за увоз, извоз и транзит на стоки, тарифни квоти (EXIM) (континуирано).

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<p>Иновации</p> <p>Еден од клучните приоритети на Владата е поддршката на иновациите во насока на унапредување на конкурентноста на приватниот сектор. За таа цел, подготвени се сеопфатна Стратегија за развој на иновациите за периодот 2012–2020 год., како и Закон за поттикнување на иновациите согласно кој се формираше Фондот за иновации и технолошки развој. Имплементацијата на мерките и на активностите од оваа стратегија ќе придонесе за започнување трансформација на земјата во економија заснована на знаења, земја способна да биде конкурентна на меѓународните пазари преку нејзината обучена работна сила и иновативни и креативни компании.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Проектот Фонд за иновации</i> - системски исчекор за поддршка на иновациите. Фондот ќе доделува 4 финансиски инструменти преку кои ќе се обезбедат средства наменети за поттикнување на иновативноста кај компаниите, и тоа: <ul style="list-style-type: none"> - Кофинансирани грантови за новоосновани и осамостоени компании и иновации, до максимален износ од 30.000 евра. - Кофинансирани грантови и условени заеми за комерцијализација на иновации, до максимален износ од 100.000 евра. - Кофинансирани грантови за трансфер на технологии, до максимален износ од 200.000 евра. - Поддршка за формирање деловни-технолошки акцелератори, до максимален износ од 500.000 евра. - Фондот ќе доделува и средства за техничка помош на компаниите, до максимален износ од 5.000 евра (континуирано од 2014).

КОНКУРЕНТНОСТ И ИНОВАЦИИ

НСД (Country Strategy Paper)

Стратегија Југоисточна Европа 2020

Програма на Владата

- Склучување договор помеѓу МБПР и Европскиот инвестициски фонд за сервисирање на инструментите од Програмата за претприемаштво и иновации (EIP) во рамките на Рамковната програмата за конкурентност и иновации (CIP) за олеснување на пристапот до финансиски инструменти за мали и средни претпријатија (2014).
- Проект Бесплатен патент - олеснување на пристапот до иновации (2014).

6. СЕКТОР 6 – ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

Во шестиот сектор, **НСД** ги опфаќа образованието, социјалната политика и вработувањето. Се укажува на недостигот од комбинирани заложби на различните чинители кои ефективно би ја намалиле општата стапка на невработеност, а би ја зголемиле економската активност, особено кај младите и жените. Целта на секторот е да се поттикнат вработувањето, развојот на човечкиот капитал и социјалната и економската инклузија, вклучувајќи ги и малцинствата и ранливите групи.

Нотирана е потребата да се обезбеди кохерентност меѓу различните мерки и политики, утврдено е дека постојат одредена законска рамка, стратегиски документи, мрежи на институции, но проблемите се во нивното спроведување, односно, во структурните слабости на севкупниот пазар на трудот и во невработеноста. Акцент се става на квалитетот на образованието, немањето систематски информации за потребите во однос на вештините и квалификациите и на постоенето голем јаз меѓу понудата и побарувачката на пазарот на трудот.

Предложени се следниве акции:

- *Политика за вработување.*
- *Образование и обука – градење вештини за нови работни места и раси.*
- *Социјална политика.*

Како хоризонтални прашања се третираат соработката на централно и на локално ниво, односно, меѓу приватниот сектор и со-

цијалните партнери; реформата на правната рамка; поддршката за родова еднаквост, како и проширувањето и ажурирањето на статистичките системи и показатели во сите области, согласно стандардите на ЕУ. Показатели се напредокот според годишниот Извештај за напредокот на РМ, како и стапката на вработување.

Стратегијата ЈИЕ 2020 ги опфаќа образованието и компетенциите, како и вработувањето. Образованието и компетенциите се дадени во столбот 2 наречен паметен раст. Индикатори се: зголемен БДП по вработено лице од 27.485 евра на 36.300 евра; дополнителни 300.000 висококвалификувани луѓе во работната сила на регионот.

Образованието и компетенциите во оваа стратегија се опфатени со:

- *Воведување политики за зголемување на правичноста и вработувањето.*
- *Имплементација на мерки за превенција на осирнувањето и раношто напуштање на образованието.*
- *Стандардизирање на квалификациите.*
- *Системи за образование и обука согласно економските потреби и потребите на пазарот на трудот.*
- *Развој на клучни претприемачки компетенции на сите нивоа.*
- *Трансформирање на знаењето во комерцијални иновации.*
- *Градење капацитети за вештини потребни за поддршка на бизнисот.*

Вработувањето е опфатено во столбот 4, односно, инклузивен раст. Индикатори е зголемената стапка на вработување на населението над 15 години, од 39,5% на 44,4%.

Вработувањето во оваа стратегија е опфатено со:

- *Мобилноста на широкот.*
- *Создавање регионален консултантски процес за мобилноста.*
- *Укинување на рестрикциите на пазарот на широкот во регионот.*
- *Владеење со пазарот на широкот.*
- *Креирање иновативни програми за справување со регионалните предизвици, како што се вработувањето на жените и на младите и исклученоста од пазарот на широкот на одредени ранливи групи.*
- *Флексибилност на работот.*
- *Справување со неформалното вработување.*
- *Стимулирање социјално-економски иницијативи.*

Програмата на Владата ги третира соодветните области во поглавјата *Македонија – земја на знаење*, односно, *Социјална политика*.

Во поглавјето *Македонија – земја на знаење* се третира системот за образование и обука, но и науката. Иако, декларативно, одредени заложби се совпаѓаат со тематските области и со целите на НСД и

Стратегијата ЈИЕ 2020, не постојат јасен фокус и комплементарност на политиките, мерките и предложените проекти. Одредени активности се во спротивност со тие документи, како, на пример, отворањето нови високообразовни установи и дисперзирани студии, кои од досегашното искуство, се карактеризираат со исклучително низок квалитет и мошне сомнителен степен на совпаѓање со потребите на пазарот на трудот.

Ова поглавје изобилува со повеќе старостари проекти и потрошени идеи кои провејуваат во минатите осум години без некаков мерлив ефект кон општите општествени потреби. Такви се:

- *Нови спортистички сали;*
- *Превод на стручна литература од врвни светски автори.*

Ваквите активности многу повеќе имаат врска со партизацијата на општеството преку јавните набавки отколку со потребите за квалитетни вештини неопходни за вработување, особено на целните групи како што се младите. Во прилог на тоа е и уште една најавена масовна јавна набавка на 300.000 таблети. Иако проектот Компјутер за секое дете се карактеризираше со огромни недостатоци, масовните набавки со изговор за потребите на образованието очигледно продолжуваат да бидат висок приоритет на оваа стара владина гарнитура со веќе препознатлив функционален образец за контрола на сите општествени сектори преку користење на јавните економски ресурси. Во таа насока би можеле да се разберат проектите или набавките за обуки за наставниците (ИКТ, математика, препознавање и справување со насилството).

Во дадените околности се наведуваат и одредени фондови, како Фондот за меѓународна соработка на училиштата преку мобилнос-

та на наставниот кадар. Во недостиг на прецизни информации, ова претставува обид за лажно прикажување на постоечките европски програми за мобилност како божемна владина заслуга, иако станува збор за финансирање од страна на ЕУ.

Одредени застарени проекти од последната Програма на Владата се рекламираат со тон како за прв пат воопшто да се појавуваат:

- *Е-дневник;*
- *Државна маџура.*

Иако наведена, науката останува на маргините, особено со издвојувањата од БДП за таа намена, како и со непостоењето стратегија за ефективно учество во Програмата на Унијата *Хоризонт 2020*.

Во поглавјето *Социјална политика*, иако декларативно, наслови-те се совпаѓаат со тематските области и целите на НСД и Стратегијата ЈИЕ 2020, во суштина, се третираат целните групи кои се со докажан гласачки потенцијал за владејачката партија наместо реалните потреби. Така, во делот *Досвоинствен живот за пензионери*, се промовираат бањско-климатска рекреација на пензионери, бесплатен туристички викенд за пензионери, бесплатен јавен транспорт во Скопје, бесплатен викенд во железничкиот сообраќај.

Следна одредница за партиското профилирање на социјалните категории претставуваат т.н. *Мерки за подобрување на состојбата на пазарот на трудот* кои преку изразен популистички вокабулар, комуницираат на начин што ги доведува ранливите категории во заблуда. Така, на пример, помпезно се наведува зголемување на минималната плата од 8.050 денари на 8.800 денари.

Се наведуваат активни мерки за вработување, но тие се парцијални, краткорочни, како и финансиски инфериорни споредени со реалните животни трошоци.

Во однос на примената на Законот за работни односи, како и во активните мерки за вработување, постои значителен простор за политичка дискриминација. На пример, кај активните мерки за вработување постои мерка наменета за лица на кои работниот однос им престанал врз основа на стечај, ликвидација или технолошки вишок. Исклучени се лицата на кои работниот однос им престанал преку различни дисциплински постапки од партиско-дискриминаторска природа.

Во делот *Социјална сигурност и заштита*, како и во останатите делови од Програмата, наведените активности се парцијални, како и финансиски инфериорни споредени со реалните животни трошоци. Недостасуваат современи и прагматични идеи и решенија во Програмата на Владата кои долгорочно ќе дејствуваат за намалување на стапката на апсолутна и релативна сиромаштија.

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ОПИС НА СОСТОЈБАТА ВО СЕКТОРОТ</p> <p>Невработеноста останува висока минативе 20 години. Во 2013 година, вкупната невработеност изнесуваше 29% од работната сила – една од највисоките стапки на невработеност во регионот и далеку над просекот на ЕУ од 9,7%. Младите и жените се особено погодени. Исто така, пазарот на трудот се карактеризира со постојано ниски стапки на економска активност и вработеност. Приоритетни цели на ИПА 2 се поттикнување на вработувањето, развој на човечкиот капитал и социјална и економска инклузија, вклучувајќи ги и малцинствата и ранливите групи. Потребни се комбинирани заложби на сите чинители за постигнување на оваа цел за намалување на високото ниво на невработеност и за постигнување одржлив економски раст преку подобрување на условите за создавање работни места.</p>	<p>ПАМЕТЕН РАСТ</p> <p>Димензија Г: образование и компетенци</p> <p>Воведување политики за зголемување на правичниот пристап за сите и учество во висококвалитетно образование на сите нивоа, заедно со мерки за непречено признавање на квалификациите и поддршка на мобилноста во ЈИЕ.</p> <p>Имплементација на мерки за превенција на осипувањето и раното напуштање на образованието и за подобри стапки на заокружување на образованието на сите нивоа, како придонес кон инклузивното доживотно учење.</p> <p>Стандардизирање на квалификациите и отстранување на пречките за нивно меѓусебно признавање.</p> <p>Системите за образование и обука подобро ги исполнуваат економските потреби и потребите на пазарот на трудот (и на оние кои учат, им обезбедуваат вештини барани на пазарот на трудот) преку, на пример, зголемена употреба на „учењето на работа“ и на механизмите како што се Националната рамка за квалификации (НРК) и секторските совети за вештини.</p> <p>Развој на клучни претприемачки компетенци на сите нивоа на образование и обука (наставна програма, обука на наставници, оценување), вклучувајќи рамка за претприемачки резултати од учењето за регионот, како и промоција и развој на регионалната посветеност за „зелена“ клучна компетенција која ги надополнува постоечките 8 клучни компетенции на ЕУ за доживотно учење.</p>	<p>МАКЕДОНИЈА – ЗЕМЈА НА ЗНАЕЊЕ</p> <p>Едни од врвните приоритети на Владата на РМ се унапредувањето на предучилишното, основното, средното и на високото образование и развојот на науката.</p> <p><i>Основно и средно образование</i> – во периодот 2014–2018 година ќе продолжиме со унапредување на воспитно-образовната компонента на основните и средните училишта. Следејќи ги светските образовни трендови, ќе инвестираме во: осовременување и воведување нови наставни програми и методи на учење и настава, бесплатни учебници и литература за секој ученик, стипендирање на учениците и откривање, стимулирање и работа со талентираните, советување и информирање на родителите, модернизација на инфраструктурните услови преку изградба на нови и реконструкција на постојните основни и средни училишта и изградба на нови спортски сали, воведување современа информатичко-комуникациска технологија, зајакнување на воспитно-образовните кадровски капацитети и на можностите за личен и професионален развој.</p>

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>За да се постигне инклузивен и ефективен пазар на трудот, од суштинско значење е да се обезбеди кохерентност меѓу различните мерки и политики: од една страна, потребно е да се решат структурните слабости на севкупниот пазар на трудот и невработеноста преку соодветни политики (вклучувајќи и активни мерки на пазарот на трудот), а од друга страна, потребни се посебни мерки насочени кон младите и кон жените, мерки за обезбедување соодветно образование и стручна подготовка, модернизирање на системот за социјална заштита, негување на социјалниот дијалог, зајакнување на административните капацитети и примена на законите за работни односи. Националната стратегија за вработување, Националната програма за развој на образованието и Националната програма за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост се главните документи за јавни политики во оваа област, и нивното спроведување треба да се поддржи за да се спроведат структурни реформи на економско макро и микрониво.</p> <p>За да се решат овие предизвици, Програмата за социјални реформи и реформи во вработувањето ќе ги презентира реформите и мерките на јавните политики што, во основа, опфаќаат три области: пазар на трудот и политики за вработување, човечки капитал и политики за развој на вештини, социјална заштита и социјална инклузија.</p>	<p>Промоција на потенцијалот на истражувачките напори на универзитетите во трансформирањето на знаењето во комерцијални иновации преку поддршка на мрежите на инкубатори, претприемаштвото и пристапот до финансии, со посебен фокус на паметните и чисти технологии.</p> <p>Градење капацитети за вештини потребни за поддршка на бизнисот и развој на интелектуален капитал за читање и толкување на пазарните промени и индустриските можности, со посебен фокус на преминот од економска диверзификација, на специјализација.</p>	<p><i>Високо образование</i> – активностите ќе бидат насочени кон усогласување на високообразовниот систем со потребите на пазарот на трудот. Ќе го намалиме времето за премин од образование на работа преку создавање кадри кои му се потребни на општеството. Ќе продолжат отворањето на нови високообразовни установи, нови студиски насоки и програми, дисперзирани студии, надградбата и проширувањето на системот за стипендирање, зголемувањето на пристапот до современа литература од која се учи на најреномираните универзитети во светот, надградбата на вештините и компетенциите на студентите преку воведување реална, а не фиктивна практична настава, зголемувањето на можностите за личен и професионален развој на наставно-научниот кадар и инвестирањето во унапредување на инфраструктурните услови на високообразовните установи.</p> <p><i>Наука</i> – успешни држави и општества се оние кои се засновани на знаење, инвентивност и иновативност, претприемаштво и на научни достигнувања. Затоа, ќе продолжат инвестициите во науката преку уште поголема поддршка на научноистражувачкиот кадар и вреднување на трудот преку доделување средства за научноистражувачки проекти, научни и творечки субвенции, пристап до средствата на Фондот за иновации и технолошки развој, достапност на современа научна литература и списанија со импакт фактор, поврзување со бизнис заедницата и странските научници, преку достапност на лабораториите инсталирани на високообразовните и јавните научни установи.</p>

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Бидејќи квалитетот на образованието е основа за економски раст и развој, најголемите предизвици во таа насока се решавањето на потребите на приватниот сектор и фокусирањето на решенијата за намалување на невработеноста меѓу младите и за проблемот со стареењето на населението. Испораката на вистинските вештини за работа, зголемувањето на ефикасноста и инклузивноста на системот за образование и обука мора да се поддржат преку тесна соработка на сите релевантни засегнати страни.</p> <p>Пристапот до практична обука е добар, и постои добро развиена мрежа за обука со која управуваат релевантните агенции за вработување, но не е јасно до кој степен таа ги задоволува конкретните потреби на малите бизниси бидејќи Владата нема систематски информации за нивните потреби во однос на вештините и квалификациите, и сè уште постои голема празнина меѓу понудата и побарувачката на пазарот на трудот. Процентата на потребите за обука треба да се спроведува на систематски начин и во редовни интервали. Дополнително внимание ќе се посвети на иницијативите за елиминирање на дискриминарачките практики, на промоцијата на родовата еднаквост и економската инклузија за сите.</p>		

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Во рамките на ИПА 1, овој сектор беше поддржан со околу 60 милиони евра (10% од вкупната финансиска рамка). Помошта од ИПА 2 за овој сектор ќе се програмира во согласност со клучните национални секторски стратегии, а посебно со Националната стратегија за вработување и Националната програма за развој на образованието (2005–2015), како и Стратегијата за стручно образование и обука (2013–2020). Претходната помош резултираше во подобрена рамка на јавната политика, подготовка на пакет-стратегии кои се однесуваат на сите аспекти во областите вработување и стручно образование и обука во контекст на политиката за доживотно учење и социјалната политика. Имплементирачкиот капацитет на Министерството за образование и наука и на Министерството за труд и социјална политика, како и капацитетот на ниво на Владата, односно, на Националниот економски совет, треба да се зајакнат преку кохерентна политика за мониторинг и евалуација и преку вклучување на недржавните чинители и граѓаните во реформскиот процес, со примена на функционален социјален дијалог и добра координација меѓу јавниот и приватниот сектор. Подготвеноста на секторот за примена на секторскиот приод е во рана фаза.</p>		

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
	<p>ИНКЛУЗИВЕН РАСТ</p> <p>Димензија Ј: вработување</p> <p>Изградба на регионални капацитети за развој и за употреба на усогласени податоци и информации за миграции и развој на капацитети за процена на пазарот на трудот и на идните потребни вештини. Анализа на тековните и идните потребни вештини, како и на тековните и идните вишоци на труд. Градење капацитети за прогнозирање на трендовите на пазарот на трудот.</p> <p>Преземање активности за составување регионално усогласени податоци за миграцијата.</p> <p>Идентификување на побарувачката која не е задоволена од страна на домашната работна сила, како и на вишокот труд во секоја од државите.</p> <p>Создавање регионален консултативен процес за мобилност, со намера да се решат потребите на мигрантите, да се искористи целосно влијанието од развојот на мобилноста и да се промовира кружна мобилност.</p> <p>Решавање на потребите на мигрантите и развој на министерски приод кон мобилноста.</p> <p>Размена на информации преку центрите за мигранти.</p> <p>Разгледување можности за максимирање на влијанието на мобилноста, како и на еднаквата дистрибуција на придобивките.</p> <p>Укинување на рестрикциите на пазарот на трудот во регионот.</p>	<p>СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА</p> <p>Обезбедувањето соодветно ниво на социјална заштита за најранливите слоеви на населението е од особена важност за остварување одржлив економски развој.</p> <p>Врвни приоритети на Владата се грижата и заштитата на највозрасните граѓани, што се потврдува преку големиот број мерки и активности спроведени во минатиот период. Исплатата на пензиите ќе продолжи да се врши секоја прва седмица од месецот, истовремено за сите корисници на пензија. И понатаму, двапати годишно, на 1 јануари и на 1 јули, пензиите ќе се усогласуваат со порастот на трошоците за живот во претходниот период, со цел да се зачува нивната реална вредност и да се заштити стандардот на пензионерите. Ќе продолжи развојот на вториот и третиот пензиски столб.</p>

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
	<p>Зајакнување на капацитетот на институциите на пазарот на трудот заради креирање политики врз основа на факти и за промоција на релевантни партнерства за транзиција на пазарот на трудот и вработувањето со обезбедувачите на обука и образование, социјалните партнери и со другите чинители.</p> <p>Зајакнување на трудовата администрација и на услугите на агенциите за вработување, што ќе придонесе за подобра имплементација на програмите за вработување и ќе обезбеди соодветен мониторинг и евалуација на сите спроведени реформи.</p> <p>Вклучување на социјалните партнери во дизајнирањето и спроведувањето на трудовите политики (партиципативен социјален дијалог).</p> <p>Креирање иновативни програми за справување со регионалните предизвици, како што се вработувањето на жените и на младите и исклученоста од пазарот на трудот на одредени ранливи групи (на пр., етничките малцинства), како и решавање на потребите за искористување на потенцијалот што го нудат работниците мигранти.</p> <p>Трудови политики кои ќе се фокусираат на флексијурити природот кој подразбира сеопфатни стратегии за доживотно учење, ефективни политики за пазарот на трудот и модерни системи за социјална сигурност.</p> <p>Справување со неформалното вработување преку размена на информации и искуства, подобрена меѓуинституционална и внатререгионална соработка и преку тестирање соодветни мерки.</p>	<p>Економската политика на Владата на Република Македонија и континуираното спроведување реформи насочени кон подобрување на состојбите на пазарот на трудот се во насока на креирање нови работни места и зголемување на бројот на вработени. Во наредниот период се предвидува донесување Национална стратегија за вработување 2015–2019 во која политиките на пазарот на трудот ќе ги следат насоките дефинирани во европската економска стратегија Европа 2020. Во следниот период, согласно Законот за минимална плата, ќе се обезбеди зголемување на минималната плата; и покрај зголемувањето од март 2014 година, од 8.050 денари, на 8.800 денари, ќе има зголемување и во март 2015 година, од 8.800 денари, на 9.590 денари, како и во март 2016 година, од 9.590 денари, на 10.080 денари. И по овој период, односно, во 2017 и 2018 година, ќе има зголемување на минималната плата кое Владата ќе го усвои со социјалните партнери.</p>

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
	<p>Стимулирање социјално-економски иницијативи преку воспоставување повољна средина за социјална економија, вклучувајќи и правна и регулаторна рамка, политики, стратегии и акции, стимулации, механизми за поддршка и градење капацитети.</p> <p>Стимулирање социјално-економски иницијативи преку вмрежување и соработка заради зајакнување на дијалогот, споделување на знаењето и ресурсите и заради воспоставување кластери за развој на социјална економија.</p>	
<p>РЕЗУЛТАТИ</p> <p>Општите цели на помошта од ИПА 2 за овој сектор се намалување на високата стапка на невработеност, зголемување на учеството на пазарот на трудот, особено меѓу младите и жените, зголемување на пристапот до квалитетно образование, намалување на јазот меѓу вештините и потребите и воспоставување модерен флексибилен систем за социјална заштита.</p> <p>Очекуваниите резултати вклучуваат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постигнување инклузивен и ефективен пазар на трудот. - Намалување на јазот меѓу понудата и побарувачката на вештини. - Модернизиран систем за социјална заштита. - Зголемен број на статистички показатели за креаторите на политиката. - Подобрени основни училишта и високо образование. 		

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>АКЦИИ</p> <p><i>Политика за вработување</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Поддршка за спроведување на политиката за вработување на национално и на локално ниво. - Поддршка на активните мерки за вработување, особено мерките насочени кон младите и кон жените. - Поддршка за трансформација на неформалната и непријавената работа во редовно вработување. - Стимулации за самовработување, социјално претприемаштво и за промоција на претприемаштвото. - Зајакнување на административните капацитети (зајакнување на јавните служби за вработување, поддршка за трудовиот инспекторат итн.). - Поддршка за подобрување на работните услови и почитување на правилата за здравје и безбедност на работното место. - Поддршка за социјалниот дијалог и зајакнување на капацитетите на социјалните партнери. 		
<p>Образование и обука – <i>Градење вештини за нови работни места и раст</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Зголемување на квалитетот на образованието и олеснување на пристапот до образование за сите. - Поддршка и промоција на сеопфатната политика за доживотно учење на ЕУ, вклучувајќи ги и мобилноста и поддршката на службите кои развиваат економија заснована на знаење. - Поддршка и унапредување на обуката за дигитални вештини, опремување на работниците со вештини, самодоверба и средства за користење на дигиталните медиуми за подобро учество во модерното локално и глобално општество. 		<p>ПРОЕКТИ</p> <p>Во периодот 2014–2018 година ќе се спроведат следниве проекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проект <i>Градиме и реконструираме училишта</i> - ќе продолжиме интензивно со изградба и реконструкција на основните и средните училишта. - Ќе продолжиме со изградба и реконструкција на капацитетите за сместување на студентите. - Изградба на нови објекти за потребите на повеќе високообразовни институции (2014–2018).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Промоција на учењето за претприемаштво.</p> <p>Поддршка за развој и спроведување на Националната рамка на квалификации.</p> <p>Зајакнување и модернизација на системите за стручно образование и обука и за образование за возрасни.</p> <p>Поддршка за еднаков пристап до квалитетно образование и обука преку инклузивност.</p> <p>Зајакнување и олеснување на соработката меѓу образовните институции.</p> <p>Зајакнување на социјалните партнери и на (јавниот и) приватниот сектор.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Проект <i>Ојсерваџорија на вештини</i> преку кој ќе се анализира адекватноста на вештините со кои располагаат учениците од средното стручно образование во однос на потребите на пазарот на трудот (2014–2018). - Проект <i>Реални училишни компании</i> кој предвидува отворање компании во средните стручни училишта наменети за практична настава и комерцијализација на производите и услугите (2015–2018). - Проект <i>Модернизација на средното стручно образование</i> со кој се предвидува инвестирање во опремување на кабинетите за стручни предмети во сите средни стручни училишта (2015–2018). - Проект <i>Лигер</i> за натпревари на локално и државно ниво помеѓу ученици од сродни образовни профили во средните стручни училишта (септември 2015). - Проект <i>Интерактивен портал за штифтори</i> за поттикнување на социјалната одговорност на студентите (2015). - Популаризирање на театарот во основните училишта (2015–2018). - Проект <i>Заедничка тржица за правилно насочување на учениците</i> (континуирано). - Проект <i>Спортски таленти</i> - со имплементација на спортски активности уште во основното образование (2014–2018). - Проект <i>Градиме 145 училишни спортски сали</i> со кој се предвидува изградба на нови спортски сали во основните и средните училишта (2014–2018). - Ќе изградиме спортска сала на универзитетот Св. Кирил и Методиј во Скопје (2015–2016) и спортска сала на Државниот универзитет – Тетово (прва половина на 2015).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Меѓународни образовни програми во Република Македонија – имплементација на ИБ програмата, а ќе дадеме можност да се изучува уште една меѓународно призната образовна програма, АП програма (септември 2015). - Воведување наставни програми по математика и природни науки од Кембриџ, како еден од најквалитетните образовни системи во светски рамки. (2014–2018). - Обезбедување награди за најдобрите ученици во областите математика и природни науки кои учествувале на меѓународен натпревар и биле меѓу првите 75% од натпреварувачите (2015–2018). - Проект <i>Маџематџика со логика</i> – во основните училишта ќе продолжи организирањето обуки за наставниците за подобрување на наставата (2014–2018). - Воведување дигитални содржини во наставата по одредени предмети во основното и средното образование (2015). - Набавка на 300.000 персонални таблет компјутери со тастатура за сите ученици во основното и средното образование (2016–2018). - Подобрување на вештините кај наставниците и професорите за примена на ИКТ во наставата (2014–2018). - Согласно искуствата од познатите светски универзитети, ќе се направи дигитална библиотека со снимени предавања од најдобрите наставници во Македонија (2014–2015).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Проект <i>Споделуваме знаења – ошворени онлајн курсеви</i> со кој ќе се креира македонска MOOCs платформа за средните училишта (2015–2018). - Проект <i>Совештување родителите – родителска школа</i> со кој ќе се овозможи зајакнување на воспитната компонента преку активно вклучување на родителите во образовниот процес (континуирано). - Проект <i>Информиран родител (Е-дневник)</i>, со цел подобрување на комуникацијата помеѓу наставниците и родителите и овозможување секојдневен и едноставен увид во дневникот на Интернет (2014–2018). - Проект <i>Државна маџура</i> за унапредување на процесот на реализација на државната матура (2014–2018). - Проект <i>Вештини и компетенции</i> чија цел е зголемување на применливите знаења, вештини и компетенции (2014–2018). - Имплементација на проектот <i>Безбедни училишта</i> во основните и средните училишта, со цел обучување на наставниците и учениците за препознавање и справување со насилството (2014–2018). - Воведување систем за следење на индикаторите на ОЕЦД (2014–2018). - Проект <i>Нови стипендии</i> со кој ќе продолжат на градувањето и мотивирањето на учениците од јавните и приватните средни училишта (2014–2018). - Реформа на педагошките факултети чија цел е подобрување на образовниот систем во Македонија (2015–2016).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Стипендии за наставниците кои ќе се запишат на едногодишни магистерски студии на еден од 200-те најреномирани светски универзитети од областа на образованието (континуирано). - Фонд за меѓународна соработка на училиштата преку кој ќе се зголеми мобилноста на наставници од кадар (2015–2018). - Ќе биде формирана Академија за техничко образование, во соработка со стопанските комори и реномирана образовна институција која нуди технички образовни програми (2016). - Проект <i>Програмирање</i> – ќе бидат унапредени наставните програми по информатика, особено програмирање, уште во основното образование (2015–2018). - Ќе набавиме и преведеме стручна современа литература од врвни светски автори за потребите на државните високообразовни установи (2016–2018). - Проект <i>30/35</i> – продолжуваме со поддршка на лицата кои од какви било причини не го завршиле своето високо образование во минатото (континуирано). - Воведување државна квота за II и III циклус на студии (октомври 2014). - Проект <i>Стипендии за студирање во странство</i> за сите студенти на првите 100 универзитети во светот (2014–2018). - Прогласување научни центри на извонредност (2014–2018).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Проект <i>Комерцијализација на лабораториите за истражување на бизнис секторот</i> чија цел е користење на новите лаборатории во високообразовните институции и јавни научни установи за потребите на бизнис секторот (2015–2016). - Научни субвенции за научни работници кои ќе објават трудови во списание со импакт фактор (2014–2018). - Творечки субвенции за творечките активности (2014–2018). - Промовирање и поттикнување на иновациската дејност (2014–2018). - Програми за поддршка на компании кои имаат идеи за развој на иновативни производи (2015–2018).
<p>АКЦИИ</p> <p>Социјална политика</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поддршка на реформите за модернизација на системот за социјална и здравствена заштита. - Поддршка за пристапот до квалитетни социјални и здравствени услуги, особено за ранливите групи како што се Ромите, и за подобрувањето на пристапот до механизмите за социјална заштита за младите. - Подобрување на пристапот до достапно предучилишно образование и воспитување. - Зајакнување на политиките за поддршка на пристапот на родителите до пазарот на трудот. 		<p>Во периодот 2014–2018 година, Владата ќе ги реализира следниве инфраструктурни проекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 40 нови градинки, објекти и групи во други просторни услови (2014–2018). - Отворање дневни центри за стари лица преку изградба на најмалку два дневни центра на годишно ниво во градот Скопје и во повеќе општини во Македонија (2014–2018). - Отворање дневни центри за деца со попреченост и деца на улица – Прилеп и Гостивар. - Достоинствен живот за пензионерите. - Во наредниот четиригодишен период ќе се спроведат следниве проекти: - Зголемување на пензиите за вкупно 21,5%, односно, по 5% секоја година со исплатата на јунската пензија (2014–2018).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Бањско-климатска рекреација на пензионерите (2014-2018). - Бесплатен туристички викенд за пензионерите (2015-2018). - Проширување на услугата бесплатен јавен транспорт во градскиот сообраќај во Скопје (2014 – континуирано). - Викенд за бесплатен превоз во железничкиот сообраќај за старите лица (2015). - Информираност на осигурениците за пензискиот стаж (од 2015). - Формирање Совет за социјална сигурност (2016). - Овозможување електронски пристап до податоците за стаж и за платен придонес во ФПИОМ (2015–2016). - Зголемување на транспарентноста при сместувањето во пензионерски домови (2016-2017). - Домашна грижа и помагање на стари лица (2015). - Изградба на приватни домови за стари лица преку привлекување инвеститори на кои ќе им се понудат поволни услови (континуирано). - Мерки за подобрување на состојбата на пазарот на трудот. - Владата ќе посвети особено внимание на подобрувањето на состојбата кај младите лица преку следниве мерки за зголемување на нивната вработеност: - Ослободување од плаќање придонеси за задолжително социјално осигурување за вработување млади лица до 29 години (2014-2016).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Програма за самовработување со кредитирање и Програма за поддршка за вработување во мали и средни компании (2014 - континуирано). - Изработка на оперативен план за активни мерки и политики за вработување (2014–2018). - Поддршка за самовработување со проектот Од идеја до бизнис (2014 –континуирано). - Поддршка за прво вработување и практиканство за млади невработени лица, со цел нивна подготовка за вклучување во пазарот на трудот (2014 – континуирано). - Воведување активни мерки за вработувања на самохрани родители, деца без родители, родители на деца со посебни потреби, млади лица од 27 до 29 години, лица од 50 до 62 години и лица на кои работниот однос им престанал врз основа на стечај, ликвидација или технолошки вишок (2014 - континуирано). - Програма за субвенционирање на вработување деца без родители (2014 – континуирано) - Програма за субвенционирање на вработување корисници на социјална парична помош (2014). - Програма за субвенционирање на вработување инвалидни лица (2014 - континуирано). - Програма за субвенционирање на вработување млади лица до 29 години <i>Прва шанса</i> (2014). - Обука кај познат работодавач со субвенционирано вработување (2014 - континуирано). - Обуки за напредни ИТ вештини (2014 - континуирано). - Финансиска поддршка за правни субјекти за отворање нови работни места во мали и средни предпријатија и како занаетчи (2014 - континуирано).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Обука кај познат работодавач (2014 - континуирано). - Обуки за задоволување на побаруваните занимања на пазарот на трудот (2014 - континуирано). - Поддршка за активното барање работа и професионалната ориентација (2014 - континуирано). - Обука за задоволување на побаруваните занимања на пазарот на трудот од сообраќајната струка (2014). - Проект <i>Едукација за зајочнување бизнис</i> (2014 - континуирано). - Проект <i>Мотивациски обуки</i> (2014 - континуирано). - Проект <i>One stop shop</i>, со цел издавање дозволи за вработување странци и регулирање престој на странци (2015-2016). - Проект <i>Форуми со работодавачите</i> на кои работодавачите ќе се информираат за активните програми и мерки за вработување (континуирано). - Отворање дисперзирани канцеларии на центрите за вработување (2014-2015). - Координиран и професионален инспекциски надзор.

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<p>Социјална сигурност и заштита</p> <p>Во наредниот четиригодишен период, Владата на Република Македонија целосно ќе се посвети на реализација на стратегиските определби за достоинствен живот на сите граѓани на Република Македонија преку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зголемување на социјалната парична помош за вкупно 21,5% (2014-2018). - Зголемување на постојаната парична помош за вкупно 21,5% (2014-2018). - Зголемување на посебниот додаток за материјално необезбедени родители на деца со пречки во развојот за 25% (јуни 2015). - Зголемување на паричниот надоместок за згрижување деца без родители и родителска грижа за 25% (јуни 2015). - Воведување посебен додаток за сите деца со Даунов синдром (јуни 2015). - Донесување Закон за спречување и заштита од семејно насилство (2014-2015). - Отворање 10 нови советувајќишта за брак и семејство (2015). - Донесување Закон за социјално претприемаштво (2014-2018). - Проект <i>Се грижаме за твојот дом</i> преку кој ќе се поттикне хуманоста на граѓаните да донираат покуќнина, мебел, бела техника, електрични апарати, апарати за домаќинство, опрема за деца и друго (континуирано). - Проект <i>На секое дете му е потребно семејство</i> - за зголемување на бројот на згрижувачки семејства (2014).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Ослободување од радиодифузна такса за семејствата корисници на социјална парична помош (2015). - Проект <i>Народни кујни</i> – ќе се отворат дополнителни 8 народни кујни (2014-2017). - Проект <i>Условен паричен наместок</i> кој е наменет за ученици од средните училишта кои потекнуваат од семејства корисници на социјална парична помош (2014-2016). - Проект <i>Заштити од енергетска сиромаштија</i> преку зголемено субвенционирање (континуирано). <p>Заштити на инвалидни лица</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вработување инвалидни лица преку промена во концептот на вработување со кој ќе се овозможат директна помош и социјална интеграција (2014-2015). - Снимање фонд од 400 аудио книги за лицата со оштетен вид (2014-2018). - Изградба на гумирани помошни патеки за слепите лица по фреквентните места низ Македонија (2015 - континуирано). - Проект <i>10 инклузивни дејски иницијативи</i> на територијата на Македонија (2014-2018). - Означување на лековите со Брајово писмо (2015). - Проект <i>Приспособени рампи за лицата со инвалидност</i> (2014-2016). - Проект <i>Доскопна администрација за лицата со хендикей</i> (2014) - Рефундирање на средствата платени како данок и царински давачки за набавка на возило за лица со инвалидитет и за слепи лица (2015-2016).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Стоп за исклученоста – грант за самовработување лица со инвалидност (2015). - Бесплатна рехабилитација и рекреација на деца со пречки во развојот во социјална установа (2015-2018). - Проект <i>Инклузивни и креативни</i> за обезбедување самоодржливост на дневните центри во Македонија (2014). <p>Еднакви можности за сите</p> <ul style="list-style-type: none"> - Имплементирање на програмата Патролни социјални служби (континуирано). - Отворени денови за социјална заштита во руралните средини (2014-2018). - Ќе продолжат активностите за постепена деинституционализација на лицата со попреченост во менталниот развој (2014 - континуирано). - Измени и дополнувања на Законот за еднакви можности на жените и мажите (2014-2015). - Родово одговорно буџетирање (2014-2016). - Превенција на трговијата со луѓе преку подигнување на јавната свест и обуки за работа со жртвите на трговијата со луѓе (2014-2016). <p>Социјално партнерство</p> <ul style="list-style-type: none"> - Отворање канцеларија на Економско-социјалниот совет за унапредување на трипартитниот социјален дијалог (2014-2015). - Воспоставување функционален систем за мирно решавање работни спорови (2014-2015). <p>Заштити на децата</p> <p>Во наредниот четиригодишен период ќе се реализираат следниве проекти:</p>

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Приватни установи за деца – детски градинки и центри за ран детски развој (2014 - континуирано). - Набавка на логички игри и сложувалки во јавните установи за деца – детски градинки (2014 - континуирано). - Бесплатен одмор и рекреација за деца од семејства во социјален ризик (2014 - континуирано). <p><i>Заштити на лица со статус на деца без родители и родителска грижа</i></p> <p>Грижата за децата без родители, покрај субвенционирањето на нивното вработување, ќе се спроведува и преку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Програмата Д-10 за вработување лица кои до 18-годишна возраст имале статус на деца без родители и без родителска грижа (континуирано). - Решавање на станбеното прашање на лицата кои до 18 години имале статус на деца без родители и без родителска грижа (континуирано). - Еднократна парична помош за децата без родители заради поуспешна ресоцијализација (континуирано). - Право на парична помош за студирање за децата без родители и родителска грижа (континуирано). - Курсеви наменети за децата без родители и родителска грижа за да станат поконкурентни на пазарот на трудот (2014). <p><i>Демографски развој</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегија за демографски политики на Република Македонија за 2014-2024 година. - Изработка на акциски планови за миграции, семејни политики и постари лица.

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Политики за справување со миграциските текови и миграциски политики. <p><i>Заштити на Ромите</i></p> <p>Владата ќе продолжи да ги промовира принципите на активна заштита на правата на Ромите и унапредување на нивната состојба преку реализација на повеќе проекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Инклузија на децата Роми во предучилишното образование (континуирано). - Проект за правна помош за ромската заедница (2015). - Ревидирање на постојната стратегија за Роми (2014-2020). - Преземање мерки за социјално вклучување на Ромите во пазарот на трудот (2015). - Ромски информативни центри за советување и поддршка на граѓаните во остварувањето на своите права и обврски (континуирано). <p><i>Осиганати проекти</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Евиденција на лицата кои не поседуваат документ за идентификација во матичната книга на родените (континуирано). - Волонтирање на студентите во јавните институции во текот на летниот период (2014–2018).

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>АКЦИИ</p> <p><i>Хоризонтални прашања</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Зајакнување на механизмите за меѓуинституционална соработка на централно и на локално ниво. - Зајакнување на механизмите за соработка меѓу приватниот сектор и социјалните партнери. - Реформа на правната рамка и поддршка за градењето капацитети на релевантните институции. - Поддршка за родовата еднаквост, еднаквите можности и за недискриминацијата. - Проширување и ажурирање на статистичките системи и показатели во сите области, во согласност со стандардите на ЕУ. <p>Показатели: Напредокот постигнат во постигнувањето на пристапните критериуми дадени во Извештајот за напредокот; стапката на вработување, во проценти, за лица од 15 до 64 години.</p>		
<p>ВИДОВИ НА ФИНАНСИРАЊЕ</p> <p>Реформите ќе се поддржат преку договори за твининг, услуги, набавки, работи и преку грантови склучени во рамките на директното и/или индиректното управување со финансиската помош. ТАЕКС може да се користи за ад хок и краткорочна техничка помош. Користењето на буџетската поддршка за секторот може да се земе предвид, но откако државата ќе ги исполни релевантните услови за ваква поддршка.</p>		

ОБРАЗОВАНИЕ, СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>РИЗИЦИ</p> <ul style="list-style-type: none">- Недоволна посветеност на Владата за спроведување на реформите во конкретни области.- Недоволни финансиски капацитети за да се обезбедат сопственост врз резултатите постигнати со помошта од ИПА и нивна одржливост.- Недостиг на лидерство, административни капацитети и на координација меѓу корисничките институции, што може да се ублажи со поддршка преку медијација и јакнење на капацитетите.		

7. СЕКТОР 7 - ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

Во седмиот сектор, **НСД** ги опфаќа земјоделството и руралниот развој. Во овој дел се укажува дека земјоделскиот сектор се соочува со сериозни предизвици. Субвенционираното и полусубвенционираното земјоделство, каде доминираат мали и фрагментирани семејни фарми, ниските технолошки системи за производство и недостигот на системи за наводнување го попречуваат примарното производство. Непостоенето системи за собирање, дистрибуција и управување со свежите производи, недоволната инфраструктура за преработка, означување и пласирање на производите на пазарот влијаат врз квалитетот и врз безбедноста на производите, а како последица на тоа, само неколку прехранбени агропретпријатија добиле лиценци за извоз во ЕУ, и оттука, капацитетот за искористување на договорите за слободна трговија е мал. Земјоделскиот сектор се соочува и со предизвици поврзани со заштитата на животната средина, климатските промени и со неразвиените служби за поддршка на земјоделството, како што се информации за пазарот, пристап до рурално кредитирање и советодавни служби.

Предложени се следниве акции:

- Градење институционален капацитет и акции поврзани со законодавството (ГД за проширување).
- Политики за земјоделство и рурален развој (ГД за земјоделство).

Показатели се напредокот според годишниот Извештај за напредокот, како и вкупните инвестиции во секторот генерирани преку ИПА.

Стратегијата ЈИЕ 2020 го опфаќа овој сектор преку областа животна средина, а делумно и преку областа слободна трговија.

Преку областа животна средина, овој сектор во оваа стратегија е дел од столбот *одржлив расѝ*, а се однесува на:

- Зголемување на капацитетот за адаптирање преку подигнување на свеста и преку едукација за климатските промени.
- Развој и воспоставување мерки за зголемување на уделот на наводнуваното земјиште.
- Развој и воспоставување мерки за зголемување на обемот на годишното пошумување.

Преку областа слободна трговија, овој сектор во оваа стратегија е дел од столбот *интегриран расѝ*, а се однесува на:

- Либерализација на трговијата со земјоделски производи преку елиминација на преостанатите тарифи и квоти.
- Елиминација на дисторзивните нетарифни пречки (санитарни и фитосанитарни) и непотребните технички трговски пречки.

Програмата на Владата ги третира соодветните области во поглавјето *Земјоделство, шумарство и водостопанство*, групирани во седум програмски делови.

Значителен простор во Програмата на Владата се одвојува за развојот на институционалните капацитети преку:

- Вклучување на сите засегнати страни и организирање јавни дебати.
- Воспоставување активен и ефикасен линк помеѓу административните тела и засегнатите страни во секторот.

- Поголема промоција за можностите за проектите и субвенциите од ИПА.
- Назначување претставници од секторот кои ќе можат директно да комуницираат со надлежните службеници на ЕК за земјоделство и рурален развој (механизам кој постои во секторот животна средина).

Во секторот земјоделство од Програмата на Владата се наведуваат:

- Формирање и поддршка на земјоделски задруги. Во практиката, потребно е да се олесни процедурата за нивна регистрација и административно водење, како и да се поедностават процедурите или да се воспостават тела кои ќе го овозможат тоа, како и активно вклучување на задругите. Особено е приоритетно да се дејствува во насока на поедноставување на ИПА постапката во однос на имотните барања.
- Програми за зајакнување на знаењето, кои се позитивни, а ефектите би се зголемиле доколку тие се усогласат со поддршката на земјоделските бизниси на младите земјоделци. Дополнително, постои простор за промена на јавната свест за земјоделците преку кампањи, со цел привлекување млади, како и совладување на процедурата и помагање со апликациите преку соодветни тела и обука за секторот.

Во однос на **руралниот развој**, постои значителна потреба за:

- Меѓународно поврзување за пренесување знаење и техники, со цел соодветно и целосно адаптирање на секторот.

- Стратегиско креирање на политиките на секторот и нивна промена, адаптација на реалната ситуација, како и соодветна и ажурирана евиденција.
- Воспоставување тела за техничка помош и пренесување знаења и искуство – едукација.

Како хоризонтални прашања се наведени:

- Развојот на конкурентноста преку креирање соодветна бизнис клима.
- Адаптирањето на политиките соодветно на реалноста на земјоделството (да се земе предвид потребниот период за враќање на инвестициите или за добивање на резултатите од инвестициите).
- Воспоставувањето пазар и земји каде ќе биде пласиран производот на долгорочен план.

ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ОПИС НА СОСТОЈБАТА ВО СЕКТОРОТ</p> <p>Традиционално, земјоделството е една од најважните економски гранки во државата, а неговиот удел во БДП изнесува околу 10% (15% доколку се вклучи и прехранбената агроиндустрија).</p> <p>44% од вкупната територија на државата се земјоделско земјиште (1,12 милиони хектари), од кои 46% се обработливо земјиште, а остатокот се пасишта. Овој сектор обезбедува приходи и вработување за 21% од работната сила во државата, но реалниот придонес, веројатно, ја надминува оваа бројка бидејќи руралното население (44% од вкупното население) се издржува од обработка на земјиштето како главна форма на приходи. Земјоделските производи претставуваат 15-17% од вкупниот извоз на државата, иако таа и натаму останува нето-увозник на земјоделски и прехранбени производи кои во 2012 година претставуваа околу 15,4% од вкупниот увоз во државата. Во 2012 година, уделот во вкупниот извоз на прехранбени агропроизводи и рибарски производи во 27-те држави на ЕУ изнесуваше 39% (или 187,5 милиони евра), додека уделот на увозот од 27-те држави на ЕУ во вкупниот увоз на прехранбени агропроизводи и рибарски производи изнесуваше 45% (или 306,9 милиони евра). Овие бројки ги прават земјоделството и руралниот развој, заедно со ловот, шумарството и рибниците, третиот најголем сектор во економијата, по индустрискиот и услужниот сектор. И покрај тоа, земјоделскиот сектор се соочува со сериозни предизвици. Субвенционираното и полусубвенционираното земјоделство, каде доминираат мали и фрагментирани семејни фарми, ниските технолошки системи за производство и недостигот на системи за наводнување го попречуваат примарното производство.</p>		

ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>Непостоењето системи за собирање, дистрибуција и управување со свежите производи, недоволната инфраструктура за преработка, означување и пласирање на производите на пазарот влијаат врз квалитетот и врз безбедноста на производите, а како последица на тоа, само неколку прехранбени агропретпријатија добиле лиценци за извоз во ЕУ, па оттука, капацитетот за искористување на договорите за слободна трговија е мал. Земјоделскиот сектор се соочува и со предизвици поврзани со заштитата на животната средина, климатските промени и неразвиените служби за поддршка на земјоделството, како што се информации за пазарот, пристап до рурално кредитирање и советодавни служби.</p> <p>Од 2007 година, помошта на ЕУ за овој сектор преку ИПА 1 изнесува 110 милиони евра. Заедно со спроведувањето на I и V компонента од ИПА, Националната стратегија за земјоделство и рурален развој (2007-2013) ја дава основата за реформската агенда ориентирана кон градење на капацитетите и нова правна рамка. Освен тоа, инвестициите во овој сектор беа поддржани со три мерки од ИПАРД кои се фокусираат на земјоделските задруги и материјалните основни средства за обработка и пласирање на земјоделските производи од потсекторите коишто се главни придонесувачи во земјоделското бруто-производство: зеленчук, стоки и сточни производи, жита и вино. Имплементирачко законодавство е донесено за квалитетот на храната, органското земјоделство, локалните акциски групи и за земјоделските кооперативи. Стандардите за безбедност на храната и барањата за здравје и благосостојба на животните се усвоени, и постигнат е напредок во воспоставувањето Интегриран административен и контролен систем (IACS), Систем за идентификација на земјишните парцели (LPIS), Систем за одржливи земјоделски информации и база на податоци за фармерско сметководство (FADN).</p>		

ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>ЦЕЛИ И РЕЗУЛТАТИ</p> <p>Општата цел на поддршката од ИПА за овој сектор е натамошно усогласување со стандардите на ЕУ, паралелно со постигнувањето на економските, социјалните и еколошките цели, преку рамномерен територијален развој на руралните области, зголемување на безбедноста на храната и на способноста на прехранбените агросектори да се справат со конкурентните притисоци и пазарните сили.</p> <p>Поддршката на ЕУ и натаму ќе се спроведува преку националните системи за управување и контрола кои соодветствуваат со стандардите и принципите за модерна и ефикасна јавна администрација и кои наликуваат на соодветните структури со слични функции во државите-членки на ЕУ.</p> <p>Очекуваните резултати вклучуваат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Усогласување на националната политика и законодавство со стандардите на ЕУ. - Подобрен квалитет на животот во руралните заедници и развој на бизнис активности. - Подобрена рурална инфраструктура. - Подобрена регрутација и задржување на капацитетите на кадарот на сите нивоа во администрацијата и во јавните органи кои работат со овој сектор. - Целосно развиени и функционални советодавни служби за фармерите. - Подобрен пристап до пазарот. 	<p>ОДРЖЛИВ РАСТ</p> <p>Димензија S: живојна средина</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зголемување на капацитетот за адаптирање преку подигнување на свеста и едукација за климатските промени (трансфер на знаење и најдобри практики, изложба на експериментални проекти во областите земјоделство, шумарство, користење на водата и енергијата од индивидуалните фармери, кооперативи, јавни-приватни партнерства и оператори, општини, локални организации и медиуми). 2. Развој и воспоставување мерки за зголемување на уделот на наводнуваното земјиште. 3. Развој и воспоставување мерки за зголемување на обемот на годишното пошумување. <p>ИНТЕГРИРАН РАСТ</p> <p>Димензија A: области на слободна трговија</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Либерализација на трговијата со земјоделски производи преку елиминација на преостанатите тарифи и квоти. 2. Елиминација на дисторзивните нетарифни пречки (санитарни и фитосанитарни) и непотребните технички трговски пречки. 	

ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>АКЦИИ</p> <p><i>Градење институционален капацитет и акции поврзани со законодавството (ГД за проширување)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Надградување на веќе започнатите реформи. - Градење капацитети на јавната администрација. - Поддршка за решавање на клучните трансверзални ограничувања за економски развој во секторот, како што се консолидацијата на земјиштето, системите за наводнување од мал обем, групите земјоделци, руралните кредити итн., како надополнување на другите акции. - Поддршка за натамошно развивање на стручното образование и обука и доживотното учење и подобрување на обуката и квалитетот на професионалните советодавни служби во областите поврзани со земјоделството. <p><i>Политики за земјоделство и рурален развој (ГД за земјоделство)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Подготвителни мерки за спроведување на еколошки агромерки и локални стратегии за рурален развој. - Инвестиции во материјални основни средства. - Инвестиции во преработка на храната и во фарми. - Поддршка за приспособување на климатските промени. <p>Показатели: Напредокот постигнат во постигнувањето на пристапните критериуми дадени во Извештајот за напредокот; вкупни инвестиции генерирани преку ИПА во секторот.</p>		<p>ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И ВОДОСТОПАНСТВО</p> <p><i>Спроведување на политики и мерки</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Поволен пристап до кредити, покривање на дел од трошоците за набавка на сточен фонд, подигање насади и култури, како и субвенционирање на земјоделското производство. - Поддршка за модернизација на застарената технологија на производство преку покривање на најмалку половина од трошоците за набавка на машини, опрема и системи за наводнување, како и за обнова и реновирање на сточарски и земјоделски објекти. - Инвестиции во локалната инфраструктура за подобрување на квалитетот на живот во руралните средини и во македонското село. - Субвенции во земјоделството преку поддршка на сточарството, овоштарството и градинарството, полјоделството, лозарството и тутунопроизводството. <p><i>Субвенции во земјоделството за периодот 2014–2018 година</i></p> <p>Средства од 150 милиони евра, односно, вкупно 600 милиони евра наменети за субвенции и рурален развој. Субвенции за тутун, грозје, овошје и зеленчук, ориз, овчарство, но и за жита, полјоделски, индустриски и фуражни култури, говедарство, свињарство и за производство на млеко.</p>

ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<p>Инвестиции во земјоделството</p> <ul style="list-style-type: none"> - 50-50 поддршка за модернизација на земјоделството. - Кофинансирање со најмалку 50% земјоделска опрема. - Изградба и реновирање на водостопанската инфраструктура (ХС Лисиче, ХС Злетовица, браните Речани, Конско, системот за Маркова Река – Куклиш итн.). <p>Вложувања во инфраструктурата на селата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Локална патна инфраструктура за водоснабдителни и канализациони системи. - Изградба и реконструкција на селски улици. - Поврзување на населени места. - Изградба и реконструкција на: младински и рекреативни центри, клубови за стари лица, интернет-клубови. - Изградба на водопоила. - 50% поддршка за проектите за производство и употреба на зелена енергија од земјоделството. - Отворање откупно-дистрибутивни центри. - Изградба на современи расадници за саден материјал. - Изградба на мали винарски визби. <p>Реформи за подобрување на инфраструктурата во земјоделскиот сектор</p> <ul style="list-style-type: none"> - Продажба на земјоделското земјиште во државна сопственост. - Консолидација на земјоделското земјиште.

ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Решавање на проблемот со недовршените постапки на арондација од минатото. - Е-наддавање за доделување државно земјоделско земјиште над 10 ха под закуп. - Формирање и поддршка на земјоделски задруги. - Започнување земјоделски бизниси со кофинансирање. - Поддршка на земјоделските бизниси на младите земјоделци. - Државно претфинансирање на инвестиции од заедничко потсекторско значење. <p>Безбедносѝ на храната, ветеринарно здравство и квалитетот на земјоделските производи</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здравствена заштита на животните. - Пасоши за растенијата. - Безбедно отстранување на остатоците од кланичната индустрија. - Изградба на објекти за ветеринарните и фитосанитарните инспекциски служби. - Систем за следење и контрола на прометот на пестициди итн. <p>Зајакнување на знаењето и иновациите – знаење досџайно за земјоделците</p> <ul style="list-style-type: none"> - Систем за неформално образование за земјоделците. - Воспоставување систем на апликативни демонстративни земјоделски стопанства. - Рурални бизнис инкубатори. - Практични и применливи истражувачки проекти од значење за земјоделците.

ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ		
НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
		<ul style="list-style-type: none"> - Обука на домашни консултантски куќи и комори за аплицирање за средства од ЕУ и ИПАРД (2015). - Шумарство и лов. - Ден на дрвото – засади ја својата иднина. - 50% од вредноста на инвестицијата преку ИПАРД - Одгледување брзорастечки видови дрва. - Ќе бидат доделени уште 9 ловишта. - Подобрување на евиденцијата на шумскиот фонд. - Зајакнување на капацитетите на шумската полиција преку доследно спроведување на регулираниот систем на посебни овластувања, обезбедување засилени специјалистички обуки и преку нејзино современо опремување (2015).
<p>ВИДОВИ НА ФИНАНСИРАЊЕ</p> <p>Преку спроведување седумгодишна ИПАРД програма која се состои од специфични мерки. Исто така, може да се користат договори за твининг и услуги за помош поврзана со законодавството на ЕУ. ТАЕКС може да се користи за ад хок и краткорочна техничка помош. Другите реформи и инвестиции може да се поддржат преку договори за услуги, набавки, работи и грантови.</p>		

ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

НСД (Country Strategy Paper)	Стратегија Југоисточна Европа 2020	Програма на Владата
<p>РИЗИЦИ</p> <ul style="list-style-type: none">- Недоволни финансиски капацитети.- Рурална депопулација.- Рестриктивни политики за заеми на фармери.- Недоволно средства од националниот буџет за спроведување на Националната стратегија за земјоделство и рурален развој.- Недоволен капацитет на корисничките институции за да осигурат ефективно и ефикасно спроведување на помошта од ИПА.		

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Генерален впечаток и, воедно, заклучок кој се провлекува низ целата анализа е дека непостоењето сеопфатна национална стратегиска рамка за развој (на пример, од типот на Србија 2020) ја отежнува евалуацијата на сите документи кои треба да произлегуваат од неа, а во кои спаѓа и овој најважниот – Програмата за работа на Владата за 2014–2018 година.

Затоа, „стратегискиот пристап“ кој треба да е одлика на овој важен документ може да се опише повеќе како „купи-ден стратегија“ и рекламерство отколку како сериозен, стратегиски пристап во кој е видно кои се визијата, приоритетите и целите на државата во наредниот период.

Оттука, во овој документ, дури и оние проекти и акции кои би имале позитивен ефект лебдат во воздух, односно, не се знае која е нивната цел, што следува по нивното (не)успешно имплементирање, како ќе го цениме резултатот од овие мерки и политики, како треба да се евалуираат од оној кој ги спроведува (Владата) и оној којшто го надгледува нивното имплементирање (граѓанските организации и заинтересираните страни).

Наспроти тоа, Програмата е конгломерат на проекти, акции и програми кои наликуваат на листа на желби наместо на сериозно издржан стратегиски и оперативен документ. Во неа не постои кохерентност, не се дадени јасни показатели како ќе се мери успехот, нема стратегиско размислување, нема конкретни цели како да се постигне тоа и не е видно како целите се поврзани со проектите, програмите и мерките.

Најважно за нашата анализа е токму тоа што не е сосема видно како Програмата на Владата е поврзана со клучните документи поврзани со европската интеграција на Македонија, како Националниот стратегиски документ и стратегијата за нашиот регион, Стратегијата ЈИЕ 2020, кои во недостиг на сеопфатен национален развоен документ, се единствени документи во чие создавање учествувала Владата, а претставуваат некаква стратегиска рамка за нејзината работа. Оттука, не можеме да кажеме дека нема стратегија за евроинтеграциите и за реформите поврзани со нив, туку дека нема стратегија воопшто, а во таа клима, непостоењето стратегиски пристап во евроинтеграциите е последица, а не причина, од пошироката клима на нестратегиско работење. Сепак, ова е само објаснување, а не и оправдување на оваа ситуација во која не би требало да се доведе држава која скоро цела деценија има статус на кандидатка за членство во ЕУ и очекува во секој момент да ги започне преговорите за членство во системот на ЕУ каде во иднина треба непречено да функционира како полноправна држава-членка.

Навредливо за една сериозна влада во држава која е пред вратице на Европската унија е во официјален документ во чија подготовка учествувала, да се наведе како ризик „непостоењето стратегиски документи“, а како акција за намалување на ризикот, да се предвиди дека „ќе се инсистира на донесување на документите за потребите на ИПА“. Сериозна држава не би го дозволила тоа бидејќи стратегии

не се прават за потребите на ИПА, туку за свои потреби, приоритети и цели. Впрочем, целта на Европа 2020, ЈИЕ 2020, НСД и другите европски, регионални и национални документи врз кои се базира европската финансиска помош не е да ги заменат националните стратегиски рамки и финансиските инструменти наменети за нивно исполнување, туку да ги надополнат. Оттука, треба да стане збор за комплементарност, поточно, за дополнителна помош во остварувањето на она што националните влади го зацртале како развоен приоритет на државата. Тоа, за жал, не е случајот во Македонија.

Сето тоа е, воедно, и најдобар индикатор за начинот на кој во Македонија се третираат евроинтеграциите, а кој може да се опише како кампањски и несериозен. Ова тврдење можеме да го портретираме и со следниов факт. Во Извештаите на Европската комисија за напредокот и во Националниот стратегиски документ се споменуваат како горливи проблеми таканаречените проблеми со демократијата и владеештото: владеештото на правото и независноста на судството, состојбата со медиумските слободи, состојбата со јавната администрација, како и имплементацијата на изборното законодавство. Од друга страна, во Програмата на Владата воопшто не постојат цели, индикатори и проекти со кои се третираат овие проблеми или доколку некакви проекти се предвидени да се имплементираат, а некои секторски стратегии се предвидени да се создадат, тие ја промашуваат целта затоа што имаат ист пристап кој во минатото не дал резултати. Со други зборови, премал е фокусот на суштината и квалитетот, а преголем, на формата. Поради тоа, овој програмски документ овозможува квантификација која дава привид, во бројки, дека нешто се прави за решавање на проблемите. Сличен пристап може да се забележи и во ЈИЕ 2020. Авторите на овој текст ги врамиле и проблемите со демократијата во јазикот на економијата, па така, постојат синтагми како „владеење за раст“ со кои и на инхерентно демократските проблеми им се дава економски призвук. Логиката на овој пристап е јасна – на владите, кои ги неги-

раат проблемите со демократијата и владеењето на правото, може да им се „продадат“ мерки поврзани со зајакнувањето на правото само доколку се вратат во јазикот на економијата. Но, истовремено, овој пристап загрижува затоа што проблемите не ги нарекува со вистинското име, а на тој начин, остава простор за бескрајна манипулација и подигање на нереални очекувања кај граѓаните.

Овој извештај претставува обид, преку анализа на документите кои ги подготвила самата Влада, да се одговори на прашањето: Има ли шанса европската агенда со новата Влада?. Фактите претставени низ целиот извештај наведуваат на заклучокот дека приодот на Владата кон евроинтеграциите не се променил значително во споредба со минатите периоди кои ФООМ и МЦЕО ги имаат одблизу надгледувано. Затоа, нашиот одговор на прашањето не се разликува од одговорот на истото прашање кое го поставивме и одговоривме во нашите извештаи од минатото. Од целокупната анализа, всушност, произлегува дека Владата ја гледа европската агенда само низ бројки и без суштински потфати за промена кон подобро во најгорливите области. Ова само укажува на заклучокот кој ние одамна го констатиравме, а кој гласи дека иако зачленувањето во ЕУ и НАТО секогаш наоѓа место во првите три највисоки приоритети на Владата, оваа заложба е далеку од приоритетна во практиката.

Врз основа на овие заклучоци, ФООМ и МЦЕО ги составија следниве конкретни препораки до клучните фактори во процесот на европските интеграции на Македонија:

- Неопходно е најскорошно усвојување развојна државна стратегија на Република Македонија која ќе ги утврди приоритетите, мерките и индикаторите за развој до 2020 година. Оваа година е означена како крајна дестинација на оваа стратегија бидејќи токму 2020 година е периодот кога истекува и актуелната стратегија на ЕУ, Европа 2020, како и регионалната стратегија ЈИЕ 2020. Впрочем, за дотогаш се проектирани и финансиските рамки и планови на ЕУ, па затоа, се очекува таа година да биде завршна за овој развоен циклус. Ваквиот потфат за Македонија ќе значи усогласување на својата државна развојна стратегија со онаа на ЕУ, во смисла на компатибилност на мерките и приоритетите, секако, приспособени на македонски околности. Ваквото усогласување ќе направи погоден контекст за подобро и поуспешно искористување на европските пари достапни за Македонија, пред сè, преку фондовите на ИПА 2 и програмите на Унијата скроени за остварување на приоритетите и мерките утврдени со Стратегијата Европа 2020.
- Потребно е усогласување на Програмата за работа на Владата на Република Македонија и Националната програма за усвојување на законодавството со приоритетите и акциите предвидени со Националниот стратешки документ за ИПА 2 за Македонија. Ваквото усогласување ќе покаже дека Владата навистина е сериозна во однос на суштинското решавање на проблемите лоцирани во областите клучни за демократизација на државата и за вистинска европеизација на институциите, политиките и општеството. Згора на тоа, на овој начин може да се подобрат квалитетот и квалитетот на искористените пари од ИПА 2 со

оглед на искуствата од ИПА 1 кога недостигот од стратегиска рамка за развој и од усогласеност со европските трендови во планирањето на политиките се покажа како главен проблем за подобро искористување на повеќе пари од овие достапни неповратни фондови.

- Недржавните чинители и другите заинтересирани страни мора да бидат вклучени во процесот на утврдување на стратегиските документи, приоритети и мерки. Имено, многу често, сите имаат впечаток дека стратегиските прашања во врска со европските интеграции се утврдуваат во тесен круг на владини функционери, службеници и кабинети. Ретко се случува граѓанските организации, заинтересираните страни од академијата, бизнис заедницата и други групи и поединци да бидат целосно и суштински вклучени во процесот на утврдување на стратегиските документи на државата. Ваквото вклучување ќе значи отворање на вратите за добри идеи, создавање подемократски амбиент за реформи, вклученост на повеќе релевантни фактори во процесот на донесување одлуки и, конечно, поефикасно спроведување на стратегиските определби на дело во сите полиња каде се спроведуваат јавните политики.